

Lars Eirik Nordbotn

Den frivillige funksjon

- en studie av frivillige og gjester i Vår Frue Kirke i Trondheim

Masteroppgave i profesjonsetikk

Det teologiske fakultet, Universitetet i Oslo

Veileder: Professor Trygve Wyller

Høsten 2005

Innholdsfortegnelse

FORORD	3
1 INNLEDNING.....	4
1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV OPPGAVE	5
1.2 PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLING.	6
1.3 AVGRENSNING OG PRESISERING AV PROBLEMSTILLING.....	6
1.4 DEFINISJONER AV BEGREPER I PROBLEMSTILLINGEN.....	7
1.6 OPPGAVENS DISPOSISJON	8
2 DEN FRIVILLIGE FUNKSJONS HISTORISKE TRADISJON.....	9
2.1 FRIVILLIGHET OG FORSKNING	15
2.2 STIFTELSEN KIRKENS BYMISJON OSLO	19
2.3 STIFTELSE KIRKENS BYMISJON TRONDHEIM.....	21
2.3.1 Torsdagsmessen	24
2.3.2 Varmestua.....	24
2.3.3 Mandagsklubben	24
3. TEORETISK HORISONT.....	25
3.1 HANS-GEORG GADAMER (1900 – 2002).....	25
4 METODE, PRESENTASJON OG ANALYSE	32
4.1 UTVALG OG GJENNOMFØRING AV INTERVJUENE.....	32
4.2 FORSKNINGSETISKE REFLEKSJONER	34
4.3 PRESENTASJON AV MATERIALET	35
5 DRØFTING	53
5.1 GJESTENES OPPLEVELSER OG TANKER OM MØTET MED DE FRIVILLIGE	53
5.2 DE FRIVILLIGES OPPLEVELSER OG TANKER OM MØTET MED GJESTEN	66
6 AVSLUTTENDE KOMMENTAR.....	89
REFERANSELISTE.....	95
VEDLEGG.....	98
1. INFORMASJONSSKRIV MED SAMTYKKEERKLÆRING	98
2. INTERVJUGUIDE FOR GJESTENE	99
3. INTERVJUGUIDE FOR DE FRIVILLIGE.	100
4. PROSJEKTBSKRIVELSE - SØKNAD TIL PERSONVERNOMBUDET	101
5. GODKJENNING FRA PERSONVERNOMBUDET	105
6. SØKNAD OM FORLENGET FRIST FOR AVSLUTNING AV PROSJEKTET	107
7. BEKREFTELSE PÅ UTSATT FRIST FOR AVSLUTNING AV PROSJEKTET	108
8. GODKJENNING FRA KIRKENS BYMISJON TRONDHEIM	109
9. TORSDAGSMESSEN I VÅR FRUE KIRKE – BILDE 1	110
10. LITURGIEN FOR TORSDAGSMESSEN I VÅR FRUE KIRKE	111

Forord

Takk til gjestene og de frivillige i Vår Frue kirke i Trondheim som gjorde denne studien mulig ved at de sa seg villig til å delta og stilte sin tid til disposisjon for la seg intervju.

Takk til gateprest John Henrik Gulbrandsen som på vegne av Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Trondheim innvilget søknaden min om å gjennomføre undersøkelsen og for bistand med å formidle kontakten med gjestene og de frivillige.

Takk til veilederen min, professor Trygve Wyller.

Takk til Sigbjørn Holberg for samtalene vi hadde om frivillighet og for hjelp med tekstbehandlingen.

Takk til Nils Nordbotn for foto fra Vår Frue kirke og for diskusjonene om fenomenene slik de utspiller seg under Torsdagsmessen.

Jeg har deltatt på Torsdagsmessen i Vår Frue kirke i Trondheim fra min observasjonspraksis etterjulsvinteren 2004. Gjennom studien har jeg vært med på Torsdagsmessen i perioder fram til og med oktober 2005. Jeg har alltid blitt mottatt på en vennlig og god måte fra gjestene, de frivillige og gateprestene.

1 Innledning

I forbindelse med denne mastergraden i profesjonsetikk ved Det teologiske fakultet, Universitetet i Oslo ble jeg knyttet til Vår Frue Kirke i Trondheim fra våren 2004. I første rekke var jeg observatør på Torsdagsmessen. Torsdagsmessen er en todelt begivenhet. For det første diakonien hvor det deles ut suppe og varm drikke til noen av byens fattige og utstøtte. For det andre holdes en gudstjeneste med preken, nattverdsmåltid og salmesang i etterkant av matserveringen. Selv har jeg lang erfaring som profesjonell i det offentlige hjelpeapparat. Det som imponerte meg med Torsdagsmessen var møte mellom de frivillige og gjestene. De så ut til å ha det så fint og trivelig sammen. Jeg observerte en gjensidig glede i møtene, noe som jeg sjelden har sett i min profesjonelle rolle. Nettopp dette positive møtet mellom frivillig og gjest ble katalysatoren til den foreliggende oppgave. Jeg ble oppriktig nysgjerrig på hvorfor møte mellom frivillig og gjest fortonet seg noe annerledes enn et møte mellom profesjonell og tjenestemottaker. Møte mellom frivillig og gjest er utgangspunktet for denne studien. Ut av møtene med mennesker som er utstøtt av fellesskapet skapes ny teologi, nye strukturer, nye normer, en ny i politikk og forhåpentligvis et mer inkluderende og åpent samfunn. Forutsetningen ligger i selve møte med den Andre. I møte med den Andre jeg har overfor meg, bærer den Andre sin horisont med seg. I det jeg i møte med den Andre setter mine egne fordommer og min egen horisont på spill overfor den Andre endrer begge parter horisonter seg i skapelsen av en ny betydning. Vi kan si at møte med den Andre skaper en mening som ikke fantes tidligere. Den eneste måten en kan utvide rammen for sin egen forståelse, er ved å inngå i en samtale med den Andre. Enten det er snakk om en tekst, sak, person eller overlevering som taler til oss. Denne samtalen er dialektisk av natur, noe som innebærer at en ikke kun forstår den Andres utsagn som noe fremmed og uvedkommende, men at en tilegner seg det og dermed også endrer seg selv. Det er dette møte jeg skal undersøke nærmere i denne studien, med fokus på møte mellom frivillige og gjester i Vår frue kirke i Trondheim. Kriteriet for frivillig arbeid er at arbeidsinnsatsen er selvvalgt, og ikke et resultat av ytre press eller tvang.¹ Det kan synes som om den frivillige velferdsproduksjon generelt, og frivillige hjelpere spesielt, av ulike årsaker har fått en økende interesse og oppmerksomhet også her i landet i de siste årene.

Å hjelpe andre i nød var tidligere sett på som en medmenneskelig plikt, noe man gjorde frivillig, ikke nødvendigvis gjennom staten og dens tvangspålagte skatter. Det frivillige representerte opprinnelig en kristen, humanitær tradisjon, kanskje med politisk front mot

¹ Lorentzen, Håkon (1994): *Frivillighetens integrasjon* s. 24

statlige velferdsordninger. Det kan kanskje hevdes at tidligere forestillinger om at realiseringen av velferdsstaten skulle skape et samfunn hvor alle mennesker fikk leve i verdige kår, hvor de offentlige instanser og organisasjoner med sine profesjonelle yrkesutøvere skulle avhjelpe alle menneskelige utfordringene gradvis er blitt noe svekket. Samtidig kan det nevnes at levestandarden er høyere enn tidligere og Norge er for femte år på rad kåret som verdens beste land og bo i. Denne glinsende forsiden av virkeligheten har også sin pris. Norge er blitt en markedsstat der de sosiale og økonomiske forskjellene mellom fattige og rike øker. I hvilken grad dette er bakgrunnen for den frivilligheten som bryter frem på slutten av 80 – tallet er jeg usikker på. I alle fall er det mennesker som ønsker å gjøre noe for andre som nå melder seg til tjeneste. Fremveksten av frivillighet er ikke ny, men det var det store antallet som meldte seg til tjeneste utover på 90 tallet som var noe nytt. Motiver for frivillighet drøftes ikke i denne studien, men i følge Dag Kullerud behøver det nødvendigvis ikke å være tro som er motivet, det kan være en søken etter mening, et ønske om å delta i sosialt felleskap. Det viktigste i denne sammenheng er at det er et behov, og at det finnes mennesker som ser dette og er villig til å gjøre noe med det.²

1.1 Bakgrunn for valg av oppgave

Bakgrunnen for valg av oppgave er at jeg som student ved Det teologiske fakultet, Universitetet i Oslo gjennomførte en observatørpraksis i Vår Frue kirke i Trondheim våren 2004. Det er Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Trondheim som er ansvarlig for aktivitetene som foregår i Vår Frue kirke. Jeg tenker da på Torsdagsmessen og varmestuen. I tillegg driver Kirkens Bymisjon blant annet mandagsklubben. De erfaringer jeg gjorde i denne perioden både utfordret og inspirerte meg til å reflektere over hvordan hermeneutikken kan legges til grunn for møter mellom mennesker. Jeg avsluttet min observatørpraksis ved å skrive semesteroppgave i Tolket praksis, hvor jeg blant annet forsøkte å fortolke den asymmetriske relasjonen mellom profesjonell og gjest i Vår Frue Kirke i lys av aktuelle forfattere. Min interesse for hva det er som faktisk skjer i den sosiale praksis i Vår Frue ble tent. Spesielt ble jeg opptatt av møte mellom frivillige og gjester og i hvor stor grad dette møte var preget av gjensidig respekt og forståelse. At de frivillige og gjestene har det knakende bra sammen både fasinerte meg og gjorde meg nysgjerrig på å undersøke saken nærmere. Spørsmålet jeg stilte meg var:

Hvordan kan jeg stille meg åpen og lytte til det de frivillige og gjestene selv mener om sitt møte uten at jeg behøver å glemme mine egne meninger?

² Kullerud, Dag (2005): *Kirkens Bymisjon Respekt – omsorg – rettferd* s. 274

Jeg mener at jeg gjennom spørsmålet får frem noe av kjernen i Hans-Georg Gadamer sin filosofiske hermeneutikk. Gadamer mener at det kun er en liten del av våre livserfaringer som kan kontrolleres på en metodisk måte. Hans hermeneutikk står i motsetning til den metodiske bevisstheten, som lukker og innskrenker mulighetene i den umiddelbare erfaringen jeg her gjorde. Som forsker er jeg ikke et frittsvevende øye, som ubundet av tradisjon og historie fritt kan studere hva som skjer i møte mellom frivillige og gjester. Tvert imot er jeg selv allerede innskrevet i denne verden av tradisjoner og meninger som jeg verken er herre over eller kan velge meg ut av.³

1.2 Presentasjon av problemstilling.

Gjennom fenomenologisk og hermeneutisk tenkning vil jeg se på hvordan møte mellom frivillige og gjester arter seg innenfor rammen av Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Trondheim. Jeg ønsker i studien å vektlegge det relasjonelle aspektet i dette møte. Det at vi kanskje først og fremst er mennesker som møter mennesker, mer enn som frivillig i møte med gjest eller profesjonell i møte med hjelpetrequende. At vi har med oss egne fordommer, erfaringer og historier inn i møte med andre mennesker som har sine egne fordommer og tradisjoner. Kort sagt mennesker har behov for menneskelig kontakt, tilstedeværelse, forståelse, hjelp, støtte enten i et langt perspektiv eller i korte møter for å komme over hendelser.

Jeg har på denne bakgrunn kommet frem til følgende problemstilling:

Hva kan det komme av at gjestene verdsetter de frivillige i Vår Frue kirke i Trondheim?

Studien er en videreføring og oppfølging av min tidligere observatørpraksis i Vår Frue Kirke hvor jeg observerte de profesjonelle i møte med gjestene. Nå ønsker jeg å undersøke nærmere hva som skjer i møte mellom frivillige og gjest.

1.3 Avgrensning og presisering av problemstilling

I studien vil jeg forsøke å sette fokus på møte mellom de frivillige og gjestene. Jeg håper at jeg gjennom intervjuene av de frivillige og gjestene blant annet kan finne ut litt mer om følgende spørsmål.

- Hva er det som kjennetegner møte mellom de frivillige og gjestene?
- Hva er det de frivillige bidrar med?

³ Gulddal Jesper & Møller Martin (2002): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s.34

- Hva er det gjestene bidrar med?
- Hva er det som kjennetegner gjestenes måte å møte de frivillige på?
- Hva er det som kjennetegner de frivillige sin måte å møte gjestene på i forhold til de profesjonelle?
- Hva kan eventuelt de profesjonelle lære av dette?

Jeg ønsker gjennom denne studien å få innblikk i hva som særkjenner det de frivillige bringer inn i dette møtet, gjerne deres type kompetanse og i neste runde hva som eventuelt skiller denne kompetansen fra den som særkjenner de profesjonelle.

Jeg har forsøkt å legge oppmerksomheten så fokusert og sterkt som mulig på selve møte, relasjonen mellom de frivillige og gjestene. Videre har jeg forsøkt tilpasset spørsmålene i intervjuguiden etter dette. Jeg har forsøkt å vurdere intervjuguidene kritisk, for på den måten å redusere tendensen til å gå for bredt ut. Dette innebærer at jeg er blitt noe mindre opptatt av å belyse de frivilliges betydning for velferdsproduksjonen. I utgangspunktet var jeg opptatt av å belyse dette spørsmålet ved at jeg ønsket å spørre de frivillige om hvilken betydning deres innsats har for samfunnet. Problemet som oppstod da, var at jeg i for stor grad fikk assosiasjoner til kroner og øre.

Når det gjelder spørsmålet om hvilken kunnskap denne studien kan komme til å gi, kan den kanskje bidra til å gi ny eller endret forståelse av hva profesjonsutøvelse og profesjonsetikk er innenfor det helse- og sosialfaglige feltet. Kanskje undersøkelsen kan bidra til å gi ny mening, som på sikt kan bidra til å redusere tendensen til å objektivere den Andre.

1.4 Definisjoner av begreper i problemstillingen.

Med begrepet *funksjon* mener jeg selve utførelsen av den frivillige innsatsen, arbeidet eller virksomheten. Med begrepet *frivillig* mener jeg en person som fritt velger å utføre en ulønnet innsats som kommer andre enn vedkommende selv og hennes eller hans familie til gode.⁴ De frivillige vi møter i denne studien er alle knyttet til Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Trondheim. Begrepet *gjest* betegner i denne sammenheng personer som av ulike årsaker oppsøker Stiftelsen Kirkens Bymisjon sine aktiviteter som varmestuen og Torsdagsmessen i Vår Frue kirke. Med *Frivillig arbeid* eller *frivillig innsats* mener jeg de individuelle, ulønnede konkrete arbeidsoppgaver som utføres. Oppgaver som har en viss formel karakter, noe som innebærer at vi her snakker om en organisert og/eller avtalt arbeidsinnsats. Med *verdsette* mener jeg å

⁴ Ulla, Habermann (2001): *Den postmoderne helgen* s. 38

sette pris på. *Profesjonelle* betegner lønnete personer som er formelt ansatt i en offentlig eller frivillig organisasjon. De profesjonelle har en formell utdanning som er spesielt rettet mot å løse bestemte oppgaver. I Stiftelsen Kirkens Bymisjon er gateprestene ut fra denne definisjonen profesjonelle. *Frivillig helse- og sosialt arbeid* betegner den del av den frivillige innsatsen som finner sted innefor det sosial- og helsefaglige området. Stiftelsen Kirkens Bymisjon retter sin innsats inn mot dette området. Betegnelsen *frivillige organisasjoner* eller *frivillig organisering* beskriver

Ikke-offentlige organisasjoner med ideelle og eller allmenntilgode mål, virksomheter som kan betegnes som ikke økonomiske eller non -profitt organisasjoner. Stiftelsen Kirkens Bymisjon betegner seg selv som en frivillig organisasjon. I studien ønsker jeg innledningsvis å rette fokus ut over det som tradisjonelt inngår i den frivillige sektor, frivillige organisasjoner eller det som også betegnes som den tredje sektor ved å bruke betegnelsen det sivile samfunn eller sivilsamfunnet. Det *sivile engasjement* betegner den enkeltes evne og vilje til å engasjere seg i noe utenfor seg selv, til å gløde for noe, bli en ildsjel for et prosjekt, en sak eller en ide som går ut over egne snevre interesser. Begrepet *sivilsamfunnet* kan en si betegner summen av alle de ulike små og store initiativ som til sammen danner det som blir sivilsamfunnet.⁵ *Ideologi* kan forstås som system av ideer og livssyn som preger en gruppe. Med *diakoni* forstås kirkens medmenneskelig omsorg og fellesskapsbyggende arbeid, og dens tjeneste som i særlig grad er rettet mot mennesker i nød.⁶ Med begrepene frivillig hjelper og frivillig arbeid, mener jeg i denne sammenheng, ulønnet arbeid innenfor rammen av virksomheten til Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Trondheim. Den frivillige innsatsen er her knyttet til diakonalt arbeid i forhold til svakere stilte personer som oppsøker mandagsklubben, Torsdagsmessen og varmestuen i Vår Frue Kirke.

1.6 Oppgavens disposisjon

I denne studien velger jeg først å si noe om bakgrunn for valg av oppgave. Presentere min problemstilling og reise noen spørsmål som studien forhåpentligvis kan si litt mer om. I Kap 2 vil jeg si noe om den historiske og sosiale verden, den kultur og de tradisjoner frivilligheten og sivilsamfunnet er preget av. Jeg vil forsøke å redegjøre for noe av den dynamiske utviklingen i synet på frivillig arbeid, da blant annet med fokus på motsetningen i synet på frivillig arbeid mellom kirken på den ene siden og arbeiderbevegelsen på den andre.

⁵ Lorentzen, Håkon (2004): *Fellesskapets fundament Sivilsamfunnet og individualismen* s.18

⁶ Kirkerådet(2002): *Plan for diakoni i Den norske kirke* s.8

Videre vil jeg presentere organisasjonen som er utgangspunktet for studien, nemlig Stiftelsen Kirkens Bymisjon.

I Kap 3 vil jeg legge frem studiens teoretiske referanseramme med fokus på hvordan hermeneutisk og fenomenologisk tenkning kan ligge til grunn for møte mellom mennesker. Jeg velger filosofen Hans-Georg Gadamer som min teoretiske veileder i studien av møte mellom frivillige og gjester i Vår Frue kirke. Jeg presenterer også andre filosofer som med sine ulike perspektiver kan bidra i forståelsen av hva som skjer i møte mellom mennesker.

I Kap 4 vil jeg redegjøre for hvordan jeg konkret kom frem til utvalget av informanter og hvordan jeg praktisk gikk frem i forbindelse med gjennomføringen av intervjuundersøkelsen. For så å komme med noen forskningsetiske betraktninger i forbindelse med selve gjennomføringen av studien. Deretter vil jeg presentere og analysere det foreliggende materiale for om mulig å få frem noen tendenser fra møte mellom frivillig og gjest.

I Kap 5 vil jeg presentere funn, og forsøke å analysere og drøfte noen av funnene i lys av Hans-Georg Gadamer sin filosofiske hermeneutikk. Først med utgangspunkt i gjestenes opplevelser og tanker fra møte med de frivillige. Deretter med utgangspunkt i de frivilliges opplevelser og tanker i møte med gjestene. Til slutt vil jeg se litt på hvordan Gudstjenesten påvirker møte mellom de berørte.

I Kap 6 vil jeg først kommentere funnene for så å reflektere litt over hva Hans-Georg Gadamer bidro med i forståelsen av hva som skjer i møte mellom gjester og frivillige.

2 Den frivillige funksjons historiske tradisjon

For at det skal være mulig å forstå hva som skjer i møte mellom frivillig og gjeste i Vår Frue er det viktig at vi ser litt nærmere på hvordan synet på og betydningen av frivillig arbeid har utviklet seg opp gjennom historien. Vi skal derfor ta for oss frivillighetens historiske og sosiale verden, den kultur og ikke minst de tradisjoner frivilligheten og Stiftelsen Kirkens Bymisjon er preget av.

I 1945 gikk de politiske partiene i Norge sammen om et felles program *Arbeid for alle* der velferdsstaten var selve bærebjelken i utviklingen.⁷ De to verdenskrigene førte til en samling og radikaliserings av politikken i hele Europa. Dette gjaldt ikke minst for helse- og sosialpolitikken. I 1953 fikk vi et ideologisk kompromiss mellom arbeiderbevegelsen og kapitalmakten, en samling om velferdsstat og velferdskapitalisme. Noe som medførte at Arbeiderpartiet kunne dominere den offentlige sfære og de borgelige den private. Det

⁷ Furre, Berge (2004): *Perspektiver på velferdsstaten*

moderne Norge skulle skapes gjennom vitenskapens mobilisering, en positivistisk forstått vitenskap.⁸ Denne positivismen ble båret frem av to motiver: nemlig forestillingen om at det finnes bare en form for gyldig erkjennelse, den vitenskapelig. Og at det finnes kun en form for vitenskapelig erkjennelse, nemlig den naturvitenskapelige. Alt annet var metafysikk og skulle uten unntak forkastes og bekjempes.⁹ Med vitenskapen som tidens nye ideologi utviklet den vellykkede integratoren Einar Gerhardsen arenaer for samhandling mellom ulike aktører og grupperinger på de fleste av samfunnslivets områder. Dette valget av vitenskapen som tidens ideologi fikk store virkninger på utviklingen av det norske samfunn generelt og kanskje ikke minst på organiseringen, struktureringen og profesjonaliseringene innenfor det helse- og sosialpolitiske området. Men i tillegg fikk det også følger for synet på frivilligheten og de frivillige organisasjoner. Det var denne utviklingen den norske filosofen Hans Skjervheim stilte seg kritisk til og som førte til at han reiste sin positivismestrid på 50- tallet. Skjervheim mente at man ikke kunne løse alle problemer ved stadig å spørre etter mer vitenskap. Følgen er hevdet Skjerveheim at man lett skyver fra seg problemer som alle har grunn til å tenke nærmere over. Det var derfor med en viss undring jeg fant frem til hvordan Einar Gerhardsen hadde fremhevet hvor stor betydning deltakelse i frivillig arbeid og tilknytning til frivillige organisasjoner hadde for den enkelte og for utviklingen av et inkluderende samfunn. Faktisk er Gerhardsen helt på linje med moderne forskere med hensyn til hva det betyr å engasjere seg i frivillig arbeid. La oss av den grunn stoppe opp og se litt nærmere på teksten:

Til sammen utgjør de mange organisasjonene et livgivende element i dagliglivet og i samfunnet. Hundretusener blir aktivisert og trukket med i arbeid og samarbeid. De blir rikere på erfaringer, de lærer å se sakene og oppgavene i en større sammenheng – de blir bedre samfunnsmennesker. Slik medvirker organisasjonene til å utvikle aktive, demokratiske mennesker med ansvar og forpliktelser overfor medmennesker og samfunn, og med aktelse og respekt for annerledes tenkende mennesker. Organisasjonslivet forankrer demokratiet i de brede befolkningslag og gjør det til en livsform vi ikke vil unnvære. Det frie organisasjonslivet hører med til de elementære menneskerettighetene som er ukrenkelig i ethvert demokratisk samfunn.
Einar Gerhardsen.¹⁰

Slik beskrev Gerhardsen betydningen av frivillig arbeid tidlig på 30-tallet. Dette var i starten av eller før oppbyggingen av det vi kan kalle den norske velferdsstaten, som vokste frem i perioden fra 1945 og 1980.¹¹ Denne historiske perioden fikk ulike benevnelser som Den

⁸ Slagstad, Rune (1998): *De nasjonale strateger* s, 404

⁹ *Ibid.*, s. 405

¹⁰ Gerhardsen, Einar (1988): *Tillitsmannen En håndbok for tillitsvalgte* s. 11

¹¹ Lorentzen, Håkon (2004) *Felleskapets fundament Sivilsamfunnet og individualismen* s.12

Sosialdemokratiske velferdsstat¹² og arbeiderpartistaten.¹³ Betegnelser som ivaretar og understreker Arbeiderpartiet og arbeiderbevegelsens sterke posisjon under denne epoken, også kalt Gerhardsen-epoken.¹⁴ Slik jeg forstår Gerhardsens utsagn viser han her til at det ikke kun er formålene som rettferdiggjør fellesskapene og som er årsaken til at vi som enkeltpersoner blir deltakere i frivillige lag og organisasjoner. I tillegg til de åpne formulerte mål som danner de primære drivkreftene bak opprettelsen av ulike lag og organisasjoner, finnes det et sett av sekundære årsaker for at sivilt engasjement og frivillig arbeid er viktig for samfunnet. Jeg forstår Gerhardsen videre slik at organisasjonene og frivillig innsats medvirker *til å utvikle aktive, demokratiske mennesker med aktelse og respekt for annerledes tenkende mennesker*. Sivilsamfunnets ulike frivillige lag og organisasjoner er på denne måten viktige og nødvendige arenaer for identitetsdanning, sosial integrasjon og politisk engasjement. I denne studien ønsker jeg å se ut over det som tradisjonelt regnes som den frivillige sektor. Begrepet sivilsamfunnet tar i tillegg til de frivillige organisasjoner opp i seg politiske partier, kooperativer, lokale aktiviteter, samvirkeorganisasjoner, idrettslag, stiftelser, fagforeninger, selvhjelpsgrupper, sosiale bevegelser, aksjoner og sist men ikke minst kirkelige felleskap.¹⁵ Organisasjonene danner sivile felleskap som bidrar til å avklare hvem vi er, eller kanskje enda bedre, hvem vi ønsker å være. Noe som igjen får avgjørende innflytelse på vårt engasjement og vår sosiale tilhørighet. Sivilt engasjement, det å være opptatt av andre menneskers ve og vel, og vår evne og vilje til å delta i arbeidet med å finne løsninger som gagnar samfunnet som helhet krever evne til tenke og agere i tråd med politiske normer.¹⁶ Slike evner er ikke medfødte men må skapes og gjenskapes i møter med mennesker, nettopp gjennom sivilt engasjement og deltakelse. Interessen for sivilsamfunnet setter fokus på betydningen av å høre til, påta seg forpliktelser, være en del av et "vi" og sist men ikke minst utvikle evne til å akseptere annerledeshet.¹⁷ I perioden fra Gerhardsen skrev om betydningen av frivillig arbeid tidlig på 30-tallet og helt frem til 60-tallet var det sterke motsetninger i forholdet mellom de frivillige lag og organisasjoner som oppfattet seg som en del av Arbeiderpartiet, arbeiderbevegelsen og de organisasjoner som var knyttet til Den norske kirke. Fra kirkens side ble kritikken mot det sosialdemokratiske velferdsprosjektet formulert sterkest av Eivind Berggrav i et foredrag på det lutherske verdensforbunds møte i Hannover i 1952. Berggrav formulerte følgende to spørsmål som forholdet mellom stat og kirke.

¹² Furre, Berge (2004): Skjema med systematisk oversikt over de ulike perioder etter reformasjonen frem til nå

¹³ Slagstad, Rune (1998): *De nasjonale strateger* s. 191

¹⁴ *Ibid.*, s. 470

¹⁵ Lorentzen, Håkon (2004): *Fellesskapets fundament Sivilsamfunnet og individualismen* s. 18

¹⁶ *Ibid.*,

¹⁷ Lorentzen, Håkon (2004): *Fri oss fra amatørerne* i *Samtiden* nr.2

Hvor går grensen mellom lydighet mot øvrigheten på den ene side, og en forkastelig ubibelsk servilitet på den annen?

Lar den moderne velferdsstat seg forene med den lutherske lære om to regimenter?

*Hvordan skal kirken stille seg til velferdsstaten?*¹⁸

Mens Gerhardsen på sin side formulerte sitt kanskje mest provoserende utsagn om kirken: Trenger kirken virkelig de fattige?¹⁹ Gerhardsen bidro med dette utsagnet til å splitte sivilsamfunnet i tilhengere og motstandere. Motstanderne var religiøse aktører innenfor det helse- og sosialpolitiske feltet, deres virksomhet ble beskrevet som umoderne, uregulert, urettferdig og tilfeldig. Mens tilhengerne var de frivillige lag og organisasjoner som var knyttet til Arbeiderpartiet og arbeiderbevegelsen. Velferdspolitikken skulle tuftes på profesjonell kompetanse og de frivilliges velvilje ble erstattet med faglige funderte løsninger. Et spørsmål en kan stille seg i denne forbindelse er hvorfor ikke det særnorske begrepet dugnad og dugnadsorganisasjoner eller dugnadsfeltet ble brukt i stedet for frivillig betegnelsen?

Årsaken kan være at frivillig- betegnelsen skapte det Nils Christie har kalt en god fiende; noe som var lett å få øye på og bekjempe. En fiende som stod i skarp kontrast til de verdiene Arbeiderpartiet og arbeiderbevegelsen selv søkte å fremme. Frivillighetstermen gjorde det mulig for arbeiderbevegelsen å opprettholde skillet mellom "vi" og "de" andre.²⁰ Samtidig er det flere enn Gerhardsen som har pekt på at de fattiges tilstedeværelse var nødvendig for at kirken skulle kunne fullføre sin oppgave på jorden. Allerede i 1866 hevdet stiftprost Julius Bruun at hensikten med en diakonisseanstalt ikke så meget er å avhjelpe menneskelig nød som å yte kristelig hjelp, ikke for å skaffe sykepleiere til forskjellige stiftelser men for å gi kirken mulighet til å gjøre sin sanne kjærlighets ånd gjeldene på disse områdene.²¹

En kan si at noe av årsaken til den spenningen som utviklet seg skyldes ulikt syn og fokus på begrepene barmhjertighet og rettferdighet. Motsigelsen stod mellom kirkens barmhjertighetsmodell og den verdslige rettighetsmodell. Prinsippet om frivillighet fra giverens side og takknemlighet fra mottakerens side var sentralt i kirkens barmhjertighetsmodell. Mens det offentlige sin rettferdighetsmodell ble forsøkt realisert gjennom velferdsstatens utvikling av universelle rettigheter som sikret enkeltpersoner

¹⁸ Berggrav, Eivind (1952): *Stat og kirke i dag etter Luthersk syn*. Foredrag på den lutherske verdensforbunds møte i Hannover 1952, i Tidsskriftet for kirke og kultur

¹⁹ Furre, Berge (2004): *Perspektiv på velferdsstaten*

²⁰ Lorentzen, Håkon (2004): *Fri oss fra amatørerne* i Samtiden nr 2

²¹ Kullerud, Dag(2005): *Kirkens Bymisjon Respekt – omsorg – rettferd* s 123

nødvendig hjelp og bistand ved behov. Fellesskapet sikrer seg ved å pålegge borgerne plikter som skatter og avgifter. Noe som innebærer at enkeltmennesket har rettigheter det verken trenger å be om eller å være takknemlig for. Statens og Arbeiderpartiets innflytelse over folks hverdagsliv og offentlig liv styrkes og utvikles i perioden fra 1935 - 1970. I noen kretser i kirken opplevdes utviklingen av sosialdemokratiet sitt velferdsprosjekt som en invasjon, en kolonialisering av hele menneskets livsløp fra vogge til grav med sine reguleringer, forbud og påbud. Staten ble en utfordrer til kirken og diakonien når det gjaldt den karitative praksis som handlet om medmenneskelighet og solidaritet for de trengende blant allmuen. Det kan kanskje synes som om kirkens innflytelse over hverdagsliv og offentlig liv gradvis svekkes. Etter krigen kan vi kanskje si at velferdsprosjektet med vitenskapen som sekularisert ideologi ekspanderte på bekostning av religionen som integrativ ideologi. Med basis i de nye vitenskapene hadde arbeiderbevegelsen og Arbeiderpartiets forestillinger om å skape et nytt samfunn og et nytt menneske.²² I følge Rune Slagstad var det under arbeiderpartistaten positivismen ble innført i Norge.²³

Stiftelsen Kirkens Bymisjon er en interessant organisasjon å se på i forhold til dette motsetningsforholdet mellom kirken og arbeiderbevegelse. Det kan hevdes at Kirkens Bymisjon siden den ble grunnlagt av Gisle Johnsen²⁴ i 1855 er en av de sivile sammenslutningene som har greid å tilpasse seg omgivelsenes krav. Her kan blant annet nevnes den sterke tendensen til individualisering som preger det moderne samfunn. En av årsakene til at Gisle Johnsen maktet å styrke det frivillige organiserte arbeidet innenfor statskirkens horisont, var at han vektla han prinsippet om nød som begrunnelse for å etablere Stiftelsen Kirkens Bymisjon. Den sterke posisjonen som fører og foregangsmann på dette området oppnådde Johnsen ved å tilpasse seg og bygge ned spenninger med kompromisser.²⁵ I utviklingen av den rette måten å tale, skrive og tenke på, knyttet til de bestemte sosiale og historiske omstendigheter som er rådende har Stiftelsen Kirkens Bymisjon gradvis utviklet seg slik at den i dag fremstår som en moderne organisasjon. Den har etablert kirkelig kulturverksted som utgir moderne musikk, de har tilsatt markante ledere som kommuniserer bymisjonens visjon og verdier, ledere som behersker å eksponere seg via media, organisasjonen gjennomfører kirkekonsserter og feriekolonier for barn. Kirkens Bymisjon tar tak i de problemer og utfordringer som samfunnet til enhver tid strever med å løse som

²² Slagstad, Rune (1998): *De nasjonale strateger* s. 405

²³ Ibid, s. 404

²⁴ Ibid., s. 89 Gisle Johnsen var en organisatorisk entreprenør som behersket maktutøvelsens kunst også etter grunderfasen. Johnsen var teologisk professor og lekmannsfører

²⁵ Christoffersen, Aage og Wyller, Trygve (1995): *Arv og utfordring. Mennesket og samfunn i den kristne moraltradisjon* s. 231

narkotikaproblemer, rusomsorg, hiv/aids og omsorgen for de eldre mv. Kanskje kan det hevdes at Kirkens Bymisjon siden den ble etablert kontinuerlig har foretatt en tilrettelegging av og tilpassning til de grunnleggende tankemønstre i samfunnet. Kraften har de hentet gjennom den nære og direkte kontakten og dialogen med de ekskluderte i samfunnet. Stiftelsen Kirkens Bymisjon fremstår nå som en markant forsvarer av de gruppene som det offentlige hjelpeapparatet i noen grad kanskje har sviktet. Nøkkelordet som kan bidra til å forklare organisasjonenes evne til å tilpasse seg omgivelsenes krav, var og er tillit. Kanskje kan vi si at organisasjonen har klart å forene de to modellene rettferdighet og barmhjertighet. Mens det største og kanskje mest banebrytende eksemplet på en diakonal virksomhet som har tilpasset seg den nye tid og det moderne er Kirkens Nødhjelp. Gjennom Kirkens Nødhjelp, som for øvrig også ble initiert av Menighetspleiens Landsforbund i 1947, fikk en gradvis utviklet en organisasjon som hadde en samlet kirke, diakonien og menighetene bak seg og etter hvert staten og det offentlige. Sist, men ikke minst fikk en gjennom Kirkens Nødhjelp satt fokus på internasjonal solidaritet, i første omgang gjennom hjelpearbeid i et krigstrett Europa. Etter hvert startet de hjelpearbeidet i andre deler av verden hvor nøden og lidelsene blant menneskene var ufattelig stor. Det sterke internasjonale engasjementet som organisasjonen hadde og fortsatt har, passet som hånd i hanske til arbeiderbevegelsens fokus på å utvikle gode relasjoner med andre stater etter krigen. Kirkens Nødhjelp brukte ulike typer profesjoner i sitt internasjonale engasjement og fremstod som en integrator mellom kirken, diakonien, menighetene og de kristelige organisasjoner på den ene siden og staten og det offentlige på den andre. Det var kanskje først og fremst gjennom sitt internasjonale engasjement at Kirkens Nødhjelp klarte å utvikle rollen som integrator, internt ved å styrke kirken og diakonien sin rolle og eksternt ved å bidra i utviklingen av norsk bistands og utenrikspolitikk. Organisasjonen la gjennom sitt internasjonale bistandsarbeid grunnen for et nært og gjensidig samarbeid med norsk bistandspolitikk og senere også norsk utenrikspolitikk.²⁶

For å vende tilbake til selve opphavet til begrepet sivilsamfunn og forståelsen av hvor viktig og nødvendig det er med et sivilt engasjement kan det være naturlig å nevne den tyske filosofen Georg Wilhelm Friederich Hegel (1777 – 1837) også kalt dialektikkens far. Den dialektiske utviklingsmodellen er i følge Hegel en systematisk, lovmessig progresjon av motsigelser, kalt tese og anti-tese. Disse motsigelser opphever hverandre i en syntese, og til denne syntesen som blir en ny tese oppstår det en antitese o.s.v. Det var Hegel som i 1820 -

²⁶ Tønnessen, Aud V (2001): *Et diakonalt vendepunkt i norsk kirkeliv – Kirkens Nødhjelp*

årene la grunnlaget for begrepet sivilsamfunn. Hegel ville markere dannelsen av moralske normer som oppstår i det lokale, i de praktiske formene for samhandling som bondesamfunnet var så rikt på. Gårdsdugnaden besto i å hjelpe hverandre i spesielt arbeidskrevende situasjoner. Ut fra ulike former for praksis som det å bygge en vei sammen, gå til kirken sammen, begravelser, feire bryllup sammen, innhøstning, husbygging, straffe lovbrøttere og lignende, vokser de moralske normene frem. Statens oppgave er å fange opp mangfoldet av slike moralske normer, trekke ut det de har felles, og omsette denne fellesnevneren til statlig politikk. På den måten bør staten speile de alminnelige normene blant folk. Det er viktig å ha et sivilsamfunn som balanserer statens makt, mente Hegel. Blir staten for sterk fremmer den sine egne interesser, blir den for svak vil anarkiet ta over.²⁷ Sivilsamfunnet representerer summen av alle store og små organisasjoner og plasseres altså mellom staten og markedet. Fellesnevneren er et engasjement som overskrider de snevre egeninteresser og som bringer enkeltmennesker sammen i kollektiv innsats for noe de selv tror på. Sivilsamfunnet innbefatter det store mangfold av sammenslutninger som verken er en del av det offentlige eller markedet og som har det til felles at de ikke skaper privat fortjeneste- profitt – til sine eiere.

2.1 Frivillighet og forskning

I følge mine undersøkelser i form av blant annet litteratursøking har jeg forsøkt å skaffe meg en oversikt over aktuell litteratur og studier av frivillig arbeid. Det er forsket og skrevet en del om frivillig arbeid og den frivillige funksjon her i landet. Når det gjelder forekomsten av hovedfagsoppgaver ved universitetene om frivilligheten innenfor det helse- og sosialfaglige området i de senere årene så er denne liten. Dette på tross av at Norge ligger på topp i Europa når det gjelder antallet frivillige årsverk sett i forhold til innbyggertallet. Av sentrale forskere på området kan nevnes Håkon Lorentzen, forskningsleder ved Institutt for samfunnsforskning. Han har studert den frivillige sektor siden 80 – tallet, og gitt ut en rekke bøker og artikler på området. Det samme kan til en viss grad sies om Pål Repstad, dosent i samfunnsvitenskap ved Agder distriktshøgskole. Repstad har blant annet studert ulike maktforhold i kirken.²⁸ Til sist av de norske forskerne kan nevnes Per Selle, professor ved Universitetet i Bergen som har arbeidet mye med frivillighet og frivillige organisasjoner. Av andre nordiske forskere på området kan nevnes Anna Birgitta Yeung²⁹ ved Helsinki Universitetet i Finland og Fil. Dr

²⁷ Lorentzen, Håkon (2004): *Fri oss fra amatørerne* i Samtiden nr 2

²⁸ Repstad, Pål (2003): *Dype, stille, sterke milde Religion og makt i dagens Norge*

²⁹ Yeung, Birgitta, Anne (2004); *Individually Volunteering in Late Modernity: Social Work in the Finnish Church*

Ulla Habermann ved København Universitet og hennes doktorgradsstudie om motiver til frivillighet.³⁰ Internasjonalt finnes det en omfattende forskning på temaet frivillighet og frivillige organisasjoner kanskje ikke minst i USA.

Folkebevegelsen og de brede frivillige medlemsorganisasjonene var sentrale i utviklingen av det norske styringssystemet. Det var kommunikasjonskanaler mellom lokalsamfunn og storsamfunn. Gjennom deltakelse i frivillig arbeid kunne brede lag av befolkningen påvirke politikken både lokalt og sentralt. Dette samsvarer med Hegels tenkning hvor de moralske normer vokser frem av den lokale praksis og det er statens oppgave i trekke ut fellesnevneren og omforme den til statlig politikk. I sammenheng med denne studien er jeg først og fremst opptatt av frivilligheten innenfor det helse- og sosialpolitiske feltet i Norden, mens frivillig arbeid og frivillige organisasjoner selvfølgelig finnes på andre områder. Og det er nettopp innenfor helse- og sosialpolitikken påvirkningen fra det nære og lokale og frem til en statlig sosialpolitikk at påvirkningen har vært sterkest her i landet. I dette nære samspillet om utviklingen av velferdsstaten ble de frivillige organisasjonene statsvennlige og dette systemet er nå i sterk endring.³¹

Motsetningen i synet på fremtiden for frivilligheten har delvis stått mellom de forskerne som hevder at det moderne samfunn med sin individualisme truer med å redusere frivilligheten og de forskere som hevder at så ikke er tilfellet. Individualismen i det moderne samfunn fører til at hver enkelt vil realisere det gode liv for seg selv og sine, med den følge at folk ikke lenger er villige til å underkaste seg felles mål og verdier i de frivillige lag og organisasjoner. Samarbeidsforholdet mellom stat og de frivillige organisasjoner har vært problematisert i forskningen. Sentrale spørsmål som er forsøkt belyst er blant annet:

Hvor stor frihet har de frivillige organisasjonene til å realisere egne verdier?

*Hvilke konflikter oppstår når frivillig engasjement skal tilpasses offentlige velferdsnormer?*³²

Det moderne samfunnets tendens til en stadig økende differensiering og profesjonalisering vil svekke frivilligheten. Påstander om at ungdommen ikke er engasjert i frivillig arbeid og det derfor blir vanskeligere å rekruttere nye medlemmer er fremkommet. Sosialdemokratiets manglende evne til å se betydningen av sivilt engasjement og et samfunn som stadig sterkere preges av kommersialisme og persondyrking har vært tema for noen av Håkon Lorentzen sin

³⁰ Habermann, Ulla (2001): *En postmoderne helgen* Lunds Dissertations in Social Work

³¹ Østerid, Øyvind. Engelstad, Fredrik. Selle, Per (2003): *Makten og demokratiet En sluttbok fra Makt- og demokratiutredningen* s, 151

³² Lorentzen, Håkon (1994): *Frivillighetens integrasjon*. Universitetsforlaget

forskning og oppmerksomhet.³³ Forklaringen på at den frivillige sektor i de nordiske landene er stor sammenlignet med andre vesteuropeiske land er folkebevegelsene for bønder, arbeidere, religion, avhold og sist men ikke minst idretten som står så sterkt når det gjelder frivillig innsats.³⁴ Norge, Sverige og Finland har en sosialdemokratisk type frivillig sektor, hvor den offentlige sektoren forventes å ha ansvaret for å dekke hoveddelen av velferdstjenester. Forskningen har hatt et spesielt fokus rettet mot frivillige organisasjoners rolle innen velferdsstatens kjerneområder: Helse- og sosial omsorg, utdanning og forskning. Når det gjelder betydningen av frivillige organisasjoner og frivillig arbeid så er forskerne slik jeg oppfatter det i stor grad enig om at den nordiske velferdsmodellen er avhengig av sivil engasjement. Forskerne er også enig i at tilknytning til frivillige organisasjoner og frivilligheten fremmer demokratisk engasjement og bidrar til aktive samfunnsborgere med forståelse for annerledes tenkende mennesker. Frivilligheten fremmer den sosiale enigheten og øker samfunnets sosiale kapital. Det er et spørsmål om samarbeid, om å arbeide for samme mål, for et bedre samfunn for oss alle. Det er først og fremst deltakere i samfunnsorienterte frivillige organisasjoner som bidrar til å utvikle aktive samfunnsborgere. Deltakere i kultur og fritidsorganisasjoner er engasjerte personer, og motiveres av saker som på den måten blir viktig til politisk handling. Mens forskningen viser at religiøse og interesseorganisasjoner er mindre viktig for demokratisk deltakelse.³⁵ For egen del er jeg ikke så bekymret for fremtiden når det gjelder frivilligheten, verken når det gjelder rekruttering av ungdommer eller engasjementet for øvrig. Forskernes påstand om at individualismen ruller videre i det postmoderne samfunnet med den følge at vi blir likegyldige for andres nød og at vi kun blir opptatt av å realisere oss selv tror jeg ikke stemmer overens med realitetene. Jeg slutter meg derfor til forsker Anne Birgitta Yeungs uttalelse i forbindelse med hennes undersøkelse fra 2005 om frivillighetens situasjon i Finland:

Då jag för min undersökning intervjuade människor på gräsrotsnivå blev jag allt mera övertygad om att det inte stämmer att vi är likgiltiga för andras nöd eller att vi skulle sätta vårt eget oberoende framom allt annat. En kultur som glorifierar individualism står inte så högt i kurs som forskarna och medierna låter påskina, säger Yeung.

I forhold til ungdommen sitt engasjement når det gjelder frivilligheten sier Yeung følgende:

Till och med 60 procent av de unga som inte redan deltar i någon form av frivilligverksamhet skulle komma med om någon bad dem! Det här berättar en hel del om attityderna i fråga om frivilligarbetet, tycker Yeung.³⁶

³³ Lorentzen, Håkon (2004): *Fri oss fra amatørerne* i Samtiden (2): s. 46 - 56

³⁴ Henriksen, Skov, Lars. Ibsen, Bjarne (2001): *Frivillighetens utfordringer* Odense Universitetsforlag s. 49 - 66

³⁵ Engelstad, Fredrik. Ødegård, Guro (2003): *Makten og demokratiet* Gyldendal Norsk Forlag

³⁶ <http://www.shn.dk/tools/page.cgi?g=artiklar%2F2197.shtml;d=1>

Min fortolkning av dette sitatet, er at denne forskeren erfarer at folk i det moderne samfunn fortsatt er opptatt av andes nød. Og at tendensen i det moderne samfunn til uansett å sette seg selv og sine nærmeste foran alt annet ikke står så sterkt som en kan få inntrykk av når det kommuniseres i media. Kort sagt frivillighetens tilbakegang i det moderne samfunn samsvarer ikke med denne forskerens erfaringer.

Kvinnene deltar særlig i frivillighetsvirksomhet i all hovedsak innenfor det helse- og sosialpolitiske området. Mens mennene for sin del deltar i pengeinnsamlinger og realisering av konkrete praktiske prosjekt som står nærmere deres interesser. Videre kan det bemerkes at motivet for å delta i frivillig arbeid varierer avhengig av livssituasjon og alder. Mødre til små barn etablerer babyklubber der de utveksler erfaringer og ved behov hjelper hverandre med barnepass. Mens foreldre til førsteklassinger som bor i samme område veksler på å følge barna på skolen.

Utfordringene slik jeg oppfatter forskningen på området ligger kanskje ikke på det personlige plan, ved at individualismen som det moderne representerer vil medføre at hver enkelt kun blir opptatt av seg og sitt. Dugnadskulturen har fortsatt en sterk posisjon og folk er opptatt av andres ve og vel. Barmhjertighet og nestekjærlighet lever i beste velgående, ikke som en motsetning til rettferdighet, snarere som en del av den. Det personlige motivet for å melde seg til tjeneste kan være forskjellig og er kanskje ikke så viktig. Enten det er tro, viljen til å hjelpe sine medmennesker, et ønske om å knytte nye sosiale kontakter, lære seg noe nytt eller en vilje til å prøve noe nytt. Det jeg mener blir utfordringen for frivilligheten, er i hvilken grad de frivillige organisasjoner makter å ivareta og følge opp den enkelte frivillige som melder seg til tjeneste. Behovet for rask individuell tilbakemelding, personlig veiledning, støtte, omsorg, og identitetsbygging vil etter mitt skjønn være avgjørende for utviklingen av frivilligheten og de frivillige organisasjoner. Kirkens Bymisjon har i denne forbindelse vært gode til å tilpasse seg både omgivelsenes krav og skape mening for den enkelte frivillige som melder seg til tjeneste. Spørsmålet er om organisasjonen makter dette i fremtiden. Dagbladsjournalisten Dag Kullerud kommer i sin bok om Kirkens Bymisjon med følgende formaning:

*Bli ikke for stor Kirkens Bymisjon*³⁷

Kanskje kan utsagnet stå som en påstand i denne omgang, en påstand vi gjerne kan tenke litt nærmere over. Det jeg derimot ikke har funnet særlig med forskning om i Norden, er de spørsmålene som denne studien forsøker å belyse. Nemlig fokus på selve møte mellom de frivillige og gjestene. Og hva det er som særkjenner møte mellom frivillige og klientene eller

³⁷ Kullerud, Dag (2005): *Kirkens Bymisjon respekt – omsorg – rettferd* s, 289

gjestene som det heter i Vår Frue. Og videre om hva det er de frivillige bringer inn i dette møtet, gjerne deres type kompetanse, og i neste runde hva som skiller denne kompetansen fra den som særkjenner de profesjonelle. Altså hva det er som særkjenner de frivilliges måte å møte gjestene på i forhold til de profesjonell.

2.2 Stiftelsen Kirkens Bymisjon Oslo

Kirkens Bymisjon startet sin aktivitet 22. Januar 1855 under navnet Foreningen for indre Mission i Christiania. Fokuset da som nå var rettet mot mennesker som levde i uverdige kår. På samme måte som i Tyskland³⁸ var etableringen av bymisjonsarbeidet en kirkelig reaksjon på elendigheten med fattigdom, rusmisbruk, prostitusjon og moralsk forfall som fulgte i kjølvannet av industrialiseringen på midten av 1800-tallet.³⁹ Men samtidig kan det hevdes at etableringen av indre misjon og de diakonale institusjoner var kirkens reaksjon og bekymring for den voldsomme tilslutningen kommunismen fikk under industrialiseringen. Av de mange diakonale entreprenører her i landet kan nevnes teologen Lars Oftedal (1838 – 1900). Oftedal grunnla og drev en hel rekke barnehjem og andre sosiale tiltak og var den fremste lederen for den vestlandske vekkelse.⁴⁰ Da som nå var det diskusjon om kirkens rolle og oppgave i samfunnet. På den ene siden er det de som hevdet at ut fra et evangelisk- luthersk perspektiv er kirkens rolle i samfunnet ene og alene er å forkynne evangeliet. De har intet i mot nødhjelp, at en hjelper medmennesker som har behov for det, det de derimot er motstandere av, er at hjelpen utføres i kirkens navn og at en på den måten forfalsker evangeliet. På den andre siden har vi de som mener at de grunnleggende kristne verdier forutsetter at kirken hjelper de svakeste. De hevder at kirken er forpliktet av det dobbelte kjærlighetsbudet om å elske Gud og elske nesten som seg selv. Om kirken ønsker å være bundet til Gud kommer en ikke utenom nesten, medmenneske uansett hvilken situasjon han eller hun måtte befinne seg i. Kirken skal hjelpe de svakeste, dette er en evangelisk forpliktelse som kirken ikke kan botforklare og som en derfor ikke kommer utenom.

Kirkens Bymisjon mener at den norske folkekirke i høyere grad skal hjelpe de svakeste. Når velferdssamfunnet ikke tar seg av dem, er en forpliktet til å hjelpe nesten. Kirkens Bymisjon er i dag lokalisert i 11 byer, organisert som ti selvstendige stiftelser og har ca.1500 ansatte og

³⁸ Wichern, Hinrich, Johann (1962): *Samtliche Werke Band 1* Utdrag fra: Johann Hinrich Wichern, *Die innere mission i Kompendium Kristen tro og diakoni Del 1.* s 53

³⁹ Furre, Berge (2003): *Diakonien kjem att* Johann Hinrich Wichern (1808 – 1881) la frem sitt program i 1848 samme året som Karl Marx og Fredrich Engels ga ut *Det kommunistiske manifest*. Mens Wichern ville gjenreise samfunnet moralsk og sosialt ved å skape en religiøs og sosial fornyelse *eine innere Mission* i et samfunn på randen av sammenbrudd, ville Marx slå samfunnet over ende for å bygge et nytt.

⁴⁰ Furre, Berge (1990): *Soga om Lars Oftedal* Det Norske Samlaget

ca.1900 frivillige fordelt på 70 store og små institusjoner og virksomheter.⁴¹ Organisasjonen fremstår i dag som en sentral aktør i produksjon og utviklingen av velferdstjenester. Det er nærliggende å anta at Kirkens Bymisjon i løpet av sin 150 år lange historie, har vært og er avhengig av engasjementet til de frivillige. Det kan synes som om at deres innsats og deltakelse har vært et viktig moment i utviklingen av Kirkens Bymisjon som organisasjon. Ikke minst dens betydelige evne til kontinuerlig å tilpasse seg omgivelsenes krav. Eksemplene fra moderne tid er et tidlig engasjement overfor grupper som ble berørt av nye utfordringer i fremveksten av det moderne samfunn, som narkotikamisbruket på 60 – tallet og endret synet på homoseksualitet i forbindelse med hiv-aids problematikken på 80-tallet. Som kjent vil spesifikke former for disiplin også gi opphav og muligheter for særlige former for motreaksjoner. I denne forbindelse kan det være nyttig å se på diskusjonen om homoseksualitet. På tross av at danningen av begrepet opprinnelig var utviklet for å undertrykke og bekjempe seksuell aktivitet mellom personer av samme kjønn, har diskusjonen ført til motreaksjoner, og skapt felleskap mellom personer som orienterer seg seksuelt mot samme kjønn. Ikke nok med det, men diskursen har gradvis medført aksept og anerkjennelse fra majoriteten. Diskusjonen om homoseksualitet har endret seg i vår måte å tale, skrive og tenke på i henhold til bestemte regler om homoseksualitet. I Dagbladintervjuet med Helen Bjørnøy uttaler hun seg for homofilt partnerskap, for Blitz og for sprøyterom. På spørsmålet om de ansatte i Kirkens Bymisjon må ha en kristen tro svarer hun nei. Og hun sier videre: *Kirkens Bymisjon har som oppdrag å ta seg av de svakeste i samfunnet og det er absolutt ingen grunn til å tro at muslimer, humanetikere eller andre har et mindre engasjement enn kristne når det gjelder svakere stilte.* På spørsmålet om hvor viktig forkynnelsen er for Kirkens Bymisjon svarer Bjørnøy: *Det å hjelpe mennesker, enten de har rusproblem, er prostituerte eller har psykiske lidelser er en forpliktelse uten betingelser.*⁴² Bjørnøy avslutter sitt intervju med å følgende uttalelse i forbindelse med Kirkens Bymisjon søknad om dispensasjon fra røykeloven: *Det må da finnes noe sunn fornuft?*

I følge Arild S. Foss er Kirkens Bymisjon, sammen med Bellona og Amnesty eksempel på en type frivillige organisasjoner, som har tilpasset seg det moderne⁴³. Her kan man begrense seg og tilpasse aktiviteten uten at det stilles krav om bestemte tider og former. Organisasjonen har ikke tradisjonelle medlemsmøter, og man kan gå mer ut og inn av aktivitetene, uten at det går ut over tilhørigheten. Stiftelsen Kirkens Bymisjon har nå tilpasset seg markedet innenfor det helse- og sosialfaglige området. Bymisjonen konkurrerer om omsorg og deltar kontinuerlig i

⁴¹ Kirkens Bymisjon (2005) <http://www.bymisjonen.no/Page.....14846.apx>

⁴² Dagbladet(2004):*Turbopresten* Portrettintervju med Helen Bjørnøy i Magasinet den 10. April

⁴³ Foss, Arild S.(2003):*Færre medlemmer, flere aksjonister* forskning. no

anbudskonkurranser med offentlige og private aktører og organisasjonen vinner. En kan jo spørre seg hva denne kappestriden om barmhjertighet og nestekjærlighet vil medføre for Kirkens Bymisjon på kort og lang sikt.

2.3 Stiftelse Kirkens Bymisjon Trondheim

Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Trondheim ble opprettet i januar 1991, som et resultat av et samarbeid mellom de 3 prostirådene i byen, Thomas Angells stiftelser, Nidaros bispedømmeråd og Stiftelsen Kirkens Bymisjon Oslo. Det lokale utgangspunktet kombinert med en samarbeidsavtale med Kirkens Bymisjon i Oslo, ga et godt grunnlag for å utvikle en selvstendig diakonal stiftelse i Trondheim. Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Trondheim ønsker å presentere seg på følgende måte.⁴⁴

Kirkens Bymisjon har til formål å fremme tiltak som bidrar til å virkeliggjøre Kirkens oppdrag med særlig henblikk på vanskeligstilte grupper i samfunnet. Formålet søkes realisert i samarbeid med myndigheter, menigheter, institusjoner og næringslivets organisasjoner, ved hjelp av profesjonelle ansatte og frivillige hjelpere.

Når det gjelder oppdrag og organisering velger jeg å se litt nærmere på gateprestarbeidet som er mitt utgangspunkt i denne studien. Målgruppen er rusmisbrukere som bor eller ferdes i Trondheim sentrum. Videre har de et blikk også mot andre mennesker i byen som savner en kirke som kan ta imot dem. Gateprestarbeidet har to tyngdepunkter, det ene er gaten, det andre er gudstjenesten. På gaten skal de profesjonelle og frivillige være deltakende medmennesker blant de mest stigmatiserte og bekrefte deres verd. De skal formidle Jesu kjærlighet, utøve sjelesorg, hjelpe i nødssituasjoner og gi veiledning og trøst. Samtidig skal det banke en puls av bønn i det de gjør. Prestene og de frivillige feirer torsdagsmesser, bakgårdsmesser og Taizé- inspirerte⁴⁵ gudstjenester, prestene reiser gatekirken og inviterer til lystenning og fellesskap. De vil at arbeidet og arbeidsmetodene skal avspeile Kirkens Bymisjon sin visjon om å avdekke urettferdighet, lindre smerte, bygge fellesskap, og skape endring.

Gateprestene skal tilby kirkerom til de kirkeløse og være prester for mennesker som ikke har noen prest. Det de fanger opp av rop og lengsel gir retningen for veien videre. Gateprestarbeidet i Trondheim drives av to prester og en stab på ca. 45 frivillige medarbeidere og en gatejurist i halv stilling.

⁴⁴ http://www.kirkensbymisjonoslo.no/templates/Page_____2368.aspx

⁴⁵ Nidaros Domkirkes menighet og Vår Frue menighet (2005): Menighetsblad nr 3-4. Meditative gudstjenester med et musikalsk preg hentet fra klostret i Taizé i Frankrike. Hver fredag er det nattåpent i Vår Frue. Et møtested for mennesker med ulik religiøs og kulturell bakgrunn.

Bymisjonens oppgaver og mål henger tett sammen. Å avdekke urettferdighet er ikke nok, heller ikke bare å lindre smerte. Når systemer og strukturer virker mot sin hensikt, vil bymisjonen si i fra, og gjøre noe konkret med det. Det innebærer i praksis at gateprestene reiser kritikk mot det offentlige hjelpeapparatet når de erfarer at tjenester ikke virker som forutsatt for de som skal hjelpes. Når mennesker krenkes eller fryses ut, vil de være med å bygge nye inkluderende fellesskap. Når noen opplever at livet blir for smertefullt og uhåndterlig, vil de bidra til å skape endring som varer. De ønsker at mennesker skal erfare respekt, omsorg og rettferdighet. Å reise kritikk mot offentlige myndigheter kan oppfattes som en endret praksis når det gjelder kirken. Etter hvert som kirkens makt er på retur som følge av at den institusjonelle makten er svekket, fremstår kirken og kirkelederne som mer radikale og opposisjonelle i forhold til verdslige myndigheter.⁴⁶ Kirkens Bymisjon er en av de kirkelige organisasjoner som står i spissen for denne radikaleringen. Det kan være ulike forklaringer på denne endringen, men den tydelige vendingen mot gaten og det å møte mennesker som lever under vanskelige kår er sentralt. Gateprestene og de frivillige tar stilling for de utstøtte, de som ikke fikser livet. Rettferdighet og barmhjertighet går sammen som en følge av møtene med mennesker. Teologien til Kirkens Bymisjon endrer seg også av møtene med mennesker. Det er handlingene som legitimerer teologien og gir den troverdighet i de brede lag av befolkningen. Når gateprestene og frivillige snakker om Jesus og inviterer folk til kristent fellesskap, samvær og måltider under Torsdagsmesse i Vår Frue skapes legitimitet. Folk kjenner de frivillige og profesjonelle i Kirkens Bymisjon på deres gjerninger for de utstøtte, for mennesker som ikke mestrer livet og har gått seg vill. Ut fra den spesielle form for sosial praksis som Kirkens Bymisjon her driver vokser det frem moralske normer som kan skape endring. Det er staten og myndighetenes oppgave å fange opp dette mangfoldet av moralske normer og omsette denne fellesnevneren til statlig politikk. Hjelp til hiv/aids, rusmisbrukere og økende aksept for homofilt samliv kan være eksempler på områder hvor staten etter hvert har fanget opp normer for deretter å endre politikken ved å prioritere arbeidet i større grad. Lovpålagte rettigheter til tjenestemottakerne om innsyn, samtykkeerklæringer og rett til deltakelse i utformingen av tjenestetilbudet er andre eksempler. Organisasjonens verdigrunnlag og menneskesyn er formulert gjennom en visjon og fire verdier.⁴⁷ Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Trondheim mener at alle mennesker er skapt i Guds bilde, med en verdi og en verdighet ingen har rett til å krenke. Gjennom holdning og konkret handling vil de bidra til at mennesker kjenner seg sett, forstått og verdsatt. De ønsker at følgende fire verdier skal prege arbeidet: Mot, nærvær, raushet og tro

⁴⁶ Østerud, Øyvind. Engelstad, Fredrik. Selle, Per (2003): *Makten og demokratiet* s.258

⁴⁷ Årsmelding (2004) Gateprest Stiftelsen Kirkens Bymisjon I Trondheim

Mot til å utfordre enkeltmennesker, systemer og autoriteter for å avdekke urettferdighet og skape endring. Mot til å gå ukjente mennesker i møte. Mot til å oppsøke nye steder. Mot til å holde ut i krevende situasjoner. Mot til å sette grenser og krysse grenser. Mot til å ta kontakt og til å bli avvist. Mot til å være tydelig.

Nærvær som er utholdende og tålmodig. Nærvær blant dem som strever og blant dem som har gitt opp. Nærvær gjennom å være tilstede med varhet, respekt og vennlighet. Nærvær på gata, i hjemmene, i kirken eller andre steder. Godt nærvær våger sårbarhet. Tålmodig nærvær skaper håp om et bedre liv.

Raushet gjennom å ha åpne dører og invitere til samtale, mat og fellesskap. Raushet gjennom å tilpasse seg sine gjesters behov. Raushet vist gjennom relasjoner og fellesskap som tar imot, tåler og respekterer alle uavhengig av mening, tro, legning og livsstil. Raushet vist gjennom frivillige medarbeidere som ønsker å være gode medmennesker og gir av seg selv.

Tro på hvert enkelt menneskes ressurser og verdi, også der noen har mistet troen på seg selv. Tro på nye muligheter uansett hva et menneske har opplevd av ondskap, krenkelser og nederlag. Forkynnelse av Jesus Kristus som den som tilgir, inkluderer og gjenoppretter. Åpenhet for den som søker mening og tilhørighet i livet. Tro på at alle mennesker bærer Guds bilde og har en verdi og en verdighet ingen har rett til å krenke.

Gjennom gateprestarbeidet er Stiftelsen Kirkens Bymisjon opptatt av å fremstå i nye og endrede roller. I møtet med rusmisbrukere på gateplan har de sett behovet for såkalte behandlingsfrie soner. Kirkens Bymisjon mener rusmisbrukerne trenger steder der de tilvante rollene som hjelper og hjelpetrequende brytes over. Derfor sier gateprestene til sine frivillige medarbeidere som deltar på Varmestua, Mandagsklubben og Torsdagsmessene:

Her hjelper vi ingen. I stedet gjør vi noe annet. Vi snakker sammen, spiser sammen og feirer gudstjeneste sammen. Vi er sammen i et fellesskap og bekrefter hverandre som mennesker.

Dette er en forståelse av arbeidet som ikke innebærer at alle grenser og roller slettes ut. En frivillig eller en ansatt har en annen funksjon enn en gjest. Denne strategien innebærer et håp om at de tradisjonelle rollene som tjenesteyter og tjenestemottaker brytes over. Gateprestene hevder at dette krever en skjerpet bevissthet på de utfordringer som ligger i forholdet mellom de profesjonelle og frivillige i møte med gjestene.

La oss se litt nærmere på de aktuelle arenaer og aktiviteter for denne studien.

2.3.1 Torsdagsmessen

Torsdagsmessen i Vår Frue kirke har tradisjonelt vært et gudstjenestetilbud primært rettet mot rusmisbrukere, men favner også i vesentlig grad andre mennesker i byen. Noen av dem finner seg ikke til rette innenfor andre kirkelige sammenhenger. Kveldene starter med servering av suppe bakerst i kirken og fortsetter med gudstjeneste og samling rundt nattverdbordet.

Prestene har utarbeidet liturgien, der lystenning og nattverd er viktige elementer.

Torsdagsmessene åpner kirkedørene for gatas liv på godt og ondt, og messene får sitt preg av det. På noen av messene er det minnemarkeringer etter dødsfall i rusmiljøet. Disse markeringene har blitt viktige både for gateprestene, de frivillige og for gatefolket. Kirkens Bymisjon, Studentprestene og Vår Frue menighet samarbeider om Torsdagsmessene.

2.3.2 Varmestua

Varmestua i Vår Frue kirke har en enkel målsetning. Hver lørdag året rundt vil de åpne kirkedøra og tilby mat, omsorg og fellesskap til dem som lever mye av livet på gata. Varmestua er et sted man skal bli behandlet godt, uten å bli behandlet. I stedet for å hjelpe gjør de noe annet. Sammen dekker de bord i sakristiet, skjærer brød, koker kaffe og tenner lys. De sitter ned sammen med gjestene slik man gjør i en familie. Om noen ønsker stillhet eller en fortrolig samtale, bruker de selve kirkerommet til det. Frivillige medarbeidere har hatt ansvaret for å sette opp vaktlistene og å være vertskap på varместua. Dette gir gateprestene større frihet til bare å være tilstede i miljøet og bruke tid på dem som vil snakke med presten. Mange av gjestene er tydelig takknemlige for varместua og sier at det er ukas høydepunkt. Det foregår ingen organisert liturgi i Varmestuen.

2.3.3 Mandagsklubben

Mandagsklubben retter seg mot samme målgruppe som varместua. Her inviteres det til mat, fellesskap og en kort liturgi med lystenning. I gruppen av frivillige medarbeidere er det flere som selv har erfart noe av livet på gata. Mandagsklubben holder til i Dronningensgt. 50, en flott gammel trebygning i Trondheim. Det er utarbeidet en egen liturgi for mandagsklubben.

3. Teoretisk horisont

Evnen til å forstå er i følge Hans-Georg Gadamer en grunnleggende utrustning hos mennesket. Forståelse ligger til grunn for dets samvær med andre mennesker og utspiller seg via språket og i samtalens gjensidighet.⁴⁸ I motsetning til den metodiske bevissthet, som lukker og innskrenker potensialet i den umiddelbare erfaring, er den ekte forståelse kjennetegnet ved åpenhet gjennom den tradisjon, den formidles gjennom. Kjernen i Gadamars filosofiske hermeneutikk er at vi er åpen for den tekst, sak, person eller overlevering som taler til oss og at vi lytter til den Andres meninger, uten at vi dermed behøver å glemme våre egne.⁴⁹ Gadamars filosofiske hermeneutikk er slik jeg fortolker den allmenngyldig, noe som innebærer at den kan brukes i forståelsen av hva som skjer i møte mellom de frivillige og gjester i Vår Frue.

3.1 Hans-Georg Gadamer (1900 – 2002)

Som tenker var Gadamer preget av den fenomenologiske tradisjonen fra Edmund Husserl (1859 – 1938) også kalt ”Fenomenologiens far”. Gadamer var elev og sterkt påvirket av den tyske filosofen Martin Heidegger (1889 – 1976). Sammen representerer Heidegger og Gadamer en fundamental endring av tradisjonell tysk hermeneutikk. Den originale hermeneutikken fra og med teologen og filosofen Fredrich Daniel Ernst Schleiermacher (1768 – 1834) stilte sterke krav om empati, den krevde at fortolkeren skulle sette seg inn i forfatterens perspektiv og historiske tid. Med visse modifikasjoner var denne versjonen dominerende ut det nittende århundret. En slik måte å sette seg inn i den Andres tid på blir imidlertid umulig etter eksistensialismen prinsipper. Hos eksistensialistene er subjektet uløselig knyttet til tid og sted. En kan bare utgå fra sitt eget ståsted i sin egen historiske tid. Fortolkeren er ikke mindre tidsbundet enn forfatteren som blir tolket. Gadamer har videreført og utbygd filosofien og forståelsen om de nye teorier av hva hermeneutikk var, og som Heidegger hadde utarbeidet i sitt verk *Væren og tid*, som kom ut i 1927. Heidegger stilte det fundamentale spørsmålet: Hva vil det si å være menneske i verden, og hva vil det i det hele tatt si å være til? Gadamer og hans mest kjente verk *Sannhet og metode* (1960) har likevel medført at det er Gadamers navn som står mest sentralt i hermeneutisk teori og hans oppfatninger har dominert debatten om hermeneutikk⁵⁰ helt frem til i dag. I boken *Sannhet og*

⁴⁸ Lægneid, Sissel. Skorgen, Torgeir (2001): *Hermeneutisk lesebok* s. 163 Tekst og forståelse H.G. Gadamar

⁴⁹ Lægneid, Sissel. Skorgen Torgeir (red.) (2001) *Hermeneutisk lesebok En antologi om forståelse* s. 37

⁵⁰ Krogh Thomas mfl.(2003): *Historie, forståelse og fortolkning* s.235

metode foretar Gadamer en kritisk gjennomgang av utviklingen av hermeneutisk teori fra reformasjonen, via den romantiske historismen og 1800 - tallets hermeneutikk opp til Gadamer selv.

Her understreker han at det er nettopp ut fra behovet for å forstå vår situasjon her og nå at historiske tekster blir meningsfulle for oss. Mens Wilhelm Dilthey (1833 – 1911) gjennom sitt arbeid forsøkte å objektivere forståelsen gjennom å utarbeide metoderegler, foreskrev Gadamer at vår eneste mulighet til objektiv forståelse ligger i hvorvidt vi kontinuerlig kan tilpasse tekstens sannhetskrav på vår egen situasjon her og nå.⁵¹ Et av Gadamars berømte begrep er foregripelse av fullkommenhet (*Vorgriff der Vollkommenheit*). Fordommer eller forforståelse er sentrale begreper i hans hermeneutikk. For å unngå at verket eller teksten skal fremstå som fragmentert uten sammenheng og uten potensiell evne til å endre leserens oppfatning av hva som er sant om han selv og hans omgivelser, må leseren i følge Gadamer ha en forforståelse av at verket er fullkomment.⁵² Gadamer legger vekt på åpenhet. Vi skal godta at teksten vi fortolker er sann, dette innebærer at vi aksepterer tradisjonenes autoritet og at vi er interessert i å lytte til det teksten sier. Videre stiller vi oss åpen for dens meninger og inntar en deltagerrolle- og ikke en tilskuerrolle.⁵³ Vi er villige til å gå ut over vår opprinnelige horisont.⁵⁴ Det er først når denne forutsetningen ikke innfris, altså at teksten ikke lar seg forstå, vi begynner å tvile på overleveringen og forsøker å finne ut hvordan den kan repareres eller heles. Fullkommenhetsfordommen forutsetter for det første at teksten bærer sin mening med fullkommenhet og for det andre at det den sier er fullkomment sant. Behovet for tolkning oppstår når verket bryter med leserens forventninger. I Gadamars filosofiske hermeneutikk inngår teksten og leseren i en samtale der leserens oppgave er å formulere et spørsmål som teksten kan være et best mulig svar på. Dette er en samtale som ikke opphører, årsaken er at både leser og tekst er i stadig bevegelse og i stadig nye situasjoner. Gadamer sier: *Forståelsens sirkel er altså overhodet ikke en "metodisk" sirkel, men beskriver et ontologisk strukturmoment i forståelsen.*⁵⁵

For Gadamer er tolkning også anvendelse. Det fordrer at fortolkeren bestandig samtaler med teksten ut fra en situasjon som krever handling. Presten som skal tolke et skriftsted i lys av en

⁵¹ Lægneid, Sissel. Skorgen Torgeir (red.) (2001) *Hermeneutisk lesebok* s.18

⁵² Hagen Bjerck Erik (2003): *hva er LITTERATURVITENSKAP* s.63

⁵³ Krogh, Thomas mfl. (2003): *Historie, forståelse og fortolkning* s. 258 se også Hans Skjervheim (1976): *"Deltakar og tilskodar"* (i kompendium) Profesjonsetikk og menneskesyn Del 2

⁵⁴ Krogh, Thomas mfl. (2003): *Historie, forståelse og fortolkning* s. 259

⁵⁵ Gulddal, Jesper & Møller, Martin (2002): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s. 157

kritisk hendelse i menigheten, står tydelig ovenfor en slik anvendelse,⁵⁶ det samme kan gjelde for læreren som skal tolke pensum for å undervise studentene som skal opp til eksamen. Det samme gjør dommeren som skal tolke loven ut fra det særskilte ved den tiltalte han skal dømme og den forbrytelse han skal straffes for.⁵⁷

For å forsøke å forklare Gadamer's begrep horisontsammensmeltning kan vi si at siden litterære verker hele tiden er i bruk vil de nødvendigvis måtte endre seg. Tolkninger av bibelen opp gjennom tidene har ført til at verket i dag ikke er det samme som på Martin Luther sin tid. Vi kan si verket utgjør en bevegelig horisont – en virkningshistorie som strekker seg fra utgivelsen og frem til i dag. Vi kan videre si at denne horisonten møter leserens like bevegelige horisont, hele hans levde liv og hans kulturelle forståelsesramme. Dersom dialogen mellom leseren og verket er god, kan det ifølge Gadamer oppstå en horisontsammensmeltning. En horisontsammensmeltning fordrer ingen fullstendig overensstemmelse, men et forestående møte der tekst og fortolker taler til hverandre på en måte som endrer dem begge. I Gadamer's filosofiske hermeneutikk er forståelse alltid et møte mellom horisonter. Vi kan ikke tenke oss en nåtidig horisont som ikke er formet av fortiden, og vi kan heller ikke tenke oss en fortidig horisont som ikke allerede er preget av den til enhver tid eksisterende nåtid.⁵⁸ Horisontbegrepet er sentralt i Gadamer sin hermeneutikk og han bruker mye tekst på å forklare begrepet i sin artikkel ”*Forståelsens horisont som det hermeneutiske prinsipp*”. Her hevder Gadamer at man må ha en historisk horisont for å forstå en overlevering. Det handler ikke om at man oppnår denne horisont i det man hensetter seg i en historisk situasjon. Tvert imot hevder Gadamer man må allerede ha horisont, for å kunne hensette seg i en situasjon. Å hensette seg i noe betyr ikke å se bort fra seg selv. Men en må ifølge Gadamer nettopp bringe seg selv med inn i den Andre's situasjon. Først da innfris meningen med å hensette seg. Setter man seg inn i et annet menneskes situasjon, så vil man forstå den Andre. Dette innebærer å bli bevisst den Andre's fremmedhet, ja hans uoppløselige individualitet, nettopp ved å sette seg inn i hans situasjon.⁵⁹

En slik måte å sette seg inn i den Andre sin situasjon på, er verken innfølelse i den Andre's individualitet eller underkastelse av den Andre under ens egen målestokk. Det innebærer tvert om alltid en oppløftelse til en høyere allmennhet, som ikke bare overvinner ens egen

⁵⁶ Hagen, Bjerck Erik (2003): *hva er LITTERATURVITENSKAP* s. 64

⁵⁷ Hagen, Bjerck Erik (2003): *hva er LITTERATURVITENSKAP* s. 64

⁵⁸ Hagen, Bjerck Erik (2003): *hva er LITTERATURVITENSKAP* s. 65

⁵⁹ Gulddal Jesper & Møller, Martin (2002): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s. 168 og 169

partikularitet, men også den Andres. Å oppnå en horisont, sier Gadamer, betyr alltid at man lærer å se ut over det nære og det alt for nære, ikke for å se bort fra det, men for å se det bedre i en større helhet og i mer riktige proporsjoner.⁶⁰ Den som ser bort fra seg selv i møte med den Andre har nettopp ingen horisont.

På tross av Gadamar's forestilling om fullkommenhet hindrer det ikke leseren i å kritisere verket. Dialogen mellom verket og leser kan vise at leserens forforståelse var mer "sann" enn verket og at verket gjennom leseprosessen likevel ikke var fullkomment. Den hermeneutiske spiral blir på den måten en åpen prosess, som aldri kan avsluttes med en endelig sannhet.⁶¹ Den filosofiske hermeneutikken er ment å være universell, noe som innebærer at den gjelder all forståelse av alt mellom himmel og jord.

I sin artikkel om *språk og forståelse* hevder Gadamer at det å snakke med hverandre ikke primært er for å konfrontere hverandre, det er heller ikke i første rekke å snakke forbi hverandre. Når man snakker med hverandre, bygges snarere et felles utgangspunkt ut fra det omtalte. Menneskelig kommunikasjon består i at samtalen ikke trumfer gjennom den enes mening på bekostning av den andes mening eller føyer den enes mening til den andres som addisjon. Men at samtalen forvandler begge. En vellykket samtale er av en slik art at man ikke siden kan komme tilbake til den uenigheten som den oppstod av. Felleskap som er så felles at det ikke lenger er min synsing og din synsing, men en felles utlagthet om verden er det som i følge Gadamer muliggjør moralsk og samfunnsmessig solidaritet. Det som er riktig og gjelder som rett, lengter i sitt vesen etter fellesskapet som skapes i menneskenes samforståelse.⁶² Skal jeg derfor ha mot til å gjøre bruk av min egen forstand i denne studien oppfatter jeg Gadamar som en god tilrettelegger når jeg nå skal forsøke å fortolke teksten fra denne studien. Makter jeg som fortolker å overvinne det merkelige ved teksten og på denne måten hjelper leseren med å forstå den, betyr det i følge Gadamer ikke at jeg forsvinner, men derimot at min inntreden i kommunikasjonen bidrar til at spenningen mellom teksten og leserens horisont oppløses. Vi snakker da om en horisontsammensmeltning ved at de atskilte horisonter går opp i hverandre og forener seg i skapelsen av en ny betydning. Fortolkningen skaper en mening som ikke fantes tidligere. Forståelse er et sentralt tema for Gadamer. Våre tradisjoner og fordommer er ikke en hinder for økt forståelse men faktisk nødvendige elementer. Gadamer mener at vi bare kan fortolke oss selv, vår omverden og overleverte tekster fra fortiden, gjennom horisontsammensmeltninger. Dette innebærer at vi må endre vår egen horisont. For

⁶⁰ Gulddal, Jesper & Møller Martin (2002): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s. 169

⁶¹ Krogh, Thomas mfl.(2003): *Historie, forståelse og fortolkning* s. 259

⁶² Lægreid, Sissel & Skorgen, Torgeir (red.) (2001) *Hermeneutisk lesebok* s.151

Gadamer er all forståelse avhengig av slike horisontsammensmeltinger og deres forhold til historien.

I forbindelse med drøftingen av materialet fra studien vil jeg også benytte meg av andre tenkere og filosofer, men da fortsatt i lys av Hans-Georg Gadamars filosofiske hermeneutikk. Her kan nevnes filosofen og sosiologen Jørgen Habermas (1929) og hans kritikk av Gadamer hermeneutikk i artikkelen om ”*Hermeneutikkens krav på universell gyldighet*”. Ut fra Habermas sin posisjon er det en feiltagelse å si at hermeneutikken er universell og han hevder at hermeneutikken ikke er fullstendig før den har bestemt grensene for sin gyldighet.⁶³ Habermas hevder at det finnes visse former for ”forvrent kommunikasjon” som svekker og undergraver Gadamars forestilling om en umiddelbar nærhet mellom fortolker og tekst. En slik dialog krever en analysemetode som kan bringe talens dypereleggende og tilslørende mekanismer frem i lyset. Habermas kaller denne metoden for dybdehermeneutikk. På denne bakgrunn fremmer Habermas begrepet kritisk refleksjon opp mot Gadamars vektlegging av autoritet og tradisjon. Gadamer hevdet at det ganske enkelt er umulig for et enkeltmenneske å ha oversikt over og innsikt i sine egne fordommer.

Videre kan nevnes den franske filosofen Paul Ricoeur (1913- 2005). Gadamer sitt verk *Sannhet og metode* spiller en stor og viktig rolle for Ricoeur på tross av at han på linje med Habermas har reist ideologkritiske innvendinger mot Gadamer. For Ricoeur innebærer tekstforståelse også selvforståelse. Mennesket selv er ikke noe umiddelbart gitt, men det oppnås først i og med at selvet speiler seg i teksten som kulturens tegn, i historien, i dikningen eller i religionen. I følge Ricoeur uttømmer ikke den strukturelle lesemåten teksten. Teksten består ikke bare av tegn og strukturer, teksten er også et utsagn med en bestemt mening, som gjennom lesningen settes i forbindelse med leserens verden. Den andre delen av det Ricoeur betegner som ”*den hermeneutiske bue*⁶⁴” er den egentlige forståelseshandling, hvor leseren setter sammen og dermed fullender tekstens betydning. Ricoeur rubriserer psykoanalysen under mistenksomhetens hermeneutikk, og på linje med Habermas plasserer han den som et dybdehermeneutisk prosjekt.⁶⁵ Kanskje kan vi si at Ricoeur er en syntese av Gadamer og Habermas, samtidig som han tar inn over seg mye av metodehermeneutikkens anliggende. Om vi er enige i at leseprosessen består av tre aktiviteter, vurdering, analyse og tolkning, kan vi si at mens vurderingen sier oss noe om verket er godt eller eventuelt dårlig så vil analysen lære oss hvordan tekster er bygd opp og hvordan de produserer sine effekter. Den som mener

⁶³ Gulddal, Jesper & Møller, Martin (2002): *Hermeneutikk* s. 40 Se også Karl Popper *Gjetninger og gjendrivelsler* pkt 3 s. 223 (i kompendium) 2003 Vitenskapsteori Del 2

⁶⁴ Gulddal, Jesper. Møller, Martin (2002):*Hermeneutikk En antologi om forståelse* s. 42

⁶⁵ Lægneid, Sissel. Skorge, Torgeir (red) (2001):*Hermeneutisk lesebok* s. 12.

at disse effektene ikke kun gir glede, men også innsikt vil muligens bevege seg videre inn i refleksjonen om verkets mening, hensikt og sannhet. Andre vil kunne mene at effektene også kan være løgnaktige, forførende og villedende.⁶⁶ På den måten vil analysen få en ideologkritisk eller avslørende funksjon. Her er fortolkningen først og fremst en øvelse i tvil, knyttet til å avsløre og å gjennomskue at noe er annerledes enn det utgir seg for å være. I denne sammenheng er det naturlig å ta med den norske filosofen Hans Skjerveheim (1925 – 1999) Skjerveheim vil anerkjenne den Andre som et likeverdig subjekt som skal forstås. Dette står i motsetning til naturvitenskapen som vil erkjenne den Andre som et objekt vi skal forklare. Skjerveheim hevder at i møte med den Andre bærer vi med oss en felles verden som kan komme til uttrykk gjennom språket. Gjennom begrepene danner vi oss felles referanse, noe som innebærer at vår verden er, og blir til gjennom dialog og interaksjon. Denne intensjonaliteten er noe subjektet bærer med seg inn i møtet med den Andre, der partene blir deltakere i en felles sak som fremmer forståelse. Begrepet intensjonalitet som Skjerveheim bruker i denne sammenheng samsvarer etter mitt skjønn med Gadamar forforståelses horisont. Man må ifølge Gadamar nettopp bringe seg selv med inn i den Andres situasjon. Først da innfris meningen med å hensette seg. Når begge deltakere møtes i samtalen, med fokus på saken selv, vil den hermeneutiske prosess drive samtalen frem mot forståelse. Vår forståelse er begrenset av fordommer og tradisjon, samtidig er det denne begrensingen som gjør det mulig for oss å lære av hverandre og alltid være åpne for andres erfaringer. I tillegg gjør begrensningene det mulig for oss å bli oppmerksom på slektskap og fellestrekk i andres forståelser som støtter våre egne. For å hjelpe oss til å si noe om det vi erfarer, kommuniserer og deler med andre mennesker kan til sist nevnes den danske teologen og filosofen K. E. Løgstrup (1905 – 1981) Løgstrup som snakker om de spontane livsytringer som sentrale begreper. Med spontane livsytringer mener Løgstrup at i mellommenneskelige forhold kan mennesket spontant og uten baktanker være åpne, tillitsfulle og barmhjertige mot hverandre.⁶⁷ I de spontane livsytringer er etikken på sitt beste. Det faktum at mennesket meddeler seg til hverandre gjennom talen hører til de spontane livsytringer. Begrunnelsen er at talen, og da i særlig grad dagligtalen er åpen. Mennesket lever ikke saklig og resonerende i en verden for seg selv. Tvert i mot er de handlende og følelsesmessig flettet sammen med andres liv, mennesket lever i en interdependens. Et gjensidig avhengighetsforhold med hverandre hvor avhengighet og makt er to sider av samme sak sier Løgstrup. Menneskelivet er et liv i gjensidig avhengighet med andre og fra dette faktum går det et krav om å ta vare på den andre

⁶⁶ Hagen, Bjerck Erik (2003): *hva er LITTERATURVITENSKAP* s. 62

⁶⁷ Christoffersen, Aage Svein (1999): *Etikk, eksistens og modernitet Innføring i Løgstrups tenkning* s.22

sitt liv. Ikke alene de suverene livsytringer, tillit, oppriktighet, barmhjertighet er mulighet, men også mistillit, uoppriktighet og ubarmhjertighet sier Løgstrup. Men allerede i deres mulighets art er det en forskjell på dem. Tillit, oppriktighet og barmhjertighet avler nye muligheter, for den Andre og for en selv⁶⁸. Tillit er en mulighetsvedlikeholdende mulighet. Mistillit er mulighetsopphevende mulighet sier Løgstrup. Som en fellesnevner for de nevnte tenkerne og filosofene er at de som Gadamer delte og deler mye av den frykten som var utbredt i det 19. århundre og i positivismestriden, nemlig frykten for at en positivistisk innstilling og holdning skulle bre seg i åndsvitenskapene. Gadamer var uten tvil imot at humaniora skulle tilpasse seg naturvitenskapene. Det Gadamer var ute etter gjennom sine arbeider var å beskrive det fenomenet som vi kaller menneskelig forståelse, og som han mente var et grunnleggende trekk ved det å være menneske. For i følge Gadamer er det jo nettopp grunnleggende for mennesket å forsøke å forstå den kultur, den sosiale verden og de tradisjoner mennesket er preget av.⁶⁹ Her kommer vi til de første viktige begrepene i hans hermeneutikk: fordommer og forforståelse. Ingen forståelse kan i følge Gadamer starte på null. Enhver forståelse forutsetter en annen og forutgående forståelse og han kaller den fordom. Forsøker vi å kvitte oss med våre fordommer, er det ikke bare umulig, men også direkte feil i utgangspunktet hevder Gadamer. Fordom er derfor et positivt begrep hos Gadamer og han snakker om rehabilitering av fordommer. Videre er det viktig å ha klart for seg at våre fordommer, vår forforståelse, utgjør en helhet. En helhet som vi selv aldri kan ha full oversikt over. Vi kan ta opp enkelte deler eller elementer til kritisk prøving, men ikke helheten. Det er denne oppfatning som kommer til uttrykk i Gadamars begrep horisont. V har alle en horisont som beveger seg med oss. Innholdet i en horisont er ikke kun individuelt. Vi snakker om delte forutsetninger, forutsetninger som er felles for eksempel de frivillige og gjestene i Vår Frue kirke under den perioden denne studien ble gjennomført. Forståelse innebærer at to horisonter nærmer seg hverandre. Leseren justerer sin horisont ved å trenge dypere inn i teksten. Gadamer snakker om horisontsammensmeltning. For å forstå en annen horisont må det være en forbindelse mellom vår egen horisont og den Andres. Kort sagt horisontene må ha en viss felles tilknytning. Dette kaller Gadamer verkets virkningshistorie. Et av de viktigste bidragene Gadamer har kommet med er gjeninnføringen av tradisjonsbegrepet. Han hevder at våre tradisjoner og fordommer er ikke en hindring for økt forståelse men nødvendige elementer. Horisontsammensmeltninger innebærer at vi må endre vår egen horisont. All forståelse er avhengig av slike horisontsammensmeltninger.

⁶⁸ Løgstrup, K. E (1971): *Etiske begreber og problemer*, (i kompendium) s.29

⁶⁹ Krogh, Thomas mfl (2003): *Historie, forståelse og fortolkning* s, 240

4 Metode, presentasjon og analyse

I denne delen av oppgaven vil jeg legge frem metoden jeg brukte i min studie. Kort sagt, jeg vil forsøke å redegjøre for hvordan jeg konkret gikk frem for å skaffe meg materialet. Deretter vil jeg presentere og analysere det foreliggende materialet. Analysen er min fortolkning av informantenes historie. Hensikten med analysen er å forsøke å rydde materiale for om mulig å finne tendenser som kan bidra til å belyse problemstillingen. I kvalitative arbeider forgår analysen delvis samtidig med innsamling og utskriving av materialet. Jeg vil foreta en kategoribasert analyse i tradisjonell forstand, for å undersøke om det finnes visse fellestrekk, men også særtrekk ved de ulike informantenes erfaringer og følelsesmessige reaksjoner i det foreliggende materialet. Jeg vil med andre ord forsøke å kategorisere utsagnene for å klassifisere utsagnene informantene kommer med og på den måten finne en struktur på det. Både problemstilling og intervjuguide antyder hva som vil være viktige ledertråder i analysearbeidet. I studien er jeg ute etter de frivillige sine tanker og handlinger i den sosiale praksis i Vår Frue kirke, med fokus på samhandlingen i møtet med gjestene. På samme måte vil jeg forsøke gripe gjestenes erfaringer og opplevelser i møtet med frivillige.

4.1 Utvalg og gjennomføring av intervjuene

For å samle inn data om hvordan frivillige og gjestene selv erfarer og fortolker sin virkelighet, er det kvalitative forskningsintervju et naturlig valg. Den vitenskapsteoretiske legitimeringen av intervju som metode, er knyttet til fenomenologien og hermeneutikken. Som intervjuer med intervjuguide styrte jeg til en viss grad samtalen. Men på tross av dette, opplevde jeg å få til en relativt åpen dialog med mine informanter. I og med at jeg har hatt fokus på det partikulære, er det den frivillige og gjesten sin egen historie jeg har forsøkt å gå inn i. Hensikten med hermeneutisk tolkning av tekst er å finne en valid og generell forståelse av teksten.⁷⁰ Hvordan tenkning og mening vokser frem i samspill mellom en persons indre tankeverden, og en ytre samfunnsskapt fortolkningsramme. Slik håper jeg å kunne få tak i noe av dynamikken i møtet mellom frivillige og gjester. Av praktiske hjelpemidler har jeg benyttet båndopptaker. Jeg fått skriftlig samtykke av hver enkelt informant til å ta opp hele samtalen. De frivillige jeg har intervjuet er alle tilknyttet Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Trondheim, nærmere bestemt i rollen som frivillige hjelpere som har sin sosiale praksis i Vår

⁷⁰ Kvaale, Steinar (1997): *Det kvalitative forskningsintervju* Oslo: ad Notam Gylden dal

Frue Kirke. Alle informanter, både gjester og frivillige er plukket ut, forespurt og har gitt sitt muntlige samtykke til en av de ansvarlige gateprestene ved Kirkens Bymisjon i Trondheim før jeg kontaktet dem. Gjestene jeg har intervjuet har det til felles at de oppsøker Kirkens Bymisjon sine aktiviteter Mandagsklubben, Torsdagsmessen og Varmestuen i Vår Frue hvor også de frivillige utfører sitt arbeid. Intervjuene og min tilstedeværelse under Torsdagsmessen i Vår Frue har foregått i perioden fra desember 2004 til og med oktober 2005.

For å forsøke å skape en god atmosfære har jeg før selve intervjuet startet, muntlig redegjort for hensikten med intervjuet. I tillegg har informantene mottatt og lest gjennom eget informasjonsskriv og skrevet under samtykkeerklæringen som følger med.⁷¹ Varigheten på selve intervjuet satte jeg til maksimum 1 time.⁷² Det bærende prinsipp for arbeidet har vært informert samtykke fra hver enkelt av informantene, det være seg de frivillige og gjestene jeg har intervjuet. Jeg har på forhånd utarbeidet en intervjuguide for gjestene.⁷³ På samme måte har jeg utarbeidet intervjuguide for de frivillige.⁷⁴ Jeg avtalte å finne en arena for intervjuet som var naturlig for informanten og hvor han eller hun følte seg vel. Jeg har formelt søkt til Personvernombudet for forskning ved Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste AS⁷⁵. Jeg har fått godkjenning til å gjennomføre prosjektet.⁷⁶ Videre har jeg i forbindelse med at prosjektet fikk endret sluttdato søkt formelt om godkjenning av ny sluttdato.⁷⁷ Jeg har mottatt bekreftelse på min søknad om endret sluttdato for prosjektet.⁷⁸ Jeg har avklart prosjektet med en av de ansvarlige i Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Trondheim. I e-post av 6. oktober 2004 fra gateprest Jon Henrik Gulbrandsen har jeg fått skriftlig bekreftelse på at jeg kan gjennomføre prosjektet som forutsatt.⁷⁹ I forbindelse med utskriving av intervjuet har jeg anonymisert teksten. På samme måte har jeg forsøkt å legge vekt på å opptre sensitivt i forhold til informantene, slik at selve intervjuet kun blir en sak mellom meg og den enkelte informant. Jeg har tatt bilde av kirkerommet i Vår Frue kirke som viser hvor diakonien og gudstjenesten foregår på samme sted.⁸⁰

Det siste vedlegget viser liturgien for torsdagsmessen i Vår Frue kirke.⁸¹

⁷¹ Vedlegg 1. Informasjonsskriv med samtykkeerklæring

⁷² Kvaale, Steinar (1997): *Det kvalitative forskningsintervju* Oslo: ad Notam Gyldendal

⁷³ Vedlegg 2 Intervjuguide for gjestene.

⁷⁴ Vedlegg 3 Intervjuguide for de frivillige

⁷⁵ Vedlegg 4 Meldeskjema for forsknings- og studentprosjekt som medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt (jf. Personopplysningsloven og helseregisterloven)

⁷⁶ Vedlegg 5 Godkjenning fra Personvernet til å gjennomføre prosjektet

⁷⁷ Vedlegg 6 Søknad om godkjenning av ny sluttdato

⁷⁸ Vedlegg 7 Innvilget ny sluttdato

⁷⁹ Vedlegg 8 Bekreftelse fra stiftelsen Kirkens Bymisjon v/ gateprest John Henrik Gulbrandsen

⁸⁰ Vedlegg 9 Bilde av kirkerommet

⁸¹ Vedlegg 10 Liturgien for Torsdagsmessen i Vår Frue kirke

Jeg har på forhånd tenkt på hvilke forestillinger informanten har om meg. Informanten er invitert til å berette fra episode til episode om hva som skjedde, og til å dele sine oppfatninger om hvorfor det foregikk med utgangspunkt i spørsmålene i intervjuguiden. Denne måten å skape en form for intersubjektivitet på, er beskrevet av Hanne Haavind.⁸² Fellesnevneren er at samtaleformen har gitt et intersubjektivt fokus på fortelleren som deltaker i hendelser, som har reell betydning for han eller henne. Intersubjektivitet er et nøkkelbegrep i fenomenologien, og betyr i denne sammenheng en felles måte å oppleve verden sammen med andre mennesker på. Når vi opplever verden på samme måte som andre oppstår en felles referanseramme for atferd. Utgangspunktet for å snakke om intersubjektiviteten er at bevissthet alltid er om noe, aldri bare noe i seg selv. Viktige elementer for forståelse av intersubjektivitet kan i følge Håkon Lorentzen være innlevelse i den andres liv. Forholdet mellom tanke, språk, og handling og *Community – begrepet* som på norsk kan oversettes med lokalsamfunn.⁸³

4.2 Forskningsetiske refleksjoner

Arbeidet med denne studien berører andre mennesker. I forskningsetisk sammenheng er det derfor en forutsetning at de mennesker som involveres i studien blir ivaretatt på en forsvarlig måte. Som det fremgår av kvittering fra personvernombudet som svar på min søknad til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD), er personopplysningene unntatt konsesjonsplikt etter personopplysningsloven § 33 første ledd, men underlagt meldeplikt etter personopplysningsloven § 31 første ledd, jf. Personopplysningsforskriften § 7 - 20.

Unntak fra konsesjonsplikten etter § 7 – 20 gjelder bare dersom alle vilkårene i punktene

a) – e) er oppfylt:

- a) førstegangskontakt opprettes på grunnlag av offentlig tilgjengelige registre eller gjennom en faglig ansvarlig person ved virksomheten der respondenten er registret.
- b) respondenten, eller dennes verge dersom vedkommende er umyndig, har samtykket i alle deler av undersøkelsen,
- c) prosjektet skal avsluttes på et tidspunkt som er fastsatt før prosjektet settes i gang,
- d) de innsamlede materialet anonymiseres eller slettes ved prosjektavslutning,
- e) prosjektet ikke gjør bruk av elektroniske sammenstillinger av personregistre.

Jeg har innfridd vilkårene for gjennomføring av prosjektet slik det her er beskrevet. Jeg har kontaktet Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Trondheim og fått godkjenning til å gjennomføre

⁸² Haavind, Hanne (2001): *Kjønn og fortolkende metode Metodiske muligheter i kvalitativ forskning*

⁸³ Lorentzen, Håkon (2004): *Fellesskapets fundament* s. 42

undersøkelsen. Førstegangskontakt med respondentene er gått via faglig ansvarlig person ved Kirkens Bymisjon. Alle mine respondenter var hele tiden frie til å velge om de ville delta i undersøkelsen. Respondentene fikk et eget informasjonsskriv etter at førstekontakten var gjennomført. Informasjonsskrivet ble lest og samtykkeerklæringen ble underskrevet av de respondenter som ønsket å delta på undersøkelsen. I tillegg informerte jeg respondenten muntlig med hensyn til hva undersøkelsen gikk ut på, samtidig som jeg understreket at de kunne trekke seg på hvilket som helst tidspunkt, uten å måtte gi noen nærmere forklaring på det. For å anonymisere dataene har jeg unngått å bruke respondentenes navn, i tillegg har jeg endret gjenkjennelige personalia. Lydbåndopptakene som er brukt under intervjuene vil jeg destruere etter at masteroppgaven er ferdig og bestått. Jeg har unngått å presentere data som er sensitive og som på noen måte vil kunne skade de som er berørt av undersøkelsen. Det kan bemerkes at anonymiseringen kan oppleves som noe problematisk kanskje særlig i forhold til gjestene, da Trondheim by og aktivitetene i Vår Frue kirke sett fra min posisjon kan oppleves som relativt gjennomsiktede. Samtidig har prosessen rundt personvernet muligens lært meg til å se ut over det nære og det alt for nære, ikke for å se bort fra det, men kanskje for å se møte mellom frivillig og gjest bedre og i forhåpentlig i en større helhet.

4.3 Presentasjon av materialet

Jeg vil her presentere og analysere den empiriske del av studien. Analysen er min fortolkning av informantenes historie. Hensikten med analysen er å rydde materialet for om mulig å finne frem til tendenser som kan bidra til å belyse problemstillingen. Jeg har valgt en tematisk fremstilling for å samle de empiriske trådene. Utsagnene jeg har valgt å presentere er direkte sitat fra informantene. De er valgt ut fordi jeg mener de er treffende og beskrivende for informantenes opplevelser og erfaringer.

Følgende tema er aktuelle i samtalen med gjestene:

- Gjestenes erfaringer og tanker i møte med de frivillige.
- Gjestenes tanker om betydningen av de frivilliges engasjement
- Gjestenes betraktninger og erfaringer rundt forskjellen i møte med de frivillige og de profesjonelle
- Gjestenes tanker om hvorfor de oppsøker aktivitetene

Følgende er tema aktuelle i samtalen med frivillige:

- Frivilliges tanker om hvordan de erfarer møte med gjestene
- Frivilliges betraktninger om hva de konkret gjør i møte med gjesten

- Frivilliges betraktninger av Kirkens Bymisjon
- Frivilliges tanker om fremtiden for aktivitetene og eventuelt betydningen av egen faglige bakgrunn

Felleskap og forskjeller.Frakobling og tilknytning.

Når mennesker krenkes eller fryses ut ønsker Kirkens Bymisjon å bygge nye inkluderende felleskap. Dilemmaet oppstår når graden av felleskap settes opp mot graden av forskjellighet. Kirkens Bymisjon hevder at når noen felleskap brytes ned er det naturlig å stille spørsmål om hva som gjenstår og hvilke nye bånd som bør skapes. Det moderne er preget av raske endringer og få stabile kontakter enten det nå gjelder arbeidsliv, utdanning eller parforhold. For gjestene blir denne opplevelsen av ustabilitet ytterligere forsterket ved at de er frakoblet noen av disse fellesskapene. I tillegg er mange institusjoner innenfor psykiatrien avvirket i løpet av de senere årene uten at nye møteplasser er etablert. Vi kan kanskje si at gjestene opplever en kontinuerlig frakobling uten at det legges til rette for en tilknytning til andre mennesker i fellesskapet. Kirkens Bymisjon sine aktiviteter i Vår Frue er forsøk på å etablere nye inkluderende felleskap. Som mennesker er vi avhengige av å møte andre mennesker. For gjestene kan møte med de frivillige handle om å føle seg i kontakt med fellesskapene. Opplevelsen av kontinuitet, forutsigbarhet og trygghet som gjestene opplever i møte med de frivillige blir en motvekt mot det flyktige og ustabile som preger samtiden. Gjestenes forestilling om frivilliges sentrale rolle i etableringen av de inkluderende felleskap som er utviklet av Kirkens Bymisjon, er gjennomgående i det foreliggende materialet.

Gjestene opplevelse i møte med de frivillige

Gjestene trives i møte med de frivillige og opplever seg velkommen.

Gjest mann 54 år.

Jeg går her for å møte folk, at de er her – at du føler deg velkommen. Da får du veldig lyst til å oppsøke det igjen. For det er veldig mye positivt det som skjer. Du møter forskjellige opplevelser med de frivillige, forskjellige opplevelser med dem. Noen er kristne og noen er ikke kristne. Der opplever du hvor det er mest menneskelighet og også så mye fine kristne ungdommer det er, som man kan tenke litt tilbake på.

Utsagnet synes å bekrefte det jeg observerte under min praksis i Vår Frue kirke, at gjestene trives sammen med de frivillige. Gjesten får veldig lyst til å komme igjen. Gjestene opplever trygghet og forutsigbarhet i møte med de frivillige. Når gjestene oppsøker Vår Frue, det være seg torsdagsmessen eller varmestuen så vet de at de frivillige er på plass. En annen av informantene sier det slik, gjest, mann, 49 år:

Jeg kommer hit for å få en matbit, for jeg har dårlig økonomi og er spillet og... bruker vel – ja ... jeg har problemer med å handle i butikk, for å si det rett ut. Jeg er blitt behandlet godt. Har aldri vært i krangel med noen

Gjesten har et praktisk forhold til å oppsøke Vår Frue og trives sammen med de frivillige fordi han opplever at han blir godt behandlet. Det kan synes som om maten har stor betydning for gjestene. De setter pris på maten og kommenterer at den er god under måltidet.

På spørsmål om hvordan gjesten opplever at han er møtt av de frivillige sier en annen informant.

Gjest mann, 47 år

Ja, jeg blir møtt positivt... Og... jo jeg ikke har følt at man blir møtt på noen dårlig måte

Gjestene opplever uten unntak at de er møtt på en vennlig og god måte. De frivillige er tilstedeværende. De tar seg tid til samtale og dialog om det tema som gjesten måtte ønske å samtale om.

Den samme informanten sier følgende på mitt spørsmål om det har vært noen hendelser som har vært negative for ham i møte med de frivillige. Om han har opplevd å bli krenket:

Nei, jeg har ikke følt meg krenket... Det har – de jeg har snakka med har vært veldig positive...

Denne tendensen med at gjestene er fornøyde, og opplever seg ivaretatt av de frivillige kan synes gjennomgående i materialet. Informanten uttrykker skepsis til å åpne seg på grunn av sine erfaringer med profesjonelle helse- og sosialarbeidere, men troen på de frivillige derimot er sterkt tilstede. De frivillige er favorittene til gjestene, mens prestene ligger litt under en tenkt ønskeliste eller hierarki. Nederst på listen finner vi de profesjonelle i det offentlige hjelpeapparatet. Informanten sier:

Jeg tror det er mange du kunne ha åpna deg for, mange som kunne... som kunne hjulpet deg – av de frivillige... Det tror jeg

Mange av gjestene er mer eller mindre frikoblet fra de ordinære fellesskapene, som arbeid, utdanning og deltakelse i systematiske fritidsaktiviteter, som vi tidligere har vært inne på. Når gjestene opplever at de frivillige er der på kveldene under torsdagsmessen og på lørdager i varmestuen opplever de denne kontinuiteten og tilstedeværelsen som trygt og godt for gjestene.

Gjestenes vurdering av de frivilliges betydning

På mitt spørsmål om hva Kirkens Bymisjon sine aktiviteter i Trondheim hadde vært uten de frivillige, kun med profesjonelle svarer gjesten, mann, 47 år slik:

Jeg tror det hadde blitt et veldig tamt foretak. Jeg tror de profesjonelle hadde gått etter arbeidstida si. Mens de frivillige – de tar det som en oppgave... for å lære mer... Særlig de unge

Å oppleve seg som en del av fellesskapet er viktig. I følge gjesten er de frivilliges helt nødvendig for det fellesskapet som er etablert i Vår Frue. På mitt spørsmål om informanten ønsker å si noe mer om betydningen av blandingen av frivillige og profesjonelle uttaler han: *Jeg har mer tro på de frivillige. Den dagen DET blir slutt så... tror jeg mye av dette blir nedlagt...*

Mens en av de andre informantene uttaler følgende på samme spørsmål.

Gjest. kvinne, 49 år:

Nei, da tror jeg det hadde vært mer ovenfra og ned, ja...

En annen informant, gjest, mann 47 år svarer følgende på spørsmålet om aktivitetene uten de frivillige:

Nei, da hadde det ikke vært noe igjen da, det går ikke uten de frivillige.

Men samtidig synes tilliten til de profesjonelle også å være tilstede, og de blir regnet som en viktig og nødvendig del av fellesskapet. På mitt spørsmål om hva informanten mener om at de profesjonelle er med i fellesskapet og hvordan det fungerer svarer gjesten, mann 47 år:

Ja du kan si – Ja disse prestene i dag – jeg tror på mange måter du hadde kommet... - hvis det hadde kommet en prest, så er det ikke sikkert du kunne ha tatt han ut med en gang... For de – for de er ... Ja, det ... du føler det at du er kommet inn i et samfunn der du kan trives. Den stivheten det var før, det er – Jeg tror du kan komme inn mange ganger og du kan tro at det er en av de frivillige som er.. som virkelig er ... er den ansatte.. Før du oppdager hvem det er...

På spørsmålet om hvem informanten snakker med om hva, av de frivillige og profesjonelle svarer gjesten, kvinne, 49 år:

Nei, jeg skiller ikke mellom dem, jeg... Jeg snakker med presten som om han var en gategutt med lua i handa...

På mitt oppfølgingsspørsmål til informanten om hun ikke skiller overhode hvem hun snakker med om hva svarer hun:

Jo, det eneste – jeg spurte om teologiske spørsmål til prestene

At fellesskapet oppleves som inkluderende viser følgende uttalelse fra en av gjestene. Det spesielle med gjesten er at han i tillegg til å være gjest også i perioder arbeider som frivillig:

Jeg føler meg littegranne annerledes, på et vis. Jeg er ikke kristen og ikke deler jeg livssynet deres, men jeg blir veldig godt mottatt og sånn, så – Nei det er ikke noe problem, nei.

Samtidig er han opptatt av hvordan de andre frivillige tenker om han når han arbeider som frivillig. Informanten sier det slik:

Men jeg vet ikke hva de andre frivillige tenker om meg og MITT liv da. Det har jeg ikke peiling på.

Det virkelige skillet sett fra gjestenes posisjon slik det fremkommer i det foreliggende materialet går på erfaringene i møtet med de profesjonelle i det offentlige hjelpeapparatet.

Gjestenes opplevelser i møte med de profesjonelle

Tendensen er at de profesjonelle i det offentlige hjelpeapparatet ikke får særlig gode tilbakemeldinger. For gjestene er følelsen av at det finnes et sett av spilleregler som de profesjonelle må følge, herunder felles lover og regler som styrer de profesjonelle i møte med gjestene. Det kan synes som om de profesjonelle knapt stiller spørsmål om dette lenger, kanskje fordi de er vant til å bli avkrevd tilsutning til udefinerte kjøreregler i møte med klienten. Regler som ikke finnes i noen lærebok. På tross av dette forventes de fulgt av alle. En av informantene sier det slik på spørsmålet om han følte seg ivaretatt av det offentlige hjelpeapparatet.

Gjest, mann 49 år:

Eh... Jeg føler- Jeg føler at ... man er misbrukt... av det som er - Man blir utnyttet, man har ... man har trodd at man skulle få hjelp, en har satt seg opp i et – man har jobba med seg sjøl for å åpne seg. Og så når man plutselig åpner seg... så er alt stopp. Da forstår man at man er utnyttet...

Det er nemlig slik at uansett hvem vi er, gjest, frivillig eller profesjonell så har vi alle et behov for å sette andre mennesker i bås. Dette er nødvendig for at vi skal kunne orientere oss sosialt i fellesskapet og samfunnet. Med andre ord, vi kategoriserer alt vi oppfatter ut fra hvor lik det er prototypen. På den måten skaper vi en slags katalog med signalementer på den Andre: En typisk rusmisbruker, en typisk sosialarbeider, en typisk frivillig og en typisk prest. Det bildet vi danner oss, beror på vår forforståelse, med andre ord våre erfaringer og kunnskaper og kanskje like viktig våre manglede erfaringer og kunnskaper. Det som ytterligere bidrar til å forkludre møte mellom mennesker er at makten er ulikt fordelt i møte mellom profesjonell og gjest og mellom mindretallsgrupper og samfunnsflertallet. Å holde bevisstheten om dette faktum ved like i møte med den Andre er en utfordring. Når informanten på mitt spørsmål om hva de profesjonelle kan lære av de frivillige svarer gjesten følgende:

Gjest, mann, 49 år:

Jeg tror - jeg tror at mange profesjonelle hadde kunnet lære mye av både oss brukere og de frivillige... på måten å være på, på måten å snakke med folk om... At en – ja, at ... For jeg mener at mange av de som er ansatt – når de kommer ut en samtale med problemer, så begynner de å gå etter boka.

Jeg oppfatter informantens utsagn som et forsøk på å beskrive det ubeskrivelige, nemlig at fellesskapet så vel som forskjelligheten forsvinner for partene i møte med de frivillige. Mens i møte med de profesjonelle møter gjesten offentlighetens barrierer. Det kan synes som om de profesjonelle ikke makter å gå inn i en gjensidig relasjon med gjesten.

Tendensen i det foreliggende materialet er at gjestene erfarer respekt fra de frivillige. Gjestene føler seg godt ivaretatt i sitt møte med de frivillige, de kan komme med sin forskjellighet, annerledeshet inn i det de selv beskriver som fellesskapet. Jeg understreker her igjen at de tendenser jeg refererer etter denne gjennomgangen ikke må oppfattes som universelle, at de gjelder generelt for hvordan gjester eller klienter erfarer møtene med frivillige. De tendenser jeg her refererer representerer kun denne studien som jeg har foretatt. Gjestene har en usvikelig tro på og tillit til de frivillige og mener at aktivitetene Kikens Bymisjon har i Trondheim står og faller med de frivillige deltakelse. Sett fra gjestenes posisjon er erfaringene og deres opplevelser i møtene med prestene også gode. Men samtidig er det tendenser til et skille her, gjestene erfarer kanskje prestene som litt mer distansert eller instrumentelle enn de frivillige. De frivillige står på en måte gjestene nærmere, slik gjesten erfarer det. Møtene mellom gjestene og de frivillige kunne fra gjestenes posisjon gjerne vært brukt som gode eksempler til profesjonelle helse- og sosialarbeidere på hvordan møter mellom mennesker burde være. Gjestene erfarer også at prestene bidrar til å etablere det inkluderende fellesskapet i Vår Frue. Gjestene mener at prestene nesten ikke er skikkelige prester fordi de ser ut som hvem som helst, eller som en av de frivillige, helt til en finner ut, at de faktisk er prester. Når det gjelder erfaringene fra gjestenes møte med de profesjonelle i det offentlige hjelpeapparatet så er tendensen slik jeg forstår materialet mer reservert og negativt. Tilliten synes kanskje ikke å være tilstede, og gjestenes erfaringer kan oppfattes og kanskje beskrives som en form for oppgitthet over møtene med de profesjonelle. Gjestene opplever at de profesjonelle ikke ser dem slik de er, og at relasjonen ikke alltid oppleves som gjensidig.

De frivilliges opplevelse av møte med gjestene

På samme måte som at gjestene uttrykker glede og tilfredshet i møte med de frivillige, gir de frivillige uttrykk for den samme opplevelsen i møte med gjesten.

Engasjementet og holdningen de frivillige har når de møter gjestene kommer frem i denne uttalelsen til en av informantene:

Frivillige, kvinne 74 år:

Som sagt jeg blir så glad i dem. Jeg har selv fem ungdommer og jeg tenker at gjestene er like verdifulle som dem. Og da blir det ikke så vanskelig. Vi vil hverandre godt. Og jeg føler at de vil meg godt, så det blir gjensidig, og da blir det en god sfære, god for jeg har aldri vært redd dem.

Dette utsagnet er svaret på hvorfor gjestene trives i møte med de frivillige. Her ligger etter min mening selve nøkkelen til det jeg opplevde i min praksis i Vår Frue. Nemlig at gjestene og de frivillige har det knakende fint sammen. Det er ut ifra dette utsagnet en kan forstå forskjellen på gjestens opplevelse i møte med de frivillige fra møte med de profesjonelle. Vel kan man like sitt arbeid, men aldri om en sidestiller gjestene eller klientene med sine egne barn. Her ligger det en frikobling fra samfunnets institusjoner, fra faglighet, konvensjoner og metoder. Det som står igjen i møte med gjesten er den betingelsesløse aksepten av den Andre. I det foreliggende materialet fremkommer de frivilliges ønske om å være et medmenneske i møte med gjesten. Utsagn som går igjen i materialet fra intervjuene med de frivillige er tilstedeværelse, et ønske om å vise gjestene gjennom handling at de er verdt noe og at de betyr noe for andre. De frivillige har et håp om å være seg selv, et ønske om å være tilstede sammen med gjesten og ikke sette krav. Samtidig ønsker ikke de frivillige å være profesjonell i møte med gjestene. En av informantene sier det slik på spørsmålet om hvordan hun erfarer samhandlingen med gjestene.

Frivillig, kvinne 34 år:

Det har endret seg over tid. Tidligere var jeg mer oppvarter for gjestene, nå setter jeg pris på at de oppsøker meg og selv viser interesse for å kontakte meg. Jeg er ikke profesjonell i relasjon til gjestene. Jeg legger vekt på at de skal trives og er oppmerksom på hvordan gjestene har det. Forsøker å se dem slik de er. Forsøker å vise dem at de betyr noe og er verdt noe. Stiller meg til disposisjon slik at de kan snakke om sine frustrasjoner. Jeg forsøker å være tilstede som et medmenneske for gjesten. Jeg er trygg i relasjon med gjestene og deres sosiale nettverk. Jeg har lite kontakt med det offentlige hjelpeapparatet som gjestene er i kontakt med.

Utsagnet bekrefter en opplevelse av at det skjer utvikling og endring i relasjon til gjestene. Og at denne endringer gjelder for begge parter. Utsagnet viser også bevissthet rundt sin egen rolle i møte med gjesten. Forståelse av at informanten selv påvirker situasjon, at hun bringer seg selv med inn i gjestens situasjon kommer frem. Ved å forsøke å se gjesten som han er kan en kanskje si at informanten er bevisst gjestens fremmedhet. I dette utsagnet ligger noe av det

som utgjør forskjellen på de frivillige og profesjonelle i møte med gjesten. Oppmerksomheten er rettet mot at gjesten skal trives. Trivsel springer ut av å holde oppmerksomheten mot hvordan gjestene har det. Informanten forsøker å se gjestene slik de er. Skal en være litt kritisk, kan en forstå dette utsagnet som en profesjonalisering av frivilligheten. Den frivilliges bevissthet omkring egen rolle tenderer mer opp mot de profesjonelles holdning til den Andre. På den ene siden kan en forstå det første utsagnet med å sidestille gjestene med sine egne barn som en nesten selvutslettende godhet, mens i dette utsagnet ligger det er mer beregnende og selvbevisst godhet.

Vi skal ikke i denne studien dvele mye med hvilke motiver som ligger bak det engasjement og den interesse de frivillige bidrar med. Det viktige i denne sammenheng er jo at de har meldt seg til tjeneste. Det jeg imidlertid kan bekrefte ut fra foreliggende materiale er at motivet kan være tro, det kan være søken etter mening og et ønske om å delta i nye fellesskap.

De frivilliges opplevelse av Stiftelsen Kirkens Bymisjon

Skal gjestene erfare respekt, omsorg og rettferdighet er det nødvendig at de frivillige erfarer det samme fra den organisasjonen de har meldt seg til tjeneste for. Det er gjerningene som har ledet de frivillige inn i det nye fellesskapet.

Vi kan muligens snakke om såkalte parallelle prosesser, hvor fokuset nødvendigvis også må rettes mot oppdragsgiver. I denne sammenheng organisasjonen Kirkens Bymisjon og hvordan den ivaretar og følger opp de frivillige. Forestillingen som ligger til grunn for parallelle prosesser er at om de frivillige i møte med gjestene og deres nettverk skal kunne etablere, opprettholde og utvikle gjensidige relasjoner med gjestene, må de frivillige i sitt møte med organisasjonen de har meldt seg til tjeneste for erfare det samme. Organisasjonen Kirkens Bymisjon må skape en kultur for åpenhet og tilrettelegging av arenaer for dialog om verdier og verdikonflikter, mellom mennesker og mellom individ og organisasjon. Dette må hver enkelt frivillig selv erfare kontinuerlig i sitt møte med organisasjonen.

Når noen opplever at livet blir for smertefullt og uhåndterlig, vil Kirkens Bymisjon bidra til å skape endring slik at flere kan erfare respekt.

En av informantene uttrykker det slik på spørsmålet om hvordan hun selv føler seg ivaretatt i samhandlingen med gateprestene:

Frivillig, kvinne 44 år:

Jeg var operert i foten for åtte uker siden – var ganske hjelpeløs... Så han gatepresten vår – jeg bodde på Kattem da - han kjørte på Kattem og laga frokost til meg... jeg hadde leilighet på to plan, skjønner du, og hadde do nede og ... det var trasig, det var

ekkel... Så jeg ringte og beklaga meg og det er INGEN som besøker meg... Da kom han med mat handla for meg og ... ordna frokost og - SÅNN er det.

Informantens utsagn forteller en del om hvor bevisst og moderne Kirkens Bymisjon fremstår i forhold til de frivillige. Det viser at forståelsen om hva som må være tilstede for å skape engasjement og en felles ideologi hos de frivillige. Moderne ledelse, med begreper som merkevarebygging, verdibasert ledelse og posisjonering kan synes utbredt i Kirkens Bymisjon. Å innta en posisjon innebærer å innta en plass i folks bevissthet. Det avgjørende er hvordan en kan få innpass i bevisstheten til den Andre, som vi er så opptatt av i denne studien. Kanskje den beste måte å få innpass i den Andres bevissthet på er å være først. Bevisstheten dette besynderlige og mytiske fenomen. I lys av dette eksemplet kan man jo spørre seg hvem som først hjalp informanten da hun satt hjelpeløs i sin leilighet på Kattem uten besøk? De frivillige kan ikke leve i et tomrom i møte med gjestene. For å skape trygghet, respekt og engasjement hos de frivillige i møte med gjestene, må organisasjonen utvikle helstøpte, konsepter som formidles internt og kommuniseres i offentligheten med klarhet. Dette makter etter mitt skjønn Kirkens Bymisjon gjennom en konsistent kommunikasjon og en praksis som de frivillige vedkjenner seg som legitim.

Å skape bedre organisasjoner er en viktig oppgave vi står overfor i det moderne samfunn. Første trinn i ethvert seriøst arbeid med verdier er å makte å se sin egenart. Spørsmålet blir da: *Hvor kommer vi fra?*

Hva vil det si å være en organisasjon som Kirkens Bymisjon?

Hvilke muligheter og utfordringer innebærer organisasjonens egenart?

Bymisjonen legger vekt på at gjestene skal erfare respekt, omsorg og rettferdighet. Det samme gjelder også for de frivillige. For Kirkens Bymisjon kan en av utfordringene være knyttet til at organisasjonen blir stor og kanskje i for stor grad tilpasser seg markedet. En av informantene sier det slik på spørsmålet om hvordan arbeidet hun utfører er organisert:

Vi får... stadig skriv fra gateprestene, og vi settes i gruppe da, i mandagsklubben... Og de - jo de... - det er vel sånn ca 4-5 på hvert lag da... Så har vi noen som kommer inn hvis det er noen som er borte eller sånt... Så det er gateprestene som organiserer jobben vår, og det må det være.

På oppfølgingsspørsmålet om de frivillige får veiledningen sier informantene følgende:

Frivillig, kvinne 44 år:

Ja da, vi har møte for frivillige, som prestene innkaller til – i har hatt to i høst. Og de frivillige blir innkalt sammen med prestene. Og vi kan... ytre... - Ikke sant – Og prestene informerer oss om hvilke planer de neste månedene, det halve året og ... osv. osv. Det blir jo mer å gjøre av det nye prosjektet de har på gang nå – Veiskillet –

Derfor må det også være noen frivillige når DET kommer i gang – i mai, tror jeg det er... Så vi blir stadig - vi får informasjon hele tida. Det er veldig godt opplagt her.

En annen av informantene, sier det slik på samme spørsmålet med hensyn til organisering av arbeidet og veiledningen fungerer i praksis.

Frivillig, kvinne 74 år:

Ja, Ja, det har vi. Vi har jo medarbeidersamtaler her, og det er veldig givende. Og vi har det veldig godt sammen... Og vi har – ja, praten går fritt og ... Og vi sier delvis det vi mener og ... uttrykker erfaringer,, Og vi får jo både instruksjoner og veiledning og... Vi blir fortalt hva vi skal gjøre og ... hva vi IKKE skal gjøre og hva vi skal passe på,, Så det er jo veldig fint ... og greit. Vi har et godt reglement.

Intetsigende verdier finnes det mange av i organisasjoner, i frivillige så vel som offentlige og private. Med det mener jeg at ting ikke fungerer i praksis. Intetsigende selvfølgheter som kjerneverdier; tilfredse brukere, samarbeid og lignende sies det lite om organisasjonen. Det kan ut fra materialet synes som om de frivillige føler seg godt ivaretatt og at oppfølgingen fungerer i praksis i Kirkens Bymisjon. Fleksibilitet er jo som kjent et nøkkelord og store veiledningssamlinger klarer erfaringsmessig i liten grad å ivareta den enkelte frivillige som stadig opplever nye møter med gjestene. Standardisering og fast organisering av veiledningen har derfor en tendens til å føre til mer instrumentell holdning blant de frivillige så vel som gateprestene. En av informantene forteller hvordan hun kan ta opp ting løpende etter behov med sin veileder. Informanten forteller følgende.

Frivillig, kvinne 74 år:

Ja da. Det har jo hendt at jeg har måttet – at det har vært problemer da. Så jeg har måttet ringe presten på kvelden for jeg har tenkt at jeg tør ikke noe annet... før det blir natt – jeg vet ikke hvordan det går, dette her liksom, utover kvelden og utover natta da. Så det – men det er jo veldig – Samme hvilken tid på døgnet så kan vi gjøre det...

En annen informant sier det slik på samme spørsmål:

Frivillig, kvinne 34 år:

Prestene er gode rollemodeller og er tilgjengelig for oss frivillige når det måtte passe oss. Som veiledere gir prestene mye av seg selv og de er rause medmennesker for oss frivillige. Samtidig er det prestene som er de profesjonelle i Kirkens Bymisjon. Det er stor grad av trygghet i arbeidet og vi frivillige vet hva som forventes av oss og hva vi konkret skal gjøre. For meg gir deltakelsen i gudstjenesten, altså min rolle i messebiten mye tilbake. Det er en gave å være frivillig og for meg er det naturlig å følge opp arbeidet som frivillig resten av livet.

På spørsmålet om hvordan hun samhandler med de profesjonelle sier samme informant følgende:

Samhandlingen med prestene er preget av åpenhet og trygghet. Jeg tar opp spørsmål og tanker jeg får i forbindelse med mitt arbeid som frivillig med prestene. Prestene er ulike personer og personligheter så jeg bruker dem litt forskjellig etter hva jeg selv opplever som deres styrker og svakheter. Spørsmålene om grensedragingen som jeg er opptatt av knyttet til rollen som kvinne i relasjon til gjestene tar jeg opp kun med en av prestene i våre samtaler. Samhandlingen ellers er preget av at vi er opptatt av hverandre og bryr oss om hverandre.

Utsagnet får stå for seg, men jeg kan ikke fri meg fra å tenke at Kirkens Bymisjon på dette grunnlaget viser empati, evne til langsiktig forpliktende relasjoner og tar ansvar for egne medarbeidere og egne handlinger. Ut fra det foreliggende materialet kan det synes som om de etiske prinsippene organisasjonen står for utad også blir flagget innad. De frivillige som ønsker å investere tid og engasjement opplever at de har mulighet til å være deltakere i å sammen skape og utvikle organisasjonen. De profesjonelle viser en uredd og demokratisk holdning ved å la de frivillige selv bestemme og selv vurdere hvem de ønsker å snakke med om hva i forbindelse med veiledningen. Oppsummerende kan det kanskje hevdes at i det foreliggende materiale finnes dekning som delvis kan besvare det innledende spørsmålet om hva som må være tilstede for at gjestene skal oppleve at de blir ivaretatt i møte med de frivillige i Vår Frue. Dilemmaet som synes å forfølge oss, nemlig om det finnes andre mer eller mindre skulte strategier for å invitere gjestene til Vår Frue. Dette kan vi la ligge i denne omgang. Vi får komme tilbake til saken senere i oppgaven.

Kan det skje endringer? En av informantene svarer følgende på spørsmålet om hva som preger hennes planer for fremtiden, for gjestene og for suppeserveringen torsdagsmessen og varmemstuen i Vår Frue Kirke.

Frivillig, kvinne 34 år:

Aktivitetene må endre seg etter hvert som behovet endrer seg og samfunnet endrer seg. Men jeg tror det er behov for slike tilbud og aktiviteter som Kirkens Bymisjon står for slik situasjonen er i dag. Eventuelle endringer må skje i dialog med gjestene, frivillige og prestene. Den dialogen opplever jeg at vi har i dag. Jeg er åpen for endringer i form av at jeg selv kan flytte og eller jeg kan ta fatt på andre oppgaver som frivillig.

De frivilliges faglige bakgrunn

Mange av de frivillige i Kirkens Bymisjon har en faglig bakgrunn som er relevant for den tjenesten de har meldt seg til. Et av mine spørsmål til informantene lyder som følger:

Hva er din faglige bakgrunn, hvordan bruker du denne i møte med gjestene? En av informantene svarer slik.

Frivillig, kvinne 34 år:

Jeg er utdannet kreftsykepleier og arbeider ved kreftavdelingen ved St. Olavs Hospital i full stilling. Jeg er opptatt av å være frivillig i møte med gjestene, et medmenneske som er tilstede for den Andre. Samtidig arbeider jeg med alvorlig syke mennesker som profesjonell kreftsykepleier hvor også relasjonen til pasientene er sentral. Noen ganger føler jeg at jeg arbeider mye, tilsvarende 120 % stilling. Jeg ser at min profesjonelle bakgrunn kanskje kan bidra til at jeg er trygg i møte med gjestene.

Etter å ha gått gjennom materialet er jeg blitt slått av den høye graden av profesjonalitet som kjennetegner de frivillige. Det kan kanskje synes som at dette bidrar til at de frivillige klarer å benytte seg av det støtteapparatet som er etablert, med veiledning og samtaler med prestene. Jeg viser her til uttalelsene fra informantene om hvor tilfredse de er med veiledningen. For denne informanten kommer det frem et ønske eller behov om å skille mellom profesjonalitet og frivillig i møte med gjestene. Det forsøker hun å argumentere for ved å understreke at hun i rollen som frivillig først og fremst ønsker å være et medmenneske som skal være tilstede for gjesten. Mens det som en kanskje forbinder med profesjonalitet i større grad er knyttet til å følge opp konkrete behandlingsopplegg uten selv å bli så berørt av saken. Men også for denne informanten kommer det frem at hun vektlegger noe som går ut over det som i alle fall jeg forbinder med å være et medmenneske, nemlig den åndelige biten. Informanten er deltaker sammen med prestene i Torsdagsmessen og opplever at relasjonen til gjestene har endret seg etter at hun ble deltaker i ritualet. Det kan derfor leses ut av materialet at denne informantens utsagn har de frivillige i møte med gjestene kanskje en strategi som går ut over det å være tilstede i en gjensidig relasjon med den Andre. Vi kan kanskje snakke om et dilemma eller i det minste en uklarhet i de frivilliges møte med gjestene. Uklarheten er knyttet til hva som er kirkens rolle i samfunnet. Kirken er ordets forkynnelse. Eller om kirken i tillegg også er diakonien. Har diakonien i Vår Frue kirke under torsdagsmessen som siktemål å frelse fortapte sjeler?

Den høye graden av profesjonalitet som preger noen av de frivillige i Vår Frue kan kanskje bidra til høy grad av bevissthet i møte med gjestene. Informanten er opptatt av det hun kaller grensedragningen mellom mann og kvinne. De fleste gjestene er menn, tradisjonen og kulturen blant de mannlige gjestene kan betones som maskulin. Informanten er en ung kvinne og det har oppstått episoder hvor noen av gjestene har vist interesse for henne ut over det at hun er frivillig. Hun sier:

I relasjonen med gjestene ønsker jeg først og fremst å være et medmenneske som representerer fasthet og trygghet. Et fast holdepunkt i en ustabil verden. Jeg tar mye på gjestene, altså jeg berører dem fysisk når jeg er i samhandling med dem. Å ta på gjestene føles naturlig for meg. Jeg er opptatt av kvinne og mansrollen i min relasjon med gjestene. Dette er jeg også opptatt av i mitt profesjonelle yrke. Hvordan jeg som

kvinne virker inn på de mannlige gjestene. Grensedragningene her er sårbare og jeg opplever det som vanskelig og problematisk. Men jeg ønsker å fremstå som kvinne i relasjon til gjesten. Noen av de mannlige gjestene har vist at de setter pris på meg også som kvinne.

Intimsfæren, forelskelse og det å ha bevissthet rundt slike fenomener i møte med den Andre er en utfordring. Det skal ikke spekuleres så mye i dette fra min side, men jeg tror at det på denne bakgrunn kan hevdes at bevisstheten og den åpne dialogen informantene legger opp til rundt dette sårbare området kan skyldes graden av profesjonalitet hos informantene. At informantene er vant med å ta inn over seg den type problematikk i møte med pasientene ved kreftavdelingen ved St. Olav hvor hun arbeider til daglig.

En annen av de frivillige er utdannet sykepleier, hun har arbeidet som nattoversykepleier i mange år ved det som den gang het RIT nå St. Olav. På spørsmål om hvordan informantens profesjonelle faglige bakgrunn påvirker henne i møte med gjestene, sier hun:

Ja... Det kan jo være episoder at de har fått ... et illebefinnende, ja... At jeg har følt at ... jeg kunne stå dem bi litt... ved anfall eller noe.

Ut fra materialet fremkommer det videre at denne informantene hadde møtt flere av gjestene, i rollen som pasienter innlagt ved ortopedien på RIT. Dette skjedde før informantene meldte seg til tjeneste som frivillig ved Kirkens Bymisjon.

En av de andre frivillige jeg vil ta for meg i denne sammenheng har ingen formell utdanning. Hun har vært nattravn i tre år før hun meldte seg til tjeneste og svarer slik på spørsmål om hvilken bakgrunn hun har

Frivillig, kvinne 44 år:

Jeg har ingen faglig bakgrunn. Men jeg har jobba mye med barn, for jeg har vært instruktør i turn... for barn, fra 3 – 16 år... Så der har jeg ... en god del erfaring.

På spørsmål om hun bruker denne erfaringen som frivillig i møte med gjestene sier hun:

Jo, altså... på – Jeg starta på tre års stadiet til barna da, og der så du blant annet at det var enkelte som tissa på golvet, ikke sant, og vart SÅ bekymra og... og sånt... Og ... Altså – det følger med hele livet, det, de bekymringene der. Og så hadde jeg ei da som var... konkurranse – hun skulle bli konkurranseturner – hun var 12 år... Og for hvert hopp hun ikke fikk til da så gråt hun. Hun trena så mye at utviklinga stoppa opp for henne, så hun så ut som en åtteåring... Og henne snakka jeg VELDIG mye med ... Og da – når jeg snakka med folk her så ... går det igjen det samme ... De vil ikke være taper ... Skal være vinner... Og det er feil, altså – Det er forferdelig ... Så jeg er imot konkurranseidrett ... for det skaper tapere ...

Informantene beskriver kanskje på denne måten den håpløshet som mange av gjestene formidler i møtene med de frivillige. Det er jo ikke lenger vanlig at vi snakker om

minusvarianter og uverdige liv. Men kanskje våre holdninger og strategier i forhold til rusmisbrukere, bostedløse og arbeidsløse i liten grad er endret i løpet av de siste år. Informanten legger vekt på omgivelsenes holdning i utviklingen av et taperstempel. Om en i tillegg legger til at gjestene i Vår Frue har valgt feil foreldre, stiller uten jobb, utdanning og bolig risikerer de å få håpløsstemplet på kjøpet. Gjestene har kanskje opplevd at følgene av at de har luftet ut sin skepsis til det offentlige hjelpeapparatet, det være seg psykiatri, sosialkontor eller rettsvesen ytterligere befester posisjonen som tapere. Makten og det offentlige setter om så rettferdigheten til side, kanskje fordi de har behov for å beskytte seg mot de som en ikke evner å hjelpe. De frivillige går gjestene fortrøstningsfullt i møte som medmennesker, tilsynelatende uten det samme forklaringsbehovet som de profesjonelle.

Gudstjenesten

Hver torsdag inviteres det til Torsdagsmesse i Vår Frue i Trondheim. Dørene åpnes kl 1800 og da står det allerede flere gjester foran porten og venter på å komme inn. Inne i Vår Frue er utallig levende lys tent og plassert rundt omkring i kirkerommet, de frivillige har gjort det trivelig, satt frem kopper, glass, servietter og suppe tallerkener, vafler, rømme, syltetøy og brødsriver med smør, kaffe og saft. Sist men ikke minst er det satt frem rykende varm ertersuppe som står klar for servering i en stor beholder. Gjestene stiller seg pent i kø og de frivillige og prestene vimser frem og tilbake, hilser og samtaler med gjestene og er skikkelig vertskap. Etter å ha fått en rykende varm tallerken med suppe setter gjestene seg ned ved bordene som er satt ut bakerst i Vår Frue. De er plass til seks personer ved hvert bord og de som kjenner hverandre best setter seg sammen. De frivillige og prestene spiser sammen med gjestene og samtalen går rundt bordet. Det kommer stadig nye gjester inn og det hilses og suppen blir servert og folk finner sin plass rundt bordet. Fellesskapet, menigheten er samlet rundt maten og alle spiser til de blir mette. Etter at suppen og brødet er spist og alle er mette og gode er det klart for kaffe og vafler, noen av gjestene som er særlig glad i vafler har allerede sikret seg en porsjon. Flere av gjestene har vært ute både en og to ganger for å ta seg en røyk etter at ertersuppen er spist. Nå begynner det å bli dårlig med tid og noen av gjestene som er sist ankommet skynder seg å spise ferdig og de fleste gjestene forlater Vår Frue når klokken begynner å nærme seg halv syv. Klokken halv syv ringes det inn til Gudstjeneste og presten har da gjort seg klar og de frivillige og noen få gjester har satt seg ned i stolene foran alteret som er rigget opp rundt en runding med gatestein. Gudstjenesten er startet og de fleste gjestene er gått bort fra Vår Frue, noen få gjester sitter igjen ved bordene og spiser ferdig under ritualet. Det hender også at det kommer nye gjester under ritualet og de får servert

suppe og kan sette seg ned for å spise. Det hender også at gjestene deltar under Gudstjenesten, tenner lys for en de tenker på og deltar i nattverdsmåltidet. En av prestene sitter bak suppebeholderen og matbordet og hjelper de av gjestene som eventuelt ønsker påfyll. Etter at Gudstjenesten er avsluttet inviteres det igjen til restene av maten og påfyll av kaffe og de som ønsker det reiser seg opp og setter seg ned ved bordene hvor de tidligere har spist suppe, men de fleste forlater nå Vår Frue kirke og klokken er gått over syv på kvelden. For de som blir igjen blir det tid til kaffe og samtaler og trivselsfaktoren er høy i Vår Frue. På nytt glir samtalen mellom de frivillige og gjestene rundt hendelser og fenomener som har skjedd. Prestene deltar og de som har hatt ansvaret for oppryddingen gjør jobben sin og gradvis fremstår Vår Frue som om ingen ting er skjedd denne torsdagskvelden i Trondheim by. En kan stille seg spørsmålet om kirken virkelig trenger de fattige og utstøtte. En kan undre om det finnes en baktanke med å invitere gjestene til Torsdagsmessen i Vår Frue. En skjult agenda som går ut over selve samværet, nemlig forkynnelsen av det hellige evangeliet. Leder i Kirkens Bymisjon, Helen Bjørnøy sier at å hjelpe mennesker enten de har rusproblem, er prostituert eller har psykiske lidelser er en forpliktelse uten betingelser. Spørsmålet en kan stille seg er om invitasjonen til Torsdagsmessen virkelig er betingelsesløs? Se vedlegg 9. bilde 1. Bildet viser hvor suppeserveringen foregår kl 1800 og Gudstjenesten kl 1830 i det samme kirkerommet i Vår Frue.

Dilemmaet er knyttet til at møte mellom de frivillige og gjester, menighetsfellesskapet og gudstjenesten skjer på samme sted, nemlig i Vår Frue kirke. Gudstjenesten, diakonien og menighetsfellesskapet, alt er samlet og foregår i det samme kirkerommet, skaper uklarheter med hensyn til grenser. Hva dette betyr for møte mellom frivillige og gjester er vanskelig å forstå, men dilemmaet ligger der hele tiden under fortolkningen av materialet. De frivillige erfarer det spesielle samværet i Vår Frue som en positiv kraft. En av de frivillige, sier det slik. Frivillig, kvinne 34 år.

Når Torsdagsmessen blir en minnegudstjeneste for to av våre gjester som døde i ung alder og Vår Frue er fylt med slekt og venner av de som er død så opplever jeg at det bidrar til å skape mening for oss alle.

Dette får stå som et utsagn i forhold til dilemmaet som synes å forfølge oss i denne studien, nemlig om samværet og møte mellom de frivillige og gjester har et mål utenfor seg selv. Det som en kanskje kan kalle en instrumentell holdning der hensikten med å invitere gjestene er å oppnå noe som er bestemt på forhånd.

Torsdagsmessen er slik jeg ser det et forsøk på å skape et nytt og sterkere felleskap som skal bidra til å gi gjestene en fremtid som individer. I det minste et håp om en fremtid. Samtidig er

det viktig å ikke la seg forlede til å tro at forskjellighet hindrer felleskap. Inkludering i levende felleskap er noe annet enn å inkluderes i andres mer eller mindre skulte strategier.

Spørsmålet en kan stille seg i forhold til foreliggende materialet er:

Hva er det som faktisk skjer i møte mellom frivillig og gjest i Vår Frue kirke i Trondheim?

Den uklare eller skulte strategien viser seg i materialet, i utsagnet fra frivillige og gjestene.

Grensene mellom diakonien, ritualet og menigheten i Vår Frue Kirke overlapper hverandre.

Får vi et samrøre i Vår Frue? Et samrøre som mer eller mindre skjult påvirker møte mellom

de frivillige og gjestene. Hvor de frivillige har en skjult agenda i møte med gjesten, et ønske

om at gjesten skal ta imot evangeliet som takk for diakonien? Det vi kan kalle en

instrumentell holdning til gjestene.

Det knyttes sterke bånd mellom de frivillige og gjestene.

Gjest, kvinne 53 år:

Jeg må si at Maria (en av de frivillige) betyr veldig mye for meg etter at jeg mistet mormor. For hun jeg vet ikke, men Kristuslyset lyser så enormt varmt i henne. Og vi har fulgtes ad nå et års tid.

Spørsmålet er om kirkens oppgave innebærer både å hjelpe de svakeste og å forkynne ordet.

Eller om kirken kun er ordets forkynnelse. Tar vi det siste først, innebærer det at kirkens

oppgave er at evangeliet blir lært rent og sakramentene blir forvaltet rett.⁸⁴ Kirken er kort og

godt de barnedøpte, og det vil i Norge stort sett si de fleste av oss. Kirkens ene oppgave er

forkynnelse av ordet, noe som igjen vil sette hvert enkelte menneske i stand til å leve under

den etiske fordring. Vi har alle en etisk forpliktelse satt av kristendommens forkynnelse som

sier; du skal elske Herren din Gud og din neste som deg selv. Men Kirken som kirke har kun

en oppgave nemlig å forkynne evangeliet. Dette perspektivet på kirkens oppgave kan kanskje

relateres til *vocatio* tradisjonen.⁸⁵ Men Kirkens Bymisjon som kirke tar på seg flere oppgaver

enn å forkynne ordet under Torsdagsmessen i Vår Frue. Kirkens Bymisjon hevder at kirken

som kirke har en særlig evangelisk forpliktelse til uten betingelser å hjelpe de svake og

utstøtte i Trondheim. Derfor inviteres gjestene til alt sammen på samme sted i Vår Frue. Til

diakonien med suppe og saft, vafler og kaffe, samtale, sjelesorg og fellesskap og sist men ikke

minst gudstjenesten med forkynnelse av evangeliet og rett forvaltning av sakramentene. Dette

synet på kirkens oppgaver kan muligens knyttes til *imitatio* tradisjonen.⁸⁶

⁸⁴ Den norske kirkes bekjennelse – skrifter (CA)Ny oversettelse med innledning og noter av Arne Bruvoll

⁸⁵ *Vocatio* har sitt utspring i reformasjonen. Martin Luther. Kallstanken. Tolkningstradisjonen kalles horisontal fordi kallet kommer fra den Andre, den syke og fattige nesten. *Vocatio* er indikativ, objektiv utsagnsmåte.

⁸⁶ *Imitatio* betyr etterfølgelse, etterligne, imitere eller herme etter. *Imitatio* er imperativ, befalende, et ubetinget krav. Hovedpunktet i denne allegoriske tolkningstradisjonen er at Jesus blir identifisert som selve urbildet av den barmhjertige samaritan. Vi skal etterligne Kristus ved å gå rundt på jorden å være god.

Oppsummering av funn fra materialet.

Jeg vil først fokusere på gjestene i møte med de frivillige. Det første som slår meg etter gjennomgangen av materialet er at gjestene synes å sette stor pris på de frivillige. Gjestene og de frivillige synes å trives i hverandres selskap. Gjestene gir uttrykk for at de har tillit til de frivillige. Gjestene opplever de frivillige som medmennesker som møter de med åpenhet og menneskelighet. Vi snakker om gjensidighet, likeverd og respekt fra begge parter i møtet. De frivillige er åpen for å lære og opptrer på en annen måte enn de profesjonelle, i følge gjestene. Gjestene synes det er hyggelig med samværet og fellesskapet i Vår Frue og gleder seg til å møte de frivillige. Gjestene mener de profesjonelle har mye å lære av de frivillige i møte med den Andre, på måten å være på, på måten å snakke med folk på. På gjestenes liste eller hierarki over hvem de er mest tilfreds med, ligger de frivillige øverst, mens gateprestene ligger som en god nummer to. Nederst på listen finner vi de profesjonelle i det offentlige hjelpeapparatet.

På den andre siden kan det synes som om de frivilliges utsagn bekrefter den tendensen jeg her antyder. De frivillige er glad i gjestene og beskriver på ulike måter hvordan de ønsker å være åpen i møt med gjestene. Tendensen i materialet viser at de frivillige først og fremst ønsker å fremstå som medmennesker i møte med gjesten. Et medmenneske som stiller opp og er tilstede for gjesten. Videre kan det synes som de frivillige vil unngå å gå inn i hjelperollen i møte med gjesten. De frivillige ønsker ikke å være profesjonelle i møte med gjesten. For å begrunne forskjellen på en profesjonell relasjon og den relasjonen de frivillige ønsker å etablere med gjesten, bruker de frivillige begreper som å være tilstede som et medmenneske. De legger vekt på at gjestene skal trives. Er oppmerksom på hvordan gjestene har det. De frivillige forsøker å se gjestene slik de er. Selv om tendensen til å skille mellom en profesjonell og ikke profesjonell er vanskelig å forstå, så oppfatter jeg at dette er et viktig skille å få frem både for de frivillige og for gjestene. Dette samsvarer også med gjestenes opplevelse av å bli møtt av et medmenneske i møte med de frivillige. Utsagnet står slik jeg oppfatter det i motsetning til de profesjonelle som går etter boken.

Når det gjelder gjestenes vurdering av de frivilliges engasjement og innsats i Vår Frue slik det synes å fremkomme i materialet, så gir gjestene uttrykk for at uten de frivillige så hadde Torsdagsmessen ikke vært det samme gode inkluderende fellesskapet. Gjesten tillegger den frivillige funksjon, de frivilliges engasjement stor betydning.

Tar vi for oss de profesjonelle fra det offentlige hjelpeapparatet synes det i materialet å komme frem en tendens til skuffelse og oppgitthet fra gjestenes side. Gjestene opplever at de profesjonelle går etter boka. Utsagnene fra gjestene synes å innebære en forestilling om at de profesjonelle skjærer seg mot å gå inn i gjestenes posisjon. De profesjonelle er bundet opp av usynlige regler, påbud og forbud som hindrer dem i å forstå saken slik den fremkommer sett fra gjestens posisjon.

Tendensen er at de frivillige uten unntak uttrykker stor tilfredshet med organisasjonen Kirkens Bymisjon. Tilfredshet med prestene, veiledningen og erfaringene av å bli ivaretatt og satt pris på. Tryggheten som de frivillige erfarer i møte med gjestene kan kanskje knyttes til det som i denne sammenheng kan kalles den organisatoriske overbygningen. Det kan synes som det er samsvar mellom liv og lære i Kirkens Bymisjon, noe de frivillige synes å sette pris på i denne studien. Graden av formell kompetanse er høy hos de frivillige. Bevisstheten hos de frivillige og organisasjonen om betydningen av denne kompetansen i møte med gjestene synes å være tilstede. Den tendensen som jeg leser ut av materialet er hvordan de frivillige opplever at Kirkens Bymisjon som organisasjon støtter og ivaretar dem som medmennesker. Dette gjør det mulig å møte gjestene med åpenhet og medmenneskelighet.

Videre er det de frivilliges faglige bakgrunn som jeg vil sette fokus på. Det er vanskelig å forstå hvilken betydning det har på møte med gjestene. Men kanskje det kan hevdes at de frivilliges faglige bakgrunn hjelper dem til å benytte seg av støtteapparatet Kirkens Bymisjon har etablert. I møte med gjestene kan det synes som om de frivillige beveger seg på en skala fra betingelsesløs holdning til en mer profesjonell, beregnende og selvbevisst holdning til gjestene. Til slutt kan nevnes tendensen til overlappingen av grensene mellom gudstjenesten, diakonien og menighetsfellesskapet i Vår Frue slik det fremstår i materialet. I hvilken grad uklarheten rundt grensene påvirker møte mellom gjestene og de frivillige er vanskelig å ha en bestemt oppfatning av. Spørsmålet om invitasjon av gjestene til Torsdagsmessen virkelig er betingelsesløs gir materialet ikke noe entydig svar på. Men tendensen både i gjestene og de frivilliges utsagn synes å tyde på at det ligger en forventning om at samværet i Vår Frue har et mål utover seg selv. Endringen av tidspunktet for Gudstjenesten under Torsdagsmessen fra kl 1900 til kl 1830 for at flere av gjestene skal delta i Gudstjenesten kan være et eksempel på at møte mellom de frivillige og gjestene har en skult agenda.

5 Drøfting

Nå skal vi undersøke litt nærmere om Hans-Georg Gadamer kan hjelpe oss til å kaste lys over møte mellom frivillige og gjester i Vår Frue kirke. Jeg skal ta for meg noen av de ulike tendenser slik de fremkommer i det foreliggende materiale. Jeg vil så forsøke å foreta en gjennomgang av noen av de nevnte tendensene i lys av Gadamer's filosofiske hermeneutikk. Jeg ønsker å fokusere på områder som er kommet frem i min presentasjon av materialet: Her kan nevnes tendenser knyttet til gjestenes opplevelse åpenhet, trivsel og felleskap i møte med de frivillige. Tendenser knyttet til gjestenes vurdering av de frivilliges innsats som en forutsetning for Torsdagsmessen. Tendenser knyttet til gjestenes oppfatning av de profesjonelle som konfronterende og mer distanserte enn de frivillige. Tendenser i forhold til de frivilliges opplevelse av åpenhet i møte med gjestene. Tendenser knyttet til de frivilliges vurdering av Kirkens Bymisjon som en omsorgsfull oppdragsgiver. De frivilliges faglig bakgrunn og eventuelt om de bruker den i møte med gjestene i Vår Frue. Til sist vil jeg forsøke å forstå i hvilken grad Gudstjenesten påvirker møte mellom de frivillige og gjestene i lys av Gadamer.

5.1 Gjestenes opplevelser og tanker om møtet med de frivillige

Gjestenes opplevelser og tanker om møte med de frivillige kommer kanskje best frem i følgende utsagn.

Gjest mann 54 år.

Jeg går her for å møte folk, at de er her – at du føler deg velkommen. Da får du veldig lyst til å oppsøke det igjen for å. For det er veldig mye positivt det som skjer. Du møter forskjellige opplevelser med de frivillige, forskjellige opplevelser med dem. Noen er kristne og noen er ikke kristne. Der opplever du hvor det er mest menneskelighet og også så mye fine kristne ungdommer det er, som man kan tenke litt tilbake på.

Informanten beskriver hvorfor han går til Torsdagsmessen. Han gjør det først og fremst for å møte folk og fordi han føler seg velkommen. Denne følelsen av å oppleve seg som velkommen fører til at gjestene får lyst til å oppsøke Torsdagsmessen på nytt. I utsagnet: *For det er veldig mye positivt det som skjer* beskriver gjesten hvor stor pris han setter på samværet med de frivillige. Gadamer legger vekt på åpenhet. Vi skal godta teksten vi fortolker som sann, dette innebærer at vi aksepterer tradisjonens autoritet og vi er interessert i å lytte til hva

teksten sier. Videre stiller vi oss åpen for dens meninger og inntar en deltakerrolle og ikke en tilskuerrolle.⁸⁷ Informantens utsagn bekrefter mine antagelser om at gjestene trives og har det fint sammen med de frivillige i Vår Frue. Gjestene gir uttrykk for at de frivillige behersker rollen som vertskap i Vår Frue. Informantens utsagn: *Du får veldig lyst til å oppsøke det igjen.* Forteller at gjestene opplever dialogen med de frivillige som god. Gadamer hevder at det å snakke sammen ikke primært er for å konfrontere hverandre, det er heller ikke for å snakke forbi hverandre. Når gjestene snakker med de frivillige i Vår Frue kan det ut fra informantens utsagn forstås som om det snarere bygges opp et felles utgangspunkt ut fra det omtalte. Gjestene setter pris på at de frivillige ikke konfronter, men møter dem med åpenhet. Akkurat dette aspektet tror jeg er viktig. I møtet med de profesjonelle blir gjestene ofte konfrontert. De må stå til rette for sine handlinger og valg. Eventuell hjelp betinges i nye valg og handlinger. Hos de frivillige møtes gjestene uten å bli konfrontert. Gjestene har tillit til de frivillige og tilegger deres innsats stor betydning. På mitt spørsmål om hva Torsdagsmessen hadde vært uten de frivillige svarer en av informantene:

Jeg tror det hadde blitt et tamt foretak. Jeg tror de ansatte hadde gått etter arbeidstida si, og de hadde tatt mer... Sånn som de frivillige de tar det som en oppgave ... for å lære mer... Særlig de unge.

Det som preger gjestenes forestilling om hjelpere generelt og de frivillige spesielt, kommer blant annet frem i deres erfaringer i møte med de frivillige og i møte med de profesjonelle medarbeiderne i det offentlige hjelpeapparatet. Med utgangspunkt i materialet kan vi kanskje tillate oss å sette opp et hierarki om en vil, over hvem som ligger øverst, i midten og hvem som ligger nederst i dette hierarkiet. Hierarkiet som kommer frem i det foreliggende materialet er tydelig sett fra gjestenes posisjon. Øverst på hierarkiet rager de frivillige, dernest kommer gateprestene og helt nederst på listen kommer de profesjonelle, medarbeiderne i det offentlige hjelpeapparatet. En av informantene sa det slik:

Jeg tror mange av de frivillige er mye viktigere. Det er folk som forstår veldig mye. De går ikke bare etter boka, men de går etter det de har opplevd sjøl. Jeg tror mange av de som jobber frivillig, mange av de kan være tidlige med problemer. Og mange av de frivillige, som noen er nye studenter som har lyst til å lære. Og det er mye positivt. Og jo jeg mener at de frivillige har veldig stor betydning.

Utsagnet tolker jeg som at informanten mener at mange av de frivillige er mye viktigere enn de profesjonelle. Gjestene opplever at de frivillige forstår dem og velger å engasjere seg i det

⁸⁷ Krogh, Thomas mfl. (2003): *Historie, forståelse og fortolkning* s. 259

de tar opp av hendelser fra deres hverdagsliv. Dette engasjementet rundt alt fra det å få snakke om urettferdig behandling av hjelpeapparatet, daglige bekymringer og forhold i intimsfæren, da kanskje særlig samtaler om følelser og kjærlighetsforhold kan oppleves som viktig for gjestene. Gadamer hevder at våre tradisjoner og fordommer ikke er et hinder for økt forståelse men tvert om nødvendige elementer. De frivillige har en horisont idet de hensetter seg i gjestens situasjon. For å samtale med gjesten om følelser og fantasi bringer de sine egne følelser og sin egen fantasi inn i møte med gjesten. Det virker som om de frivillige blir en hjelper som kan bidra til å knytte gjesten til fellesskapet. De frivillige fortolker seg selv og gjesten gjennom det Gadamer kaller horisontsammensmeltinger. Dette innebærer at de frivillige endrer sin egen horisont og gjesten endrer sin horisont. All forståelse er i følge Gadamer avhengig av slike horisontsammensmeltinger og deres forhold til historien. Kanskje opplever gjestene at de frivillige blir et medmenneske og en hjelper som kan koble gjesten inn mot det vanlige livet folk lever, i arbeid og produksjon, familie og kjærlighet og dermed kanskje det kan oppleves som en smak eller et glimt av det gode livet for gjesten. Spørsmålet er om hjelper er det rette begrepet i denne sammenheng? Men kanskje en kan si at på samme måte som terapien i forhold til personer med psykiske lidelser nettopp går ut på å gjenskape den lidendes tilslutning til samfunnets kommunikasjonsfelleskap, består samværet med de frivillige i å korrigere eller utvikle gjestens bevissthet for derigjennom å skape nytt grunnlag for en riktig meddelelse.⁸⁸ Når informanten understreker dette med at de frivillige ikke bare går etter boka, så kan det på den ene siden være uttrykk for opplevelsen av medmenneskelighet i møte med de frivillige. Noe som kan være en indikasjon på at de frivillige har det Gadamer kaller en historisk horisont i møte med gjesten, er følgende utsagn fra informanten et eksempel på: *men de går etter det de har opplevd sjøl*. Gjestene opplever at de frivillige møter dem på en annen måte enn de profesjonelle. I informantens utsagn ligger noe av nøkkelen for å forstå hvorfor gjestene setter så stor pris på de frivillige. De profesjonelle på sin side er kanskje gjennom sosialiseringssprosess i sin utdanning og krav og forventninger fra hjelpeapparatet lært opp til nettopp å ikke bringe seg selv inn i møte med gjesten. Å hensette seg i et annet menneskes situasjon, betyr nemlig ikke å se bort fra seg selv. Men en må i følge Gadamer nettopp bringe seg selv med inn i den Andres situasjon. Da først innfris meningen med å hensette seg. Setter en seg inn i et annet menneskes situasjon, så vil en forstå den Andre. Gjestene opplever at de frivillige forstår dem og deres situasjon og behov, fordi de frivillige hensetter seg. Dette innebærer å bli bevisst den Andres fremmedhet,

⁸⁸ Gulddal, Jesper & Møller, Martin (2000): *Hermeneutikk En antologi om forståelse s, 152*

ja hans uoppløselige individualitet, nettopp ved å sette seg inn i hans situasjon.⁸⁹ En slik måte å sette seg inn i den Andres situasjon på er verken innfølelse i den Andres individualitet eller underkastelse av den Andre under ens egen målestokk. Det innebærer tvert om alltid en oppløftelse til en høyere allmennhet, som ikke bare overvinner ens egen partikularitet, men også den Andres. Å oppnå en horisont sier Gadamer betyr alltid, at man lærer å se ut over det nære og det alt for nære, ikke for å se bort fra det, men for å se det bedre i en større helhet og i mer riktige proporsjoner.⁹⁰ Det samme kan oppleves og sies når informanten trekker frem at mange av de frivillige tidligere kan ha hatt problemer, opplevelsen av at den frivillige deler sine egne livserfaringer i møte med gjesten. På den andre siden kan informantens utsagn: *De går ikke bare etter boka* muligens oppfattes som et anslag mot den profesjonelle sosial- og helsearbeideren som kanskje nettopp ikke bringer seg selv inn i gjestens situasjon. Gjestene opplever at de profesjonelle kanskje tvert i mot er så fokusert på sin egen metode, sitt program og dermed på resultatet av samtalen eller møte, at han/hun ikke engasjerer seg i saken gjesten tar opp. Gjesten opplever at de profesjonelle i motsetning til de frivillige ikke makter å sette seg inn i situasjonen slik den fremstår fra deres posisjon. Mens gjestene opplever at de frivillige møter dem på en verdig og god måte. Denne forbilledlige måte å være sammen på som etter gjestenes oppfattning kjennetegner de frivillige ønsker gjestene skal komme de profesjonelle til gode. Gjestene utfordrer den vanlige oppfatningen av profesjonalitet, det å være distansert, konfronterende og nettopp ikke bringe seg selv med inn i gjestens situasjon. Profesjonalitet innebærer at fornuft og intellekt blir fremhevet på bekostning av fantasi og følelser.

En av mine informanter sier det slik:

Jeg tror mange profesjonelle hadde kunnet – har mye å lære både av oss brukerne og de frivillige... på måten å være på, på måten å kunne snakke med folk på. For jeg mener at mange av de som er ansatt – når de kommer ut i en samtale om problemer, så begynner de å gå etter boka. De tørr nesten ikke bikke det over. Mens de frivillige bikker det enda mer over ... og kan kanskje være inne på å løse et problem.

Informantens utsagn uttrykker et ønske om at de profesjonelle kan lære noe av de frivillige, i måten å være sammen med folk på, og i måten å snakke med folk på. Opplevelsen av og ønsket om å lære som de frivillige uttrykker og formidler i møte med gjesten tyder på tilstedeværelse og engasjement om felles saksforhold. Gjestenes opplevelse av horisontsammensmeltinger som skjer i møte med de frivillige er fraværende i møte med de profesjonelle. *For jeg mener at mange av de som er ansatt - når de kommer ut i en samtale*

⁸⁹ Gulddal, Jesper & Møller, Martin (2000): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s.168

⁹⁰ Ibid., s. 169

om problemer så begynner de å gå etter boka. De tørr nesten ikke bikke det over. Gjestene opplever en annen type samtale i møte med de profesjonelle. Gadamer beskriver en eksaminasjonssamtale hvor den profesjonelle fører en samtale med gjesten med det formål å lære han å kjenne.⁹¹ Det vil si få oversikt over hans standpunkt og hans horisont. Dette sier Gadamer er ingen sann samtale hvor en forsøker å oppnå enighet om en sak. Hele samtalen er kun et middel for å lære gjestens horisont å kjenne. Mens den profesjonelle gjør krav på å ha den riktige historiske horisont. Den profesjonelle har selv trukket seg tilbake fra forståelsessituasjonen. Den profesjonelle kan selv ikke røres. I det den profesjonelle på forhånd regner gjestens ståsted med i det, han gjør krav på å si til gjesten, plasserer den profesjonelle sitt eget ståsted i en sikker urørlighet.⁹² Mens gjestene opplever samtalen med de frivillige som en gjensidig dialog hvor samtalen er et mål i seg selv opplever gjestene møte med de profesjonelle samtalen kun som et middel til målet – kanskje de profesjonelles egne mål. Mens gjesten opplever at de frivillige er interessert i å lære særlig de unge. Når jeg tar med dette utsagnet under overskriften gjestenes opplevelse og følelser i møte med de frivillige er det nettopp for å beskrive gjensidigheten i relasjonen.

Gjestene sitter med mye kunnskap. For det skal alle ha, de som har gått på livet og de som går på livet, de er ikke dumme mennesker. Det er mennesker med mye faglige kunnskaper, hvis de klarer å ha det på- få dem ut. Det er mye kunnskap som ikke er brukt enda.

Utsagnet beskriver gjestens bevegelige horisont, hele hans levde liv og hans kulturelle forståelsesramme. Det er denne horisonten som møter de frivilliges like bevegelige horisont. Dersom gjestene og de frivillige opplever dialogen som god kan det i følge Gadamer skje en horisontsammensmeltning. I følge Gadamer filosofiske hermeneutikk er forståelse alltid et møte mellom selvstendige horisonter. Gjesten opplever at de frivillige er engasjert, åpen, lytter og stiller spørsmål fordi de ønsker å lære. En horisontsammensmeltning fordrer ingen fullstendig overensstemmelse mellom gjestene og de frivillige, men at de frivillige og gjestene taler til hverandre på en måte som endrer dem begge. Utsagnet sitat: *Det er mennesker med mye faglige kunnskaper, hvis de klarer å ha det på – få dem ut* Informanten snakker ikke her slik jeg tolker teksten om innøvde teknikker og ferdigheter, men om en grunnleggende måte å forholde seg til andre på. Det finnes mye kunnskap der ute blant gjestene som i følge informanten ikke kommer til nytte. Gjestene opplever i møte med de frivillige at de er oppriktig interessert i å høre gjestens historie og selv lære mer. Kjernen i Gadamar

⁹¹ Gulddal, Jesper & Møller, Martin (2000): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s 166

⁹² Gulddal, Jesper & Møller, Martin (2000): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s 167

filosofiske hermeneutikk er at vi er åpen for den tekst, sak, person eller overlevering som taler til oss og at vi lytter til den Andres meninger, uten at vi dermed behøver å glemme våre egne. Horisontbegrepet tilbyr seg her fordi det uttrykker et overlegent langsyn. Gjesten ser ikke bort fra seg selv, tvert imot han hevder at gjestene har mye faglig kunnskap hvis de bare klarer å få dem ut. Å snakke med hverandre er ikke primært for å konfrontere hverandre eller snakke forbi hverandre sier Gadamer. Når man snakker med hverandre bygges snarere et felles utgangspunkt ut fra det omtalte. Forståelse er alltid en prosess hvor selvstendige horisonter smelter sammen. Nåtidens horisont dannes slett ikke uten fortiden. Det finnes verken en selvstendig nåtidig horisont like lite som det finnes historiske horisonter som vi kan tilegne oss. Brukermedvirkning, individuelle planer, samtykkeerklæring og rett til deltakelse i utforming av planer og innsyn i egne journaler som myndighetene har lovfestet i de seneste årene kan sees i lys av Gadamer filosofiske hermeneutikk. Våre fordommer utfordres ved at de kontinuerlig blir konfrontert med den historiske overlevering, ved at en undersøker tidligere tider har sett på angjeldende sak. Det er i kraft av den dialektiske prosess mellom spørsmål og svar at saken selv kommer til syne. Sannheten om saken er alltid historisk betinget. Et eksempel som kan belyse dette er den åpenhjertige omtalen av Juklerød-saken i jubileumsboken *Asylet Gaustad sykehus 150 år* viser en ny tid.⁹³ Det er forståelsens oppgave å gjøre den nåtidig og kontinuerlig bestemme dens betydning på ny. Dette kan verken skje ved hjelp av nye metoder eller teknikker, kun gjennom å stille stadig bede spørsmål og lytte intens og inngående til svarene.⁹⁴

Gjest. Kvinne først i 50 årene:

Jeg oppsøker aktivitetene for å få sosial interaksjon. Jeg har ikke familie lenger. Mor og far er døde. Og jeg har en onkel som jeg skal besøke. Og jeg føler meg verken bedre eller verre enn noen andre. Toleransegrensen er veldig høy her. Du blir akseptert akkurat som den du er. Og sånn som på Frelsesarmeen i dag, så blir jeg regna med som en av gjengen og de sier jeg kler meg pent og gir meg komplementer.

Utsagnet viser gjestenes behov for å bli akseptert. I gjestenes møte med de frivillige uttrykker informanten en sterk opplevelse av dette. Informanten opplever seg som en av gjengen, en del av fellesskapet i Vår Frue. Når gjesten opplever genuin respekt kan en anse dette som et bevis på at det er en gjensidig dialog med de frivillige. Gadamer legger vekt på åpenhet og at vi må godta at teksten vi fortolker er sann. Foreliggende utsagn av en kvinne som har levd et tøft liv er det umåtelig viktig at vi tror på henne når hun sier: *at du blir akseptert akkurat som den du*

⁹³ Steen, Thorvald (red) (2005): *Asylet Gaustad sykehus 150 år*

⁹⁴ Gulddal, Jesper & Møller, Martin (2000): *Hermeneutikk En antologi om forståelse s.137*

er. Informanten utrykker her sin egen opplevelse i møte med de frivillige. Utsagnet viser en tydelig tendens i det foreliggende materialet med hensyn til gjestenes opplevelser og tanker i møte med de frivillige. Gjestenes opplevelse av åpenhet og aksept og sann dialog i Gadammers forstand.

I det offentlige hjelpeapparat er flere profesjonelle aktører er inne i bildet, og gjestene har erfaringer fra mange møter hvor de har møtt forskjellige begrunnelser for avslag og innvilgelse i sin forespørsel, eller ørkesløse vandring etter å få hjelp. Dette kan ha gitt gjestene en følelse av fremmedhet. Denne erfaringen, kanskje først og fremst den om utestegning, har satt seg i kroppen til gjestene. I lys av Ricoeur og mistankens hermeneutikk kan utsagnet kanskje tolkes med tanke på å avsløre underliggende forhold, som at invitasjonene og samtalene med de profesjonelle i det offentlige hjelpeapparatet kan oppleves som forsøk på å legitimere sin egen rolle som profesjonell, for å forklare hvorfor endring ikke er skjedd. Det være seg endringer av gjestens situasjon i forhold til atferd eller deres engasjement i forhold til å skaffe seg bolig og arbeid. Opplevelsen av den eksklusjon⁹⁵ gjestene kontinuerlig er utsatt for gjennom utestegning og utstøtelse fra *ordinary life* – fellesskapene, fører slik jeg tolker situasjonen og utsagnet på, til et økende behov for begrunnelse fra de profesjonelle. Når trenger de profesjonelle helse- og sosialarbeidere etiske og moralske normer som argumenter for å handle på en bestemt måte? Det er først og fremst når en mislykkes at det store behovet for en forklaring kommer frem. Sannheten trenger ingen begrunnelse, men det gjør løgnen for å si det med Løgstrup.⁹⁶

For Skjervheim er etikk ikke et spørsmål om innøvde teknikker eller ferdigheter, men om en grunnleggende måte å forholde seg til den Andre på. Det dreier seg om å møte mennesker der de er, og om å bruke den menneskelige og faglige innsikten i dette møtet. Opplevelsen av og ønsket om å bli møtt som en hel person er sterk, det skilles med andre ord ikke mellom kropp og sjel. Viljen til å være tilstede for gjesten er fremtredende i dette møtet.

Å bli bevisst gjestens fremmedhet og uoppløselige individualitet skjer nettopp ved å sette seg inn i gjestenes situasjon. De frivillige må med andre ord bringe seg selv med inn i gjestens situasjon for å forstå gjesten. Opplevelsen av at toleransegrensen er høy bekrefter den enkeltes menneskeverd. På den andre siden er en slik ansamling av mennesker som alle er definert som avvikere en utfordring. Mange har problematisk atferd, i alle fall sett fra samfunnets side. Dette skaper et klima som i seg selv kan virke uheldig og destabiliserende både på frivillige,

⁹⁵ Solem, Jorunn (1999): *Makt som grense*.

⁹⁶ Løgstrup. K.E. (1971): *Etiske begreper og problemer* s, 38

gjester og ansatte. Behovet for struktur, for kontroll og orden på den ene siden samtidig som samværet, fellesskapet, relasjonene og dialogen sees på som det viktigste, reiser spørsmål som det alltid er vanskelig å finne klarhet i. Både gjester, de frivillige og profesjonelle kan lett bli faget i dette dilemmaet. Det kan synes som om den felles ideologien uttrykt ved organisasjonens visjon og verdier som de frivillige og profesjonelle er samlet om, kanskje bidrar til å smitte over på gjestene i dette møte. Det er utviklet en slags balanse hvor det kan synes som også gjestene tar ansvar for hva som er akseptabel atferd i samværet i Vår Frue. Reglene om at det ikke er lov å nyte tobakk og alkohol under samværet overholdes av gjestene. Samtidig blir alle gjestene inkludert i fellesskapet uansett hvilken tilstand de måtte befinne seg i når gjesten ankommer Vår Frue.

En av gjestene sier det slik på spørsmål om de frivilliges betydningen for aktivitetene til Kirkens Bymisjon:

Det holder jo liv i dem, sånn som jeg ser det. Liksom, det er ikke noe sånn - jo de får jo mat. Du ser ikke noen tynne beinrangler av narkomane i Trondheim som det er i Oslo.

Fellesskapet er knyttet rundt det å spise sammen, noe som gjelder for alle aktivitetene for denne studien, både Mandagsklubben, Varmestuen og Torsdagsmessen. Maten er variert og god og gjestene er litt stolte av maten og fellesskapet rundt maten. Maten skaffes til veie via næringslivet og frivillige organisasjoner i Trondheim og omegn. Møte mellom frivillig og gjest skjer ved at alle deltar i måltidet. Å spise og snakke sammen danner rammen rundt møte mellom gjest og frivillige. På tross av at Varmestuen i Vår Frue ikke har noe fast kirkelig ritual i motsetning til Torsdagsmessen og Mandagsklubben så oppleves samværet og fellesskapet rundt matbordet som et ritual i seg selv. Den eneste aktiviteten i Varmestuen er fellesskapet, samtalen og det å spise sammen. Liturgien er fraværende i Varmestua.

Fellesskapet oppleves virkelig som felleskap sett fra gjestens posisjon. Det kan synes som om samtalen fokus er rettet mot de mellommenneskelige relasjonene, hvor dialogen og interaksjonen mellom deltakerne er sentralt. I Varmestuen, er det her og nå fokus, og gjestens saksforhold som står i sentrum. Fraværet av dominerende relasjoner er på det nærmeste fraværende. Gadamer sier at felleskap som er så felles at det ikke lenger er snakk om min synsing og din synsing, men en felles utlaghet av verden, er det som muliggjør moralsk og samfunnsmessig solidaritet.⁹⁷ Mens under Torsdagsmessen og Mandagsklubben brytes dette fellesskapet opp og samværet endrer karakter når ritualet gjennomføres. Gateprestene og de frivillige blir litt mer konfronterende og instrumentelle i møte med gjestene nå ritualet skal gå

⁹⁷ Læg Reid, Sissel. Skorge, Torgeir (2001): *Hermeneutisk lesebok* s. 151

av stabelen. Likheten med de profesjonelle i det offentlige hjelpeapparatet blir synligere når Gudstjenesten skal gjennomføres. Kanskje Varmestuen kan bli måten å være sammen med gjestene på i fremtiden? Både Skjevheims deltakerperspektiv og tre leddede relasjon kan kanskje hjelpe oss til å forstå det som skjer i dette møtet. For gjestene som har vært oppe i alvorlige og gjentagende kriser blir møte med de frivillige viktig. Når gjest og frivillig er involvert i hverandres liv, står de i et deltagende forhold til hverandre. Denne deltagende holdningen involverer begge parter i en hermeneutisk prosess. Fordommer eller forforståelse er sentrale begreper i Gadamar's hermeneutikk. For å unngå at verket eller teksten skal fremstå som fragmentert uten sammenheng og uten potensiell evne til å endre leserens oppfatning av hva som er sant om han selv og hans omgivelser, må leseren i følge Gadamer ha en forforståelse av at verket er fullkomment.⁹⁸ Gadamer legger vekt på åpenhet. Vi skal godta at teksten vi fortolker er sann, dette innebærer at vi aksepterer tradisjonenes autoritet og at vi er interessert i å lytte til det teksten sier. Videre stiller vi oss åpen for dens meninger og inntar en deltagerrolle⁹⁹ og ikke en tilskuerrolle. Kanskje kan hermeneutikken som en generell filosofisk teori om hva forståelse er, bidra på veien mot en bedre selvforståelse i betydningen hva som skjer i oss og med oss når vi forstår. Og kanskje dermed en bedre forståelse av den Andre. Gjerne med en horisontsammensmeltning som et mål, i betydningen et forestående møte der frivillig og gjest taler til hverandre på en måte som endrer dem begge. En gjest sier slik på spørsmålet om hvorfor han oppsøker aktivitetene. Gjest mann 49 år.

Jeg kommer hit for å få en matbit, for jeg har dårlig økonomi og er spilllegal og... bruker vel – ja ... jeg har problemer med å handle i butikk, for å si det rett ut. Jeg er blitt behandlet godt. har aldri vært i krangel med noen

Felles mening bygges først og fremst gjennom at man stadig snakker med hverandre for så å synke tilbake i samtykket og det selvsagtes stillhet hevder Gadamer.¹⁰⁰ Påstanden hans om at alle ikke-verbale former for forståelse sikter tilbake på den forståelsen som utbrer seg i tale og samtale er naturlig å trekke inn her.¹⁰¹ Gjestens møte med de frivillige oppleves annerledes enn møte med de profesjonelle medarbeidere i det offentlige hjelpeapparatet. Dette kan hevdes på tross av at det forgår en diakonal profesjonalisering også i Kirkens Bymisjon, ved at mange av de frivillige har en formell helse- og sosialfaglig bakgrunn. Det offentlige hjelpeapparatet bør kanskje ikke ta mål av seg til alene å skape et nytt samfunn og et nytt

⁹⁸ Hagen, Bjerck Erik (2003): *hva er LITTERATURVITENSKAP* s.63

⁹⁹ Thomas, Krogh mfl. (2003): *Historie, forståelse og fortolkning* s. 258 se også Hans Skjevheim (1976): *”Deltakar og tilskodar”* (i kompendium) Profesjonsetikk og menneskesyn Del 2

¹⁰⁰ Lægreid, Sissel. Skorgen, Torgeir (2001): *Hermeneutisk lesebok* s, 151

¹⁰¹ Ibid.,

menneske. Uansett hvor godt utbygd hjelpeapparatet blir vil det aldri kunne erstatte den enkle allmenngyldige idealisme, det være seg fotballagets trofaste oppmann, dugnadsgjengen eller de frivillige som serverer suppe i Vår Frue Kirke. Det kan synes som om det vil finnes mennesker som faller utenfor den ordinære hverdagen. De frivillige kan med sin tilstedeværelse bidra til å gi håp der håpløsheten råder. Den gamle motsetningen mellom kirken og det offentlige om hvem som burde ha ansvaret for de fattige og nødlidende er muligens en kunstig motsetning. Det finnes nok urettferdighet og nød til at utfordringene holder for alle parter, og ikke minst er det viktig med en kritisk holdning i arbeidet med å sammen bygge opp inkluderende fellesskap. Å tre inn i fellesskapet er ikke bestandig det endelige mål, gjestene opplever at de frivillige har respekt også for de som velger å stå utenfor. I motsetning til de profesjonelle oppleves de frivillige lite opptatt av å kategorisere gjestene. Mens de profesjonelle er opptatt av å kategorisere og diagnostisere gjestene, enten som rusmisbruker, asosial eller psykisk syk, mens gjestene derimot opplever at de frivillige møter dem som medmennesker.

Dette handler om hvilket syn vi har på mennesker som vi møter. Snakker vi om menneskesyn kan vi stille oss følgende spørsmål. Ser vi på den Andre som en person, eller som tilhørende en bestemt kategori? Dette kan være et utgangspunkt om en skal forsøke å kategorisere gjestene. Gadamer snakker om legitime fordommer i og med at vi alle kategoriserer. Men han snakker også om de utallige fordommer som det er den kritiske fornufts ubestridelige anliggende å overvinne.¹⁰²Faren er at dersom vi ser mennesker i lys av en kategori så forsvinner subjektet, med den følge at den Andre kan bli offer for fremmedgjøring. Det kan hindre oss i å forstå den Andre. Det vil si at vår mulighet til å bli bevisst den Andres særegenhet, fremmedhet ja hans uoppløselige individualitet reduseres eller forsvinner og vi kan sitte igjen kun med en generell og skjematisk oversikt. Men på den andre siden er det tilfellet at flere av gjestene strever med rusmisbruk, psykiske lidelser, mangler bolig og arbeid. Allikevel nytter det kanskje ikke å si noe generelt om gjestene som kan hjelpe oss til å forstå den enkelte gjest. Gjesten opplever at de frivillige kjenner de bedre fordi de har en åpen og gjensidig dialog. På tross av at gjestene som oppsøker Vår Frue kirke i Trondheim opplever at de frivillige ikke kategoriserer dem, så kan en si at de er vanskeligstilte og sårbare personer, som av ulike årsaker er slått ut av, utstøtt, frikoblet eller ekskludert fra deltakelse i det ordinære familieliv og samfunnslivet. Det tenkes da blant annet på tilgang til egen bolig, lønnet arbeid, utdanning og deltakelse i faste organiserte fritidssysler. På en annen side må en

¹⁰² Gulddal, Jesper & Møller, Martin (2000): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s.139

være bevisst på at denne frakoblingen fra familie og samfunn også kan være et selvstendig valg

Gjestenes opplevelse av de profesjonelle

I møte med de profesjonelle i det offentlige hjelpeapparatet ble erfaringene uttrykt slik av en av informantene Gjest mann 54 år:

Jeg føler at man er misbrukt av det som er. Man blir utnyttet, man har trodd at man skulle få hjelp, man har jobba med seg sjøl for å åpne seg ... så sier alt stopp. Og da føler du deg misbrukt. Du sitter igjen med mange spørsmål som er uløst.

Er vi villige til å gå ut over vår opprinnelige horisont?¹⁰³ Det er først når denne forutsetningen ikke innfris, altså at teksten ikke lar seg forstå, vi begynner å tvile på overleveringen og forsøker å finne ut hvordan den kan repareres eller heles. Fullkommenhetsfordommen forutsetter for det første at teksten bærer sin mening med fullkommenhet og for det andre at det den sier er fullkomment sant. Behovet for tolkning oppstår når verket bryter med leserens forventninger. I Gadamar's filosofiske hermeneutikk inngår teksten og leseren i en samtale der leserens oppgave er å formulere et spørsmål som teksten kan være et best mulig svar på. Dette er en samtale som ikke opphører, årsaken er at både leser og tekst er i stadig bevegelse og i stadig nye situasjoner. Gadamer sier sitat: *Forståelsens sirkel er altså overhodet ikke en "metodisk" sirkel, men beskriver et ontologisk strukturmoment i forståelsen.*¹⁰⁴ For Gadamer er tolkning også anvendelse. Det fordrer at fortolkeren samtaler med teksten ut fra en situasjon som krever handling.

Å overtale og overbevise har en ting til felles, nemlig å påvirke den andre. For det første kan en si at å overtale forutsetter et subjekt/objekt forhold, eller det vi kan kalle et asymmetrisk forhold mellom profesjonell og gjest. I dette sitatet er det gjesten som er objekt, og som skal manipuleres slik den profesjonelle ønsker. Et slikt subjekt/objekt forhold kan også beskrives som en herre/knekt relasjon. I møte med den profesjonelle oppleves det fra gjestens posisjon som en herre/knekt relasjon. Hvor den profesjonelle gjør seg til herre og gjesten blir til knekt. Overtaling gir grunnlag for oppfatninger som ikke hviler på ekte innsikt. Dette er ingen sann samtale hvor partene forsøker å komme til enighet om en sak. Utsagnet er en beskrivelse hvor hele samtales innhold kun er et middel for å lære gjestens horisont å kjenne. Det er ikke snakk om en prosess hvor to selvstendige horisonter møtes og eventuelt smelter sammen. Utsagnet

¹⁰³ Krogh, Thomas mfl. (2003): *Historie, forståelse og fortolkning* s. 259

¹⁰⁴ Gulddal, Jesper & Møller, Martin (2000): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s.157

bekrefter at den profesjonelle har trukket seg selv tilbake fra forståelsessituasjonen. Den profesjonelle skal ikke røres.

Å bli manipulert fører til at gjesten føler seg misbrukt, resultatet er at gjesten blir sittende igjen med mange spørsmål. Og han kvier seg for nye møter med det offentlige hjelpeapparatet fordi tilliten ikke er tilstede. Det offentlige hjelpeapparatet skal stimulere mennesker til å ta vare på seg selv. Likevel er det kanskje ikke til å komme bort fra at hjelpeapparatet og de profesjonelle i sin iver etter å ansvarliggjøre brukeren avslører avstand mellom partene som gjør det vanskelig å motta hjelp. Hvordan få til gode møter og felles opplevelser på tross av de ofte store forskjeller i væremåte og fungering? Gjestene i Vår Frue har nært kjennskap til hjelpeapparatet fra sporadisk opphold på barnehjem, ungdomshjem, psykiatriske behandlingshjem og sykehusopphold både for sine psykiske og fysiske lidelser. Jeg vil hevde at gjestene ønsker hjelp men kvier seg for den smertefulle prosess det er å møte seg selv i en krevende og konfronterende behandlingssituasjon. Gadamer sier at mangelen på et felles språk bidrar til at spenningene øker og de anvendte signalord sementerer motsetningene som en er kommet sammen for å løse.¹⁰⁵ Angsten kan oppleves som overveldende, motet svikter og som oftest flykter gjestene meget raskt. Utfordringen er at det offentlige hjelpeapparatet ikke svikter denne gruppen, men reduserer tempo og motivasjonskrav. Med utgangspunkt i den enkeltes situasjon og behov, bør kanskje den profesjonelle forsøke å redusere avstanden til gjesten ved å akseptere situasjonen slik den faktisk er. De frivillige makter muligens med sin tilgjengelighet å formidle det vi kan kalle motiverende omsorg. Gateprestene på sin side kvier seg ikke for å kritisere det offentlige ved at de går til årsakene til at mennesker blir støtt ut fra samfunnet. Dette er noe nytt og representerer et brudd med kirkens tradisjon og tidligere kirke ledere. Når Trondheim kommune etablerer en ordning med "en dør" for å gjøre det lettere for rusmisbrukeren å orientere seg i det offentlige hjelpeapparat. En ordning som i praksis viser seg å reduserer tilbudet til de samme rusmisbrukerne, så sier gateprestene og Kirkens Bymisjon fra. Det skjer med begrunnelse i en rettferdighetstankegang snarere enn i et isolert barmhjertighetssyn. Å kjempe for rettferdighet for utsatte grupper sees på som en naturlig del av nestekjærligheten. Dermed kan det hevdes at den tidligere motsetningen mellom rettferdighet og barmhjertighet er redusert. Eller kanskje de kan sees som to sider av samme sak?

Dame, gjest først i 50 årene:

Jeg må si at mye av de ordningene på trygdekontoret, med nyordninger over utbetaling og formyndere har jeg fått på meg. Mye nyordninger som jeg ikke liker, for

¹⁰⁵ Læg Reid, Sissel. Skorgen, Torgeir (2001): *Hermeneutisk lesebok* s. 147

jeg tenker på – at hadde jeg vært en gammel dame så hadde det ikke vært så greit å komme på et offentlig kontor.

Endringene og omorganiseringer som skjer i offentlige så vel som private organisasjonene er en sak for seg som jeg ikke vil behandle særskilt i denne studien. Men langsiktige, lojalitetstunge ansettelsesforhold har vært en viktig fleksibilitetsfremmende og kunnskapsbærende mekanismer i store organisasjoner, private så vel som offentlige. Omorganiseringer skjer i et heseblesende tempo og det tar litt tid før folk flest forstår hva som skjer, får områdd seg og justert forventninger og atferd deretter.

Gadamer stiller følgende spørsmål når han hevder at fordommer er en betingelse for forståelse. Hva skiller legitime fordommer fra de utallige fordommer, som det er den kritiske fornufts oppgave å overvinne?¹⁰⁶ Verken det offentlige Trygdekontor sin autoritet eller det offentlige hjelpeapparatets tradisjon kan se bort fra det hermeneutiske arbeidet. Hvert enkelt møte mellom profesjonell og tjenestemottaker er et nytt møte mellom to selvstendige horisonter. Den profesjonelle så vel som tjenestemottakeren har allerede en horisont i det de møtes. Det forutsetter at partene setter seg inn i den andres situasjon. Ikke ved å se bort fra seg selv med ved å sette seg selv inn i den Andres posisjon. På den måten innfris meningen ved å hensette seg. Da først vil en kunne forstå den Andre, det vil si bli bevisst den Andres fremmedhet og uoppløselige individualitet, nettopp ved å sette seg inn i den Andres situasjon. Forståelse er alltid en prosess hvor selvstendige horisonter smelter sammen. Denne forståelsens prosess er alltid en gjensidig relasjon og er overordnet organisatoriske endringer og markedstilpassning av offentlig sektor. Utsagnet uttrykker bekymring når gjesten sier:

hadde jeg vært en gammel dame så hadde det ikke vært greit å komme på et offentlig kontor.

Vi kan kanskje bruke Hans Skjervheim der han differensierer mellom primæretikk og sekundæretikk som for øvrig samsvarer med Aristoteles begreper praxis og poiesis i denne sammenheng.¹⁰⁷ Mens sekundæretikk og poiesis karakteriserer en formålsrasjonell handling, som har et mål utenfor seg selv. Individet anvender sin teoretiske kunnskaper for å bygge og skape. Her tar en herredømme over materialet og omformer og bearbeider det etter en forutbestemt plan. Primæretikk og praxis derimot betegner handlinger som ikke har et formål utenfor seg selv. Her dreier det seg om hvordan vi lever sammen og hvordan dette påvirker våre relasjoner. Aristoteles kaller å leve ut fra en rett målestokk å leve i dyd. Som i begrepet poiesis ligger makten og friheten på den ene siden, i dette tilfellet hos den profesjonelle ved Trygdekontoret i møte med gjesten. Poiesis forutsetter at den profesjonelle har herredømmet.

¹⁰⁶ Gulddal, Jesper & Møller, Martin (2000): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s.139

¹⁰⁷ Skjervheim, Hans (2001): *Deltakar og tilskodar* s, 146 - 151

Evnen til å sette seg inn i en annens situasjon, nemlig en tenkt gammel dame som informantens utsagn her formidler, uttrykker empati og innlevelse i andre menneskers situasjon og behov. Muligens kan denne evnen eller forståelsen knyttes til begrepet praxis. Samtidig som det kan være informantens måte å uttrykke egen fortvilelse og bekymring på. En kan stille spørsmålet om informantens utsagn her viser til møter hvor de profesjonelle saksbehandlere på trygdekontoret virkelig har deltatt med hele sitt repertoar av kunnskaper, fornuft, vilje og følsomhet i møte med gjesten? Som fortolker av teksten står jeg i fare for å opptre som den profesjonelle i møte med gjesten, nemlig uten å være mottakelig for tekstens annerledeshet. Jeg kan ta herredømmet over teksten for deretter å omforme og bearbeide materialet etter en egen forutbestemt plan. Som en slags oppsummering kan en si at for Gadamer er det å utlegge en tekst å virkeliggjøre en av de betydningsmulighetene som forståelsen allerede rommer. Den hermeneutiske sirkel blir et subjekt -objekt overgripende bevegelse frem og tilbake på den ene siden og fortolkerens utlegning og applikasjon på den andre siden. Det avgjørende blir betingelsesforholdet mellom tekstens sannhetskrav og betydningsmuligheter på den ene siden og den forforståelsen jeg som fortolker anvender for å få den i tale på den andre siden. Forståelse er derfor selv å finne frem til de spørsmålene denne teksten kan tenkes å gi meningsfylte svar på. I denne prosessen er det i følge Gadamer en forutsetning at jeg som fortolker ikke prøver å skaffe meg herredømme over teksten som en gjenstand, men at jeg går i dialog med teksten og åpner meg for dens sannhetskrav.¹⁰⁸ De frivillige forsøker ikke å skaffe seg herredømme over gjestene men går i dialog med gjestene ved å sette seg inn i gjesten situasjon.

5.2 De frivilliges opplevelser og tanker om møtet med gjesten

Slik jeg tidligere forsøkte å kategorisere gjestene vil jeg nå forsøke å beskrive de frivillige. Mange av de frivillige er profesjonelle helsearbeidere i sitt daglige arbeid, to av de frivillige jeg har intervjuet er sykepleiere med lang og variert erfaring fra offentlig sektor. I tillegg kan det bemerkes at de også har erfaring fra ledende og ansvarsfulle jobber i det offentlige. Dette bildet med formell utdanning fra høyskole og universitetsnivå gjelder også for flere av de yngre frivillige medarbeiderne i Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Trondheim. På tross av den relativt høye graden av profesjonalisering som preger deres formelle utdanning og arbeidserfaring fremkommer det slik jeg tolker materialet, en ikkeprofesjonell holdning i møte med gjesten. Eller kan vi det? Her er jeg usikker. I alle fall kan det synes som om de frivillige

¹⁰⁸ Lægneid, Sissel. Skorgen, Torgeir (2001): *Hermeneutisk lesebok* s. 18

har et ønske om å møte gjesten med kjærlighet, respekt og engasjement. I møte med gjesten er ikke fokuset så langt jeg ser rettet inn mot en konfronterende holdning med krav til endring av gjesten. Snarere virker det som det å være et medmenneske som er tilstede, og tilgjengelig for gjesten som er det sentrale.

Noe av det jeg er mest opptatt av er hvorfor det kan synes som om de frivillige oppnår en mer gjensidig relasjon med gjesten, mens dette ikke synes å være tilfelle i samme grad med de profesjonelle. Dette er det selvfølgelig vanskelig å uttale seg sikkert om. Det bygger på en opplevelsen jeg sitter med etter å ha gått gjennom materialet. I tillegg til mine egne erfaringer som observatør i Vår Frue.

De frivilliges opplevelser og tanker om møtet med gjestene kommer blant annet frem i følgende utsagn fra en av informantene:

Ja... Det er jo det at vi får være mest mulig sammen med gjestene... Jeg kunne godt ha tenkt meg å gå... - tatt meg en runde på byen en gang, men ikke for å gjøre noen ting, men for å bare si hei og... Og slå av en prat og bare være sammen med dem og... se dem i øynene og... være litt medmenneske og hørt – For de har jo en gang iblant massevis av ord på lager som liksom må ut... - at du kan være der og lytte litt... Det blir det kanskje for lite av.

Utsagnet beskriver hvordan de frivillige vektlegger det å være tilstede for gjestene, ikke nødvendigvis for å gjøre noe, men for å si hei og fornævnet til gjesten. For å slå av en prat, og bare å være sammen med gjestene, se dem inn i øynene og være et medmenneske.

Ønsket om å være tilstede for gjestene gjelder ikke bare for samværet i Vår Frue, de frivillige er opptatt av hvordan gjestene har det i livet sitt. Utsagnet viser kanskje at de frivillige har en mer allmennmenneskelig måte å møte gjesten på enn de profesjonelle. Dette kan være en av årsakene til at de frivillige oppnår en umiddelbar og nær kontakt med gjestene.

Informanten viser hvordan horisontbegrepet uttrykker et overlegent langsyn, at de frivillige allerede har en horisont for å kunne hensette seg i gjestenes situasjon.¹⁰⁹ De frivillige ser ikke bort fra seg selv. De frivillige ser ut over det nære, ikke for å se bort fra det, for å se det bedre i en større helhet. Utsagnet til informanten: *For de har jo en gang iblant massevis av ord på lager som må ut.. at du kan være der og lytte litt.* Forteller hvordan de frivillige kan hensette seg i gjestenes situasjon, på den måten kan de frivillige forstå gjestene, bli bevisst gjestens fremmedhet og uopløselige individualitet. Utsagnet viser at forståelse alltid er en prosess hvor selvstendige horisonter smelter sammen. En kunne jo tenke seg at de frivillige etter mange års samvær kjente gjestene, og at de frivilliges opplevelser og tanker om møte med

¹⁰⁹ Gulddal, Jesper & Møller, Martin (2000): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s.168

gjesten var endelig avklart. Gadamer sier at i virkeligheten er nåtidens horisont under stadig utvikling, fordi vi kontinuerlig må etterprøve våre fordommer.¹¹⁰ Utsagnet viser at de frivillige er åpne i møte med gjestene og er villig til å lytte til gjestenes overleveringer. Det finnes verken en selvstendige nåtidig horisont, like lite som det finnes historiske horisonter en skal tilegne seg. I samtalen med gjestene bruker de frivillige sine egne livserfaringer. Vi snakker om erfaringer fra hele livsuniversum som for eksempel samspill med andre, kjærlighet, sympatier, antipatier affekter mv. De frivillige makter dermed å kommunisere med gjestene om følelser. De frivillige er klar over at egen forståelsen er begrenset av deres egne fordommer. Men samtidig er det denne begrensningen som gjør det mulig for de frivillige og gjestene å lære av hverandre fordi de er åpne for hverandres livserfaringer. En gjensidig dialog forutsetter at de frivillige er oppmerksom på slektskap og fellestrekk i gjestenes forståelser som støtter opp om deres egen. Dette kan muligens være noe av svaret på hvorfor gjestene verdsette de frivillige i Vår Frue. Mens profesjonaliteten med dens opptatthet av metode kanskje kommer til kort når det gjelder å dele livserfaringer. På den ene siden åpner fordommer og tradisjon opp for nye perspektiver og forståelseshorisonter, samtidig som de skjuler andre for oss. I de profesjonelles møte med gjestene reduseres mulighetene til å finne frem til en felles *sannhet* i det de erfarer og kommuniserer, fordi de profesjonelle ikke deler sine egne fordommer og sin egen horisont med gjestene. De profesjonelles egne fordommer og horisont blir dermed ikke utfordret med den følge at selvstendige horisonter heller ikke flytter seg og eventuelt forener seg i skapelsen av en ny horisont.¹¹¹ Det kan også være noe av bakgrunnen for at gjestene ikke opplever en gjensidig relasjon i møtene med de profesjonelle. Anerkjennelsen av den Andres autoritet er i følge Gadamer alltid forbundet med den tanke at det autoriteten sier, ikke er ufornuftige vilkårligheter, men i prinsippet kan innses av gjestene.¹¹² Forestilingen om at fornuft og intellekt skal redusere fordommer og tradisjon står kanskje fortsatt sterkt hos de profesjonelle. I motsetning til de frivillige kan det synes som om de profesjonelle unngår å bringe seg selv med inn i gjestenes situasjon. Å lære av hverandre, og alltid være åpne for andres erfaringer blir svekket i møte mellom de profesjonelle og gjestene. Vi kan i liten grad snakke om en prosess hvor selvstendige horisonter smelter sammen i denne sammenheng.¹¹³ Horisontsammensmeltninger som all forståelse er avhenging av, blir muligens ikke følgen av møte mellom de profesjonelle og gjestene. Gadamer sier at når vi samtaler om noe er det ikke først og fremst for å konfrontere hverandre, heller ikke for

¹¹⁰ Gulddal, Jesper & Møller, Martin (2000): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s.170

¹¹¹ Gulddal, Jesper & Møller, Martin (2000): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s.36

¹¹² Gulddal, Jesper & Møller, Martin (2000): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s.142

¹¹³ Ibid., s. 170

å snakke forbi hverandre, men snarere for å finne et felles utgangspunkt som kan bringe begge parter videre. Kanskje opplevelsen av konfrontasjon og å snakke forbi hverandre er det som preger gjestene i møte med de profesjonelle. Mens de frivillige bringer noe annet med seg i møte med gjestene, en av informantene sier det slik:

Jeg føler at det er ... det største vi kan gjøre, kanskje, som jeg kan gjøre da, det er å være sammen med dem. Vi møtes – øyekontakt og ... Og så mye kontakt som vedkommende ønsker ... og... Det er ikke alle som ønsker – som en får kontakt med eller som vil kontakt- eller som setter pris på det... ja.. jeg vet ikke om jeg kan si noe mer.

Utsagnet forteller at de frivillig er mottakelig for gjestenes fremmedhet. En slik mottakelighet sier Gadamer forutsetter verken nøytralitet eller selvutslettelse, men tvert imot bevissthet omkring egne formeninger og fordommer. Dermed får man mulighet til å utfordre sine egne formeninger i møte med den andres fremmedhet.¹¹⁴

Det som særkjenner møte mellom frivillige og gjester er en tilbakeholden og respektfull holdning, kanskje fra begge parter. Jeg forstår sitatet slik at her snakker vi om en gjensidig relasjon. Men så er det også noe mer her, kanskje et lite ønske om endring, eller i det minste å bidra til å gi gjestene håp. At møte med gjesten muligens har et mål utenfor selve samværet. At møte skal bidra til å hjelpe gjesten til å ta tak i sitt eget liv, eller et håp om endring. I utsagnet *så mye kontakt som vedkommende ønsker* ligger respekten for den gjestens annerledeshet.¹¹⁵ På spørsmål om hva den frivillige konkret gjør i møte med gjesten svare informantene slik:

Det er nå å komme inn på en samtale om et eller annet og... Og prater med dem, og de har som oftest et eller annet å klage på og noe å bekymre seg for og... Og store problemer. Vel, jeg kan jo ikke løse problemene, men jeg kan nå kanskje sette fantasien litt på gli og prøve å få dem motivert til å ... kanskje. Det er jo rusen som har så stor makt, så det er jo å få.. kanskje utsette det litte granne da de tankene.. Sånn motivasjonskaping.. kanskje..

Utsagnet uttrykker kanskje det en kan kalle en naturlig reaksjon fra et medmenneske. Her kommer det igjen troen på, eller håpet om at møte kan skape endring. Motivasjonskaping, gjennom å redusere fokuset på rusen, kan det kanskje åpne seg muligheter for å se ut over mønstret som har festet seg. Vissheten om at det finnes noe annet bak og at det andre ikke er noe annet hos gjesten enn det som den frivillige finner i sitt eget liv. Sammen kan det skape en opplevelse av gjenkjennelse for den frivillige og for gjesten. Gjensidig og personlig

¹¹⁴ Ibid., s. 131

¹¹⁵ Ibid., s. 169

involvering fra de frivillige hjelper kanskje gjesten til å få litt annet perspektiv på tilværelsen. Kan de frivillige bidra til å skape en felles opplevelsesverden med gjestene, slik at gjestene kan tilegne seg og ta til seg påvirkning og selv oppleve at de utvikler seg? Forståelse er alltid en prosess hvor to selvstendige horisonter smelter sammen.¹¹⁶ Fordommene må stadig etterprøves fordi vår nåtidige horisont er under stadig utvikling. Det samme gjør seg gjeldende hos den Andre. Gadamer sier at en må ha en horisont for å kunne hensette seg. Å hensette seg vil si å sette seg inn i gjestens situasjon for så å se hvordan saken stiller seg sett fra gjestens posisjon. Samtidig er Gadamer opptatt av at for å oppnå dette, må en bringe seg selv inn i gjestens situasjon. Poenget til Gadamer er at om en hensetter seg i et annet menneskets situasjon så vil en forstå han, bli bevisst den Andres fremmedhet og hans individualitet ved å hensette seg i hans situasjon.¹¹⁷

Slik jeg forstår Gadamer er det nettopp her skillet mellom de frivillige og profesjonelle ligger. For de profesjonelle kan det synes vanskelig ut fra de krav som stilles til dem å sette seg *selv* inn i gjestens situasjon. Dette fordi de profesjonelle er i en autoritetsposisjon i forhold til gjesten. Selv om de profesjonelle vil og kan sette seg selv inn i gjestens situasjon bidrar de eksterne krav til de profesjonelles rolle at de ikke klarer å bringe seg selv inn i gjestens situasjon. De profesjonelles sosialiseringssprosess og den utdanningen de har gjennomgått kan være et hinder. I tillegg kommer de profesjonelles arbeidsgiver, det offentlige hjelpeapparatets tradisjon, med krav, påbud og forbud, skrevne og uskrevne regler, forventninger i forhold til budsjett, effektivitet mv. Tidligere var nok de profesjonelles rolle enda mer autoritær med støtte fra det etablerte. Mens grunntanken til de profesjonelle i dag kan synes noe mindre autoritær og fordømmende. Det etablerte har gjennom lover, forskrifter og pålegg om rettigheter, deltakelse og innsyn forsøkt å styrke tjenestemottakernes posisjon. Mens dagens markedstilpasning av hele- og sosialtjenestene med krav til effektivitet og ikke minst resultat fører til at de profesjonelle i møte med tjenestemottakeren synes å opprettholde sin autoritære posisjon.

Forståelse er alltid en prosess hvor selvstendige horisonter smelter sammen med den følge at begge parter endrer seg. En slik horisontsammensmelting, det vil si en gjensidig forståelse mellom profesjonell og gjest kan derfor synes vanskelig å oppnå. I dette ligger kanskje noe av den resignasjon og oppgitthet gjestene erfarer i møte med de profesjonelle. Rollen gjestene lett kan innta i relasjon til de profesjonelle blir da enten den som krever eller den som kryper. En frivillig sier det slik om gjestene, kvinne 74 år:

¹¹⁶ Ibid., s. 170

¹¹⁷ Gulddal, Jesper & Møller, Martin (2000): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s. 168

En blir veldig glad i dem. Og når det liksom er lenge mellom at jeg ser en person, så lurer jeg på hvordan de har det og tenker litt. Ja. Det blir så en tenker litt på dem.

Utsagnet bekrefter at den frivillige allerede har en horisont, for på denne måten å kunne hensette seg i gjestens situasjon. Forståelsens mirakel trenger i følge Gadamer ingen kongegenialitet for å erkjenne det virkelig betydningsfulle og opprinnelige meningsfulle i overleveringen. Vi må åpne oss for tekstens overlegne fordring og forsøke å motsvare den betydning den har når den taler til oss.¹¹⁸ De frivillige er veldig glad i gjestene og savner dem når det er lenge mellom at de har sett en person, og de frivillige lurer da på hvordan han har det.

Og videre fra samme informant:

Ja. Tar det med seg litt hjem. Tenker litt på det... Og ... kjenner jo ikke noe mer enn fornavnene, men det er nok. For det er veldig greit å kunne vite fornavnene, så jeg kan si hei den og den.

Her uttrykkes en ydmykhet og forsiktighet for ikke å invadere den Andre sine grenser. For informanten ser utfordringen ut til å dreie seg om å ikke trå over gjestens grenser. I møtet med gjesten ligger utfordringen i å opprettholde relasjonen uten å presse eller konfrontere gjesten unødig. Dette opplever jeg kanskje som det tydeligste skillet i de frivilliges møte med gjestene i forhold til møte mellom profesjonelle omsorgsytere og tjenestemottakere i det offentlige hjelpeapparatet. Der fokuset i større grad er lagt på å være konfronterende og direkte i møte med klienten. Kirkens Bymisjon som organisasjonen med sin visjon og verdier bidrar kanskje også til å redusere fokuset på å være ensidig opptatt av å hjelpe. Det handler ikke om å redde men å elske skriver daglig leder i Kirkens Bymisjon Dag Aakre i sin artikkel *Mellom omsorg og endring. Om å være kirke på gata*.¹¹⁹ Videre sier Åkre at å være tilstede uten å handle er en vanskelig kunst, av og til nesten uutholdelig. De to vanligste måtene å reagere på for gjestene i forhold til den tradisjonelle helperollen er enten å kreve eller å kripe. Felles for den som krever og den som kryper er at begge fraskriver seg ansvaret for eget liv. På samme måte vil en konfronterende holdning eller en unnvikende holdning fra de frivillige bidra til å opprettholde dette tradisjonelle mønstret. I Gadamars filosofiske hermeneutikk er forståelse alltid et møte mellom selvstendige horisonter. Vi kan ikke tenke oss en nåtidig horisont som ikke er formet av fortiden, og vi kan heller ikke tenke oss en fortidig horisont som ikke

¹¹⁸ Gulddal, Jesper & Møller, Martin (2000): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s.175

¹¹⁹ Aakre, Dag (2003): *Mellom omsorg og endring Om å være kirke på gata* s. 2 og 3

allerede er preget av den til enhver tid eksisterende nåtid.¹²⁰ Kirkens Bymisjon har en felles strategi på å bryte det tradisjonelle mønsteret slik det fremstår ved at en er hjelper og en er bruker, eller den tilvante rollefordelingen, representert med tjenesteyter og tjenestemottaker. Dette samsvarer med prestene i Kirkens Bymisjon, når de sier: Her hjelper vi ingen. I stedet gjør vi noe annet. Vi snakker sammen, spiser sammen og feirer gudstjeneste sammen. For at en skal kunne bekrefte hverandre som medmennesker er det tilstrekkelig å vite fornavnet på hverandre.

Og videre sier samme informant:

Det er jo det at alle mennesker er forskjellig. Så en kan ikke liksom opptre på samme måte til dem heller til alle sammen som vi ellers. En må jo ta folk som de er og vi kan ikke si hei til EN og til alle sammen, akkurat. Du må si – kanskje si god dag og liksom være litt sånn Og.. Men det må en liksom føle på. Bruke litt følehorn og hvordan folk reagerer på en og hvordan en vil ha det. Får jeg noen som ikke ønsker min nærhet da, så må jeg respektere DET. Vet du. Så det må jo gå på deres premisser. Ja Være litt forsiktig Ja men det er jo veldig mye godt i alle sammen. Det er jo det som er et veldig viktig poeng for meg, at alle sammen inn i seg er gode Og at det er noe godt i alle... når en bare liksom får komme og berøre den sida ved folk så er en kommet langt.

De frivillige beskriver slik jeg tolker teksten en ydmyk holdning til gjestene. Med lite fokus på endring, kanskje heller mer mot en vektlegging av å være tilstede, å være et medmenneske for den andre. Endring fordrer ofte en metode som gjerne kan bevise eller rettere sagt kontrollere at endring er oppnådd eller ikke. Utsagnet vi har her kan best beskrives med begreper som takt, dannelselse og smak. Gadamer bruker begrepene horisont og situasjon som begge uttrykker begrensninger i den frivilliges utsagn så vell som at gjestene har sin egen horisont. Forståelse kan derfor beskrives som et møte mellom forskjellige horisonter.¹²¹ At menneskets verdighet og egenverdi holdes fast også når endring ikke ser ut til å skje, er viktig for de frivillige i møte med gjestene. Tilstedeværelse og medmenneskelighet er de uttrykk som oftest går igjen når de frivillige skal beskrive hva de gjør i møte med gjestene. Ser vi litt nærmere på dette sitatet i lys av horisontbegrepet forstår jeg teksten slik at informanten allerede har en horisont og hun bringer på den måten seg selv inn i møte med gjesten. Horisontbegrepet er sentralt i Gadamer sin hermeneutikk og han bruker mye tekst på å forklare begrepet i sin artikkel ”Forståelsens horisont som det hermeneutiske prinsipp”. Her hevder Gadamer at man må ha en historisk horisont for å forstå en overlevering. Det handler ikke om at man oppnår denne horisont i det man hensetter seg i en historisk situasjon. Tvert i mot hevder Gadamer man må allerede ha horisont, for å kunne hensette seg i en situasjon. Å hensette seg i noe betyr ikke å se bort fra seg selv. Men en må ifølge Gadamer nettopp bringe

¹²⁰Hagen, Bjerck Erik (2003): *hva er LITTERATURVITENSKAP* s. 65

¹²¹ Gulddal Jesper & Møller Martin (2002): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s. 168

seg selv med inn i den Andres situasjon. Først da innfris meningen med å hensette seg. Setter man seg inn i et annet menneskes situasjon, så vil man forstå den Andre. Dette innebærer å bli bevisst den Andres fremmedhet, ja hans uoppløselige individualitet, nettopp ved å sette seg inn i hans situasjon.¹²² Informanten utsagn beskriver slik jeg tolker teksten på en utmerket måte hvordan en må ha en horisont for å kunne hensette seg i gjesten sin situasjon.

Forståelsen av å bli bevisst gjestens fremmedhet og uoppløselig individualitet tolker jeg i informantens utsagn: *En må jo ta folk som de er* og når informanten bruker begrep som følehorn, og å trekke seg tilbake om gjesten selv ikke ønsker kontakt.

En slik måte å sette seg inn i den Andre sin situasjon på er verken innfølelse i den Andres individualitet eller underkastelse av den Andre under ens egen målestokk. Det innebærer tvert om alltid en oppløftelse til en høyere allmennhet, som ikke bare overvinner ens egen partikularitet, men også den Andres. Å oppnå en horisont sier Gadamer betyr alltid, at man lærer å se ut over det nære og det alt for nære, ikke for å se bort fra det, men for å se det bedre i en større helhet og i mer riktige proporsjoner.¹²³ I teksten kommer det frem hvordan de frivillige evner å se ut over det nære og det alt for nære, ikke for å se bort fra det, men for å se gjesten og seg selv i en større helhet og i mer riktige proporsjoner.

En av mine informanter beskriver hvordan møtet med gjestene har endret seg over tid fra hun som frivillig startet opp for ca 9 år siden og frem til i dag. Informanten sier:

Samhandlingen med gjestene har endret seg over tid. Tidligere var jeg mer opptatt av å være oppvarter for gjestene, nå setter jeg pris på at de også oppsøker meg og selv viser interesse for å kontakte meg. Jeg er ikke profesjonell i relasjon med gjestene. Jeg legger vekt på at de skal trives og er oppmerksom på hvordan gjestene har det. Forsøker å se dem slik som de er. Forsøker å vise dem at de betyr noe og er verdt noe. Stiller meg til disposisjon slik at de kan snakke om sine frustrasjoner. Jeg forsøker å være tilstede og å være et medmenneske for gjesten.

Her beskrives litt hvordan de frivillige betrakter gjestene og hvordan informanten definerer innholdet i arbeidet sitt. Det blir lagt vekt på at gjestene skal trives, samtidig som oppvarterrollen blir noe nedtonet. Den tidligere oppvarterrollen i samværet med gjestene blir endret til en slags forsiktig ansvarliggjøring av gjesten, en profesjonalisering av forholdet. Etter hvert som den frivillige blir tryggere på seg selv forventer hun at gjesten tar kontakt med henne og setter pris på det. Tryggheten kan komme av at informanten blir fortrolig med hva som er påbudt, forventet, godtatt eller forkastet i møte med gjesten. Å være tilstede og å være et medmenneske i møte med gjesten blir til en viss grad satt opp mot det å være profesjonell.

¹²² Gulddal Jesper & Møller Martin (2002): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s. 168 og 169

¹²³ Gulddal Jesper & Martin Møller (2002): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s. 169

Sitatet viser at de frivillige også gradvis kan gå inn i en mer instrumentell og distansert rolle i møte med gjestene.

Et annet aspekt som en kanskje kan merke seg er at kvinnene representerer den dominerende og viktigste gruppen av frivillige også i Kirkens Bymisjon i Trondheim. Mens når det gjelder gateprestene og gjestene er de fleste menn. Dette kan være en utfordring i seg selv. Forøvrig gjelder det samme for offentlig sektor, hvor også kvinnene utgjør den største gruppen medarbeidere, ikke minst innenfor det helse- og sosialfaglige området. De frivillige synes å ha tilhørighet i den faglige tradisjonen i psykologien hvor alt som har med en persons utvikling, identitet og selvbilde og gjøre, henger sammen med relasjoner mellom mennesker. Dilemmaet og problemstilling med å fremstå som kvinne i relasjon til gjestene opplevde jeg som spennende og viktig. I sin veiledning med gateprestene hadde informanten drøftet gjennom denne problemstillingen og hun opplevde støtte og aksept for å ha tatt dette opp. Synet på rusmisbrukere og utstøtte erstattes dermed fra et individualistisk syn med et mellommenneskelig perspektiv. Rusmisbruk og det å være utstøtt fra det ordinære liv er ikke en "ting", men en sosial relasjon mellom mennesker. Hvordan hver enkelt gjest lever sitt liv med sitt rusmisbruk og annerledeshet, vil være avhengig av gjestens relasjoner med andre mennesker over tid. Fokuset er altså ikke det tradisjonelle i Vår Frue, med å hevde at det alltid er noe med gjestene som er vanskelig, og som krever etablering av tiltak og gjerne en målrettet plan for å finne en løsning. At de frivillige hadde kjørt seg fast og ønsket et klart og tydelig svar fra veileder. De frivillige blir ikke konfronterende i møte med gjestene, men er åpen og lytter til gjestenes meninger uten at de dermed glemmer sine egne. Denne tilstedeværelsen og det å fremstå som et medmenneske for gjestene uttrykkes internt i Bymisjonen slik: *Det er bedre å tenne et lys enn å forbanne mørket*, utsagnet kan stå som et bilde på de frivilliges og Kirkens Bymisjon sin ideologi i møtet med gjesten. De frivillige er unngår å sette fokus på problemene og at det er gjesten som er vanskelig. Sammen klarer de frivillige og gateprestene å tenke på måter som gjør problemene til muligheter som i dette eksemplet. Dette mellompersonlige perspektiv i synet på gjestene opplever jeg som en rehabilitering av det gamle karakterdannende kunnskapsideal hvor subjektive kategorier som medfølelse og innlevelse står sentralt. Med støtte i Hans Skjervheims positivismekritikk ledes omsorgsyrket tilbake til dens humanistiske landskap. Dette samsvarer etter mitt skjønn med Gadamer når han hevder at forståelse alltid er en prosess hvor selvstendige horisonter smelter sammen.¹²⁴ Forbildet til omsorgsyrket blir da i følge Rune Slagstad ikke en positivistisk forstått vitenskap, men moralfilosofi, livsfilosofi og kunst. *Når vitenskapen utvides til å*

¹²⁴ Gulddal Jesper & Martin Møller (2002): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s. 170

*begrunne sykepleien og til å bli en kultur, får den en dominerende og omsegripende makt.*¹²⁵ Som en følge av dette vil praksis bli utarmet og teorien vil bli styrende for praksis. Bakgrunnen for å bruke vitenskapen som begrunnelse var kanskje ikke først og fremst med tanke på tjenestemottakeren, snarere var det behovet for legitimitet og en begrunnelse for å heve lønningene i de tradisjonelle kvinneyrker men da på mannssamfunnets premisser. Engasjementet og holdningen de frivillige har når de møter gjestene kommer frem i denne uttalelsen til en av informanter sier:

Som sagt jeg blir så glad i dem. Jeg har selv fem ungdommer og jeg tenker at gjestene er like verdifulle som dem. Og da blir det ikke så vanskelig. Vi vil hverandre godt. Og jeg føler at de vil meg godt, så det blir gjensidig, og da blir det en god sfære god for jeg har aldri vært redd dem.

Utsagnet kan betegnes som en faglig refleksjon. En arena som både kan og må betegnes som en sentral arena for kvinner, i et klassisk kvinneyrke henter informanten her næring fra fenomenologiske retninger innen moderne filosofi. På en måte kan dette utsagnet stå som en takk fra den frivillige til gjesten for at det som fantes i gjestens liv ikke var noe annet enn det som fantes i informantens eget liv. I følge Gadamer må en nettopp bringe seg selv med inn i den Andres situasjon.¹²⁶ Forståelse kan beskrives som et møte mellom forskjellige horisonter. Den person, en har overfor seg bærer sin egen horisont i seg. I det en i forståelseshandlingen setter sine egne fordommer og horisont på spill og åpner seg overfor den Andres fordommer og horisont flytter begge horisonter seg i skapelsen av en ny betydning. Den gjensidige dialogen skaper en mening som ikke fantes tidligere. Når informanten sier: *Vi vil hverandre godt. Og jeg føler de vil meg godt da blir det gjensidig.* Dialogen skaper gjenkjennelse og muligens overraskelse for begge parter. For informanten kan det synes som at der inne, sammen med den ensomme, den forlatte, utstøtte og fortvilede Andre, gjenkjenner hun livserfaringer og ser fellestrekk i sitt eget liv. I møte med gjestene følger de frivillige Kirkens Bymisjon sine ønsker: Ikke dømme, ikke endre, ikke behandle.

De frivillige forsøker å unngå å innta den tradisjonelle hjelperollen. Gjesten på sin side slipper å innta rollen som den som kryper eller krever og dermed å fraskrive seg ansvaret for sitt eget liv. Hva er det som gjenstår i møte da? Å spise sammen, å bli gjenkjent med navn, å bli akseptert, å bli elsket for den en er. Det er i felles aktiviteter og samhandling mellom de frivillige og gjestene livet foregår og utvikler seg. Samspillet etablerer en felles moralsk orden med hensyn til hvilke handlinger som er passende og hvilke som er upassende. Det gode

¹²⁵ Slagstad, Rune(1998): *De nasjonale strategier* s. 426

¹²⁶ Gulddal Jesper & Martin Møller (2002): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s. 169

samværet skaper felles bakgrunnsforventninger og muligheter for endring av perspektiver, intensjoner og individuelle holdninger. Samtidig er ønsket om tilstedeværelse en gjennomgangsmelodi i utsagnene fra de frivillige. En av mine informanter sier det slik:

I relasjonen med gjestene ønsker jeg først og fremst å være et medmenneske som representerer fasthet og trygghet. Et fast holdepunkt i en ellers ustabil verden. Jeg tar mye på gjestene, altså jeg berører dem rent fysisk når jeg er i samhandling med dem. Å ta på gjestene faller naturlig for meg. Jeg er opptatt av kvinne og mansrollen i min relasjon med gjestene. Dette er jeg opptatt av også i mitt profesjonelle yrke. Grensedragningen her kan være sårbar og jeg opplever det noen ganger som vanskelig og problematisk. Men jeg ønsker å fremstå som kvinne i relasjon med gjestene. Noen av de mannlige gjestene har vist at de setter pris på meg også som kvinne.

Utsagnet kan forstås som en profesjonalisering av relasjon mellom de frivillige og gjestene. Informanten trekker inn og problematiserer relasjon mellom kvinne og mansrollen ut fra erfaringer i sitt profesjonelle yrke. Ved å unngå fokuset på problemer og løsninger blir ikke gjestene personer som skal håndteres og ikke forstås. De frivillige og gjestene befinner seg dermed på samme sted til samme tid. Når det mål- og regelstyrte, metodisk planlagte står sammen med et problemfokuset perspektiv oppstår det avstand mellom de frivillige og gjestene. Informanten er ikke opptatt av problemstillingen jeg reiser i mitt spørsmål. Nemlig å beskrive et møte med gjestene hvor en lykkes og et møte eller en hendelse hvor en ikke lykkes i møte med gjestene. På den måten unngår en gapet mellom forestillingen om hvordan møte med gjestene burde være og hvordan det faktisk var og er. Det er få regler i samværet og fellesskapet mellom frivillige og brukere i Vår Frue. De eneste reglene jeg oppdaget var røykeforbudet, forbudet mot å bruke mobiltelefon og forbudet mot å drikke alkohol. Røykeforbudet i Varmestuen ble for øvrig etablert mens jeg gjennomførte min observatørpraksis i Vår Frue. Relasjonene springer ut av at de frivillige og gjestene er involvert i hverandres aktiviteter og handlinger. Innføringen av røykeforbudet i Varmestuen ble gjennomført etter drøftinger hvor de frivillige, gjestene og gateprestene var deltakere. Kirkens Bymisjon har slik jeg oppfattet det, et overordnet og gjennomgående perspektiv om at mennesker uansett om en er rusmisbruker eller utstøtt fra det ordinære livet, i familie og produksjon, utvikler seg og etablerer forståelse av seg selv, andre og sine omgivelser gjennom relasjoner. Uten den Andre blir det heller ikke et selv.¹²⁷ Dette er nok et av de områdene som krever mest av de frivillige og profesjonelle i Vår Frue. Gjestene lever mye av sine liv utenfor samfunnet og kan ofte oppleve verden annerledes, se sammenhenger på andre og uventede

¹²⁷ Lorentzen. Per (2003): Fra tilskuer til deltaker s. 8

måter, tenke i spesielle baner og kanskje ikke minst kommunisere uortodokst. Gadamer sier at overalt støter en på det problemet at forsøk på meddelelse ofte stranded på mangelen på et felles språk og at de ordene som anvendes virker som signalord som sementerer motsetningene og tilspisser spenningene en har kommet sammen for å oppløse.¹²⁸ Gjestene kan leve i en annen tidsakse enn oss andre. For de frivillige kan det være en utfordring å inkludere gjestene i en felles sosial praksis hvor deres følelsesmessige og kognitive liv får gode nok utviklingsmuligheter. Kanskje kan gjestene bli litt for mye alene i sin opplevelsesverden slik at når nye regler og forventninger etableres oppleves det som mindre forståelig og meningsfylt ut fra den enkelte gjest sin særegne måte å forstå verden på. Røykeforbudet kan være et slikt eksempel, når en lever et liv som rusmisbruker på siden av samfunnet kan det være problematisk å forstå det voldsomme fokuset som settes inn på å gjennomføre røykeforbudet.

En annen av mine informanter svarer på samme spørsmål med å beskrive en hendelse hvor den frivillige har lyktes/ikke lyktes:

I varmestua tar sinnet noen ganger veldig overhånd og det blir to parter da, som blir veldig aggressive mot hverandre. Og det blir veldig mye lyd, og dørene slamrer som bare det, så nesten hele Vår Frue Kirke rister, så er det liksom at en tenker at dette her går bare ikke an. Så må du bare gå etter dem, ja jeg gikk etter dem, og jeg gikk ut og tok dem i handa og liksom sa mine ord om det, at dette går ikke an. Så liksom – Nei du er så gammel, du kan bare gå inn! Ikke bland deg bort i dette her, du! Liksom – Neivel – Og jeg gikk litte granne til side, men gikk bort til dem på nytt. Og det var ikke lange stunda før de tok omkring hverandre og var venner igjen. Så det er ikke fordi en lykkes, men det er fordi at en kanskje myker opp stemningen, så går det – glir over av seg sjøl. Ja Det var en gang jeg sa at du kan hjelpe oss, du nå, du er en stor sterk kar, du kan hjelpe oss – ikke inne for å lage mat, men du kan hjelpe oss på gata. Og han var – vedkommende var jo rusa og ganske langt nede. Men det. Det har gått bra. Det har gått veldig bra etterpå. Det er det at de får prøve å få – at de får littegranne tru på seg sjøl, at de er noen ting.

Utsagnet bekrefter etter mitt skjønn at de frivillige er åpne for å lære av gjestenes erfaringer. Videre at hun er oppmerksom på gjestenes forståelse som støtter hennes egne. Her i dette utsagnet kommer det på nytt dette med engasjementet, dette med å være tilstede for gjesten, at en som frivillig hjelper kanskje ikke kan gjøre noe med rusen eller med problemene direkte, men kanskje et en kan være med å gjøre noe godt slik at gjestene får litt glede i dette livet. Rusmisbruk og det å være utstøtt er ikke en selvstendig ”ting”, men en sosial relasjon mellom mennesker. Hvordan den enkelte gjest kommer til å leve sitt liv med sine vansker og sin annerledeshet, vil være avhengig av gjestens relasjon til andre mennesker på kort og lang sikt. Det er her aktivitetene i regi av Kirkens Bymisjon og de frivillige kommer inn. Det gode

¹²⁸ Lægreid, Sissel. Skorgen, Torgeir (2001): *Hermeneutisk lesebok* s. 147

samværet og tilstedeværelsen er kanskje det viktigste. Men også håpet om at samværet kan legge til rette for endring er med, selv om dette er tonet kraftig ned. Denne informanten håper at gjestene skal få litt tro på seg selv som en følge av samværet med de frivillige. Utsagnet sier noe om at det er to selvstendige horisonter som møtes, og flytter seg i skapelsen av ny mening.¹²⁹ Ingen kan være selvstendig alene, men kun sett i forhold til andre.

Mennesket lever ikke saklig og resonerende i en verden for seg selv. Tvert i mot er de handlende og følelsesmessig flettet sammen med andre sitt liv, mennesket lever i en interdependens. Andre er avhengig av meg, som jeg er avhengig av andre. Ut fra en slik forståelse må menneskelivet nødvendigvis også være et liv gjennomsyret av makt.

Avhengighet og makt er to sider av samme sak sier Løgstrup.¹³⁰ Menneskelivet er et liv i gjensidig avhengighet med andre og fra dette faktum går det et krav om å ta vare på den andre sitt liv. De frivillige tar i bruk egne livserfaringer i møte med gjestene. Egne livserfaringer fra samspill med andre mennesker, kjærlighet sympatier, antipatier og affekter er det de frivillige og gjestene deler med hverandre og dette utgjør selve forutsetning for å forstå hverandre.

Mens Gadamer kaller det fordommer som betingelser for forståelse.¹³¹

En av informantene sier det slik:

Det som jeg synes er fint å tenke på, det er at jeg kan... om jeg ikke kan gjøre så mye, så kan jeg være med å gjøre livet levelig for dem. Vi vet – det kan jo være – livet kan være langt eller kort ... Og den tida de - vi har igjen – og jeg som er gammel og de som er yngre.. at vi får det livet vi har igjen – at det blir så bra som mulig. Jeg tenkte på – det var en liten episode jeg kanskje kan nevne. Jeg gikk i lag med barnebarnet mitt oppi Granåsen, og det var en bakke, og så hadde jeg vondt i en fot. Og så skulle vi gå nedover bakken, og så sier han: Jeg skal leie deg, jeg mormor! Og så sier han etterpå – det var litt bratt, jeg hadde problemer – jeg skal gå foran deg, jeg, så jeg kan ta imot deg hvis du detter! 6 år!... Og dette har jeg tenkt jeg – dette her er en parallell med oss her... Det er sant – det gjorde så godt... Det oppmuntra så – jeg vart glad... Så om ikke vi kan gjøre noe med rusen og problemene direkte, så kan jeg kanskje være med og gjøre det godt – at de får litt glede av oss.

Utsagnet viser etter mitt skjønn stor grad av selvforståelse. Den frivillige er ikke der for å redde verden. På samme måte som seksåringen aldri kunne ha holdt informanten oppe om hun hadde falt, vet informanten at hennes tilstedeværelse i Vår Frue kanskje ikke redder noen. Men barnebarnets oppmuntring gledet informanten, slik hun ønsker å kunne glede gjestene. Den frivillige viser her at en kan finne en forståelse eller sannhet i det hun erfarer, kommuniserer og deler med gjestene. Denne fortolkningen skaper en ny mening som ikke fantes tidligere. Gadamer har gjenopprettet anseelsen til fordommer og tradisjoner ved å

¹²⁹ Gulddal Jesper & Martin Møller (2002): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s. 168

¹³⁰ Christoffersen, Aage, Svein (1999): *Etikk, eksistens og modernitet. Innføring i Løgstrups tenkning* s.29

¹³¹ Gulddal Jesper & Martin Møller (2002): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s. 139

hevde at all forståelse er avhengig av slike horisontsammensmeltinger.¹³² Utsagnet skiller seg fra de profesjonelle i møte med gjesten. Samtidig kan utsagnet stå som en dekkende beskrivelse på de frivilliges opplevelser og tanker i møte med gjestene. Informantens utsagn fører til mange spørsmål og få svar. En kan spørre seg om hva som egentlig er det viktigste en kan gjøre i jobben som frivillig for å bidra til at gjestene får god livskvalitet? Hvem skal de frivillige være i forhold til gjestene? Hvordan betrakter de frivillige gjestene? Hvordan definerer de frivillige innholdet i jobben sin? Hva er det som blir vektlagt og hva blir nedtonet i møte med gjestene? De frivillige er åpen i møte med gjestene, de lytter til gjestenes meninger, samtidig som utsagnet viser at de frivillige heller ikke glemmer sine egne. Gjestene kommer til Torsdagsmessen med sin fortvilelse, smerte, sorg og skyldfølelse, men også med sin glede, sitt livsmot, handlekraft og masse humor. De frivillige kommer gjestene i møte med sine livserfaringer og klarer å kommunisere og dele den med gjestene. Dette er kjernen i Gadammers hermeneutikk og utsagnet representerer den hermeneutiske sannhet slik som boken *Sannhet og metode* er opptatt av. Først sannhet så metode.

De frivilliges opplevelse av kirkens Bymisjon

På mitt spørsmål om hvordan informanten er fornøyd med veiledningen og oppfølgingen fra Kirkens bymisjon sier hun:

Frivillig, kvinne 34 år:

Prestene er gode rollemodeller og er tilgjengelig for oss frivillige når det måtte passe oss. Som veiledere gir prestene mye av seg selv og de er rause medmennesker for oss frivillige. Samtidig er det prestene som er de profesjonelle i Kirkens Bymisjon. Det er stor grad av trygghet i arbeidet og vi frivillige vet hva som forventes av oss og hva vi konkret skal gjøre. For meg gir deltakelsen i gudstjenesten, altså min rolle i messebiten mye tilbake. Det er en gave å være frivillig og for meg er det naturlig å følge opp arbeidet som frivillig resten av livet.

Utsagnet bekrefter det som uten unntak kommer frem i materialet. At de frivillige opplever seg som ivaretatt og uttrykker tilfredshet med veiledningen, oppfølgingen, informasjonen de får fra Kirkens Bymisjon. Relasjonen mellom de frivillige og bymisjonen kan ut fra foreliggende betegnes som en åpen og gjensidig dialog.

Jeg må også her få understreke opplevelsen av at de frivillige i Vår frue har en felles ideologi, en felles holdning til saken og til gjestene, en ideologi som kommer til uttrykk i organisasjonens mål, visjon og verdier. Her nevnes den formelle strukturelle støtten som er etablert for å bygge opp rundt målene til Kirkens Bymisjon. Visjon og verdier som er utviklet

¹³² Ibid., s. 170

i Kirkens Bymisjon blir forsøkt realisert i praksis i møte med gjestene. Veiledningen som for øvrig blir ledet av de profesjonelle, er systematisert og tydelig. De frivillige føler seg trygge i sin rolle som frivillige hjelpere, og har klare forestillinger om hvilke oppgaver de skal ivareta under aktivitetene og i møte med gjestene. Organiseringen legger vekt på fleksibilitet og stabilitet. Som eksempel kan de frivillige ta kontakt med presten/veileder når det måtte passe, uansett tidspunkt på døgnet. Ingen sak er for stor og ingen sak er for liten til å ta den opp til drøfting. De frivillige kan slik jeg tolker materialet, selv bestemme hvem av prestene de foretrekker å ta opp hva med. Rammene rundt samværet, fellesskapet og ritualet bidrar til å skape denne tryggheten. Det er slik jeg tolker materialet nære relasjoner mellom de frivillige og prestene. Graden av åpenhet er stor og de frivilliges tilfredshet med de formelle organisatoriske systemer er meget god. Alt dette bidrar til at de frivillige kan konsentrere seg om saken, nemlig møte med gjestene. Jeg undrer meg over i hvor stor grad de frivillige hele tiden makter å forholde seg til gjestene under samværet. Erfaringsmessig har det lett for å bli mye samtale mellom de profesjonelle i offentlig sektor, gjerne på bekostning av samtalen med tjenestemottakerne. Dette skjer ikke i samme grad under Torsdagsmessen i Vår Frue. De frivillige har sin bevissthet vendt mot gjestene, ikke mot andre frivillige og gateprestene. Kanskje kan denne praksis tolkes ut fra den klare ideologien som Kirkens Bymisjon har. En ideologi som tydeligvis er kjent og akseptert av de frivillige. De frivillige i Vår Frue er mennesker som vil gjøre noe for andre. Det er ulike årsaker til at de har meldt seg til tjeneste for Kirkens Bymisjon. De frivillige har det til felles at det er gjerningen som har ledet dem inn i det nye fellesskapet. De frivillige ser at det er et behov for å gjøre noe for andre og de gjør noe med det i regi av Kirkens Bymisjon. Det kan synes som Kirkens Bymisjon sine aktiviteter i Trondheim bygger på forestillingen om at det grunnleggende beviset for at mennesket er skapt i Guds bilde er dets evne til å være til for andre. Det er først når fornuft og forstand overmannes av kjærligheten at mennesket kan gjenspeile Guds vesen i denne verden.¹³³ På samme måte som gjestene opplevde en relasjon ut over det ordinære med de frivillige må en kanskje ty til begrep som kjærlighet for å uttrykke det som denne teksten formidler. Som avsenderen og mottakeren av en ytring samarbeider vi her om å konstruere mening og forståelse. Vi oppdager ikke, men skaper. Våre samhandlinger med andre mennesker gir opphav til følelser, reaksjoner og fornemmelser. Noen ganger snakker vi sammen for å få frem et spesielt budskap som kan være entydig. Andre ganger som i dette tilfellet snakker vi sammen for å nå frem til en dypere forståelse av egne tanker, og mening som skapes i løpet av kommunikasjonen.

¹³³Christoffersen, Svein Aage (1994):*Handling og dømmekraft Etikk i lys av kristen kulturarv* s.133

Gudstjenesten

Torsdagsmessen er en todelt affære hvor flere aktører er medansvarlig i gjennomføringen. Kirkens Bymisjon, Studentprestene og Vår Frue menighet samarbeider om Torsdagsmessen i Vår Frue kirke i Trondheim. Det serveres suppe kl 1800 og Gudstjenesten går av stabelen kl 1830. Det spesielle med Torsdagsmessen er at diakonien, Gudstjenesten og menighetsfellesskapet er samlet på et sted. Det som kjenneretegner ritualer er at det gjennomføres uansett hvordan situasjonen ellers måtte være med gjestene, de frivillige og prestene. Gudstjenesten er på en måte overordnet alt annet som skjer i Vår Frue, også møte mellom de frivillige og gjestene. Det kan synes som den åpne og tillitsfulle møte mellom de frivillige og gjester endrer karakter i forbindelse med gjennomføringen av selve ritualer. Den hermeneutiske erfaringen er ikke noe som en kan planlegge og den kan heller ikke kontrolleres som en vitenskapelig metode, mens når det gjelder Gudstjenesten så planlegges, kontrolleres og gjennomføres den som om det var en vitenskapelig metode. Vi snakker ikke lengre om forståelse som en prosess hvor to selvstendige horisonter møtes for eventuelt å smelte sammen.¹³⁴ Heller ikke snakker vi om å bringe seg selv inn i gjestens situasjon. På de fleste områder støter man på problemet med at forsøk på meddelelse strandede på mangelen av et felles språk. Og at de anvendte ledeordene virker som signalord som sementerer motsetningene og øker spenningene man har kommet sammen for å oppløse.¹³⁵ Tenk bare på ord som frelser og synder, verdig og uverdig eller behandler og klient. På spørsmål hva informanten konkret gjør som frivillig hjelper i møte med gjestene sier hun det slik:

Jeg prater med gjestene, ordner mat, serverer suppe og slår i kaffe til gjestene. Samtidig er jeg opptatt av den åndelige biten i relasjonen med gjestene. Jeg deltar sammen med prestene under Torsdagsmessen og leser fra bibelen og jeg deltar fast i ritualer. Jeg tror at jeg har fått en annen relasjon til gjestene og at de har fått en annen relasjon til meg etter at jeg ble deltaker under Torsdagsmessen.

Utsagnet kan tolkes som en profesjonalisering av relasjonen mellom frivillige og gjester, eller en bevegelse mot mål-middel-tenkning. Utsagnet til informanten hvor hun sier: *jeg tror at jeg har fått en annen relasjon til gjestene og at de har fått en annen relasjon til meg etter at jeg ble deltaker i Torsdagsmessen* kan stå som et eksempel på tendensen til profesjonalisering. Sekundæretikk og poiesis karakteriserer en formålrasjonell handling, som har et mål utenfor

¹³⁴ Gulddal, Jesper & Møller, Martin (2002): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s. 170

¹³⁵ Lægreid, Sissel og Skorgen, Torgeir (red) (2001): *Hermenautisk lesebok* s. 147

seg selv. Gudstjenestepraktisen kan synes mer preget mål-middel-tenkning og det er de profesjonelle i denne sammenheng gateprestene som er autoriten under Gudstjenesten. Gadamer sier at autoritet har intet med lydighet å gjøre, men derimot med erkjennelse.¹³⁶ Det som presten og de frivillige sier må i prinsippet innsees og erkjennes av gjestene. Mens Gudstjenesten er en tradisjon under Torsdagsmessen som går sin gang uten begrunnelse. Tradisjonsbegrepet er i følge Gadamer minst like tvetydig som autoritetsbegrepet.¹³⁷ Når gjestene inviteres til Gudstjenesten skjer det i en tvetydig overgang fra at møte med gjestene er et mål i seg selv, til at samværet blir et middel for å nå målet, nemlig at gjestene skal overvære Gudstjenesten og ta i mot Evangeliet. I følge Kirkens Bymisjon skal enhver gjest ha sin fulle frihet når det gjelder å religiøse aktiviteter. Det forutsetter at alle tilbud under Torsdagsmessen må bære preg av reel frivillighet. Konkret innebærer det at Gudstjenesten aldri må knyttes til situasjoner der gjestene forutsetter å være tilstede. Samtidig kan navnet torsdagsmesse i seg selv indikerer at gjestene bør være tilstede. Og ikke nok med det, men Kirkens Bymisjon har også endret tidspunktet for Gudstjenesten, nettopp med det formål at flere av gjestene skal delta. Forståelse sier Gadamer er alltid en prosess hvor selvstendige horisonter smelter sammen. Mens invitasjonen til Gudstjenesten ikke representerer noen sann samtale mellom to selvstendige horisonter. Her forsøker en ikke å komme til enighet om saken. Hele samtalens salige innhold sier Gadamer er tvert imot et middel for å lære gjestens horisont å kjenne.¹³⁸ Vi snakker ikke om en gjensidig relasjon. Gjestenes opplevelser i møte med de frivillige er annerledes enn opplevelsen i møte med de profesjonelle. Men møte kan også være preget av at den frivillige har et mål med sin relasjon med gjestene, et motiv ut over at det mellommenneskelige samværet har en verdi i seg selv. Fordi Gudstjenesten i Vår Frue er så tett knyttet til situasjoner der gjestene forutsetter å være tilstede. Uttalelsen kan tolkes som om den frivillige har oppnådd en høyere status i relasjon med gjesten ved å delta i ritualet. En status på linje med de virkelige profesjonelle i Kirkens Bymisjon, gateprestene. Som vi har vært inne på tidligere kan det synes som om en profesjonalisering av frivilligheten kan være problematisk. Fordi det kan være et hinder for å oppnå en horisontsammensmeltning.

Det å bruke begrepet gjest i stedet for klient, tjenestemottaker eller bruker tror jeg påvirker samhandlingen mellom de frivillige og gjestene. De frivillig blir kanskje på denne måten mindre opptatt av kategorisering og diagnostisering av gjestene. På den andre siden kan det oppfattes som om begrepet gjest og de rituelle handlingene bidrar til en legitimering av

¹³⁶ Gulddal, Jesper & Møller, Martin (2002): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s. 142

¹³⁷ Gulddal, Jesper & Møller, Martin (2002): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* s. 143

¹³⁸ Ibid., s.167

teologien og den nye liturgien som er formet av møtene med mennesker som er utstøtt av samfunnet. Som frivillig kan en tillate seg å forkynne og delta i ritualet fordi gjerningene de frivillige utfører i møte med gjesten representerer evangeliets troverdighet. Ordet og gjerningene forenes i det kirkelige samværet. Samtidig bidrar denne tvetydige overgangen fra å se på møte med gjestene som et mål i seg selv til gradvis å se på møte som et middel for å få gjestene til å delta under Gudstjenesten. I virkeligheten har de frivillige og prestene forlatt fordringen om å finne frem til en sannhet i møte med gjestene.¹³⁹ Anerkjennelsen av gjestenes annerledeshet og fremmedhet er nødvendigvis heller ikke mulig når en unnlater å sette seg inn i gjestens situasjon.

Informanten opplever at hun får høyere status blant gjestene etter at hun ble deltaker i ritualet. Dette kan være problematisk i møte med gjestene, da en gjensidig relasjon er selve nerven i møte med den Andre. Få ting kan være mer respektløst her i verden enn forsøk på å omvende den Andre.

En av mine informanter svarer slik på spørsmålet om å beskrive to ulike situasjoner hvor du som frivillig har lyktes /ikke lyktes i møte med gjestene:

Det er noe av gjestene jeg er kommet nærmere og som er mer søkende overfor meg, når en av gjestene slår i kaffe til meg så setter jeg pris på det. I og med at jeg forsøker å være tilstede og ikke sette krav til gjestene er jeg ikke opptatt av å lykkes/ikke lykkes i møte med gjestene. Som deltaker i ritualet og endret rolle i den forbindelse har jeg som tidligere sagt blitt mer opptatt av det åndelige. Når Torsdagsmessen blir til en minnegudstjeneste for to av gjestene som døde tragisk i relativt ung alder og Vår Frue er fylt opp av slekt og venner av de døde opplever jeg at det bidrar til å skape mening for oss alle. At vi gjør noe sammen, at vi spiser sammen, drikker kaffe sammen, prater sammen og holder gudstjeneste sammen. Jeg er et medmenneske for gjestene ved at jeg er tilstedeværende og bryr meg om hvordan de har det.

Utsagnet forteller at det er noe av informanten selv i utsagnet. Gudstjenesten med sin tradisjon og autoritet bidrar også til å skjule perspektiver og forståelseshorisonter for de frivillige og for gjestene. Forståelse er begrenset av våre fordommer og tradisjoner og de både hjelper oss og hindrer oss i å sette ord på hva det er som skjer i Vår Frue. Gudstjenesten bidrar ikke til at de frivillige evner å hensette seg og bringe seg selv inn i gjestenes situasjon. Tvert i mot kan det synes som at både prestene og de frivillige trekker seg tilbake fra forståelsessituasjon med gjestene. Med den følge at presten og de frivillige ikke kan røres. Kanskje fordi de på forhånd regner gjestenes ståsted med i det de gjør krav på å si når de inviterer til Gudstjeneste.

Samtidig med at de plasserer seg selv i sikker urørlighet.¹⁴⁰ Det være seg i rollen som prest

¹³⁹ Ibid., s. 167

¹⁴⁰ Ibid., s. 167

eller som frivillig og deltaker i ritualet og dermed med høyere status enn kun som frivillig. Beskrivelsen av prestene og de frivillige i denne rollen er tilforveksling lik den rollen de profesjonelle fra det offentlige hjelpeapparatet inntar i møte med gjestene. De frivillige får en mer konfronterende og instrumentell holdning i møte med gjestene. Det kan synes som om det fullstедige fraværet av dominerende relasjoner som jeg tidligere tidvis har observert og beskrevet i møte mellom de frivillige og gjester endrer karakter i forbindelse med gjennomføringen av Gudstjenesten.

I forbindelse med gjennomføringen av Gudstjenesten reduseres gjestenes mulighet til å meddele seg. Menneskesynet i den kristne tradisjon må nå i følge Christoffersen ta et oppgjør med sneverheten i den vestlige forståelsen av mennesket som et isolert subjekt.¹⁴¹ Dagens utfordringer gjør det viktigere enn noen sinne å hente inn igjen den andre siden av det dialektiske forholdet, nemlig forestillingen om mennesket som skapt og dermed som en del av en større livssammenheng. Det ene utelukker ikke det andre. Men vi bør ikke være i tvil om rangordningen og hva som er det essensielle i menneskets humanitet. Grunnleggende menneskelighet kan kun søkes i vår evne til felleskap, i vår evne til å dele vårt liv med andre og ikke minst i vår evne til å meddele oss til andre. Samhørighet med andre mennesker er ikke noe som er gitt en gang for alle. Mennesket kan utvide eller innsnevre sin samhørighet. Lager vi samfunn og organisasjoner som skyver den Andre ut fra ”det gode selskap” innsnevres vår egen humanitet. Det er vår egen menneskelighet som skrumper inn.

Det knyttes sterke bånd mellom de frivillige og gjestene. Informanten:

Jeg må si at Maria (en av de frivillige) betyr veldig mye for meg etter at jeg mistet mormor. For hun jeg vet ikke, men Kristuslyset lyser så enormt varmt i henne. Og vi har fulgtes ad nå et års tid.

Det er i første rekke fokuset på forståelse som bidrar til å fjerne misforståelser og overvinne fremmedheten mellom den frivillige og gjesten. Men her må vi i følge Gadamer innse at innforståthet er mer opprinnelig enn misforståelse, slik at forståelse alltid vender tilbake til den gjenskapte innforståtheten. For Gadamer synes det som om dette gir forståelsens universalitet dens fulle legitimitet.¹⁴² Gadamer hermeneutikk er tillitsfull og positiv. Den legger stor autoritet i gjestens utsagn, og oppfordrer til å lete etter mening.

Hva og hvem er det som bestemmer prioriteringene som skjer i Vår Frue? Her kan nevnes som et eksempel at tidspunktet for gudstjenesten og ritualet ble flyttet fra kl 1900 til 1830

¹⁴¹ Christoffersen, Aage, Svein (1994): *Handling og dømmekraft Etikk i lys av kristen kulturarv* s.133

¹⁴² Lægreid, Sissel. Skorgen, Torgeir (2001): *Hermeneutisk lesebok* s, 151

under Torsdagsmessen våren 2005. Jeg oppfattet at argumentasjonen hos gateprestene og de frivillige bygde på et ønske og et håp om at flere gjester skulle delta under selve Gudstjenesten ved å endre tidspunktet for oppstart. Tidligere når Gudstjenesten begynte kl 1900 var de fleste av gjestene for lengst ferdig med måltidet, og hadde forlatt Vår Frue før Gudstjenesten startet. Knyttet til gjennomføringen av Gudstjenesten i Vår Fru kan en stille seg følgende spørsmål. Hvilke utfordringer fører det jeg vil kalle den gjengse tilnæringsmåten som de frivillige har i møte med gjestene til? Hva gjorde de frivilliges forståelse av innholdet i jobben med dem som medmennesker i møte med gjestene? Svarene på disse spørsmålene finnes kanskje i de frivilliges syn på gjestene slik det fremkommer i dette materialet. Det handler kort sagt om å se på gjestenes liv i randsonen av samfunnet, ikke som en individuell egenskap, men kanskje heller som en relasjon mellom mennesker. Samtidig har det gjennom alle intervjuene med de frivillige vært sterkt preget av den helt spesielle formen for sosial praksis som foregår i Vår Frue. Jeg klarer ikke helt å få tak i alle deler eller helheten med hensyn til hva den spesielle rammen rundt aktivitetene i Vår Frue innebærer i praksis. Skjer det en sosialisering av de frivillige som påvirker og endrer deres måte å møte gjesten på? Handlingen utspiller seg i Vår Frue kirke, som utgjør en helt særegen sosial kontekst rundt dette møte. Den viktigste kunnskapen i møte mellom frivillig og gjest dreier seg muligens om hva som er forventet, påbudt, godtatt og forkastet i denne aktuelle sammenhengen. På den ene siden står den enkle, trofaste og solidariske vandringen på gaten og fellesskapet, samværet i Vår Frue frem som noe fundamentalt bra. Her forenes ordet og gjerningene. På den andre siden skaper den spesielle nærheten mellom diakonien, menighetsfellesskapet og Gudstjenesten i beste fall uklare grenser. Gadamer sier at den menneskelige kommunikasjons egentlige virkelighet består i at samtalen ikke trumfer gjennom den enes mening på bekostning av den andres mening.¹⁴³ I hvor stor grad de gode dialogiske samhandlingene mellom frivillige og gjester blir påvirket av denne spesielle formen for diakoni blir som sagt uklart for meg. De frivillige og gjestene møter hverandre med en viss grad av uforberedthet, hvor de sammen er villige til å møte det uforutsette og ukjente. Både frivillige og gjestene fokuserer på hva som er akseptabel atferd, og har en felles forståelse av det som skjer, og de unngår å lete etter den endelige meningen med det som sies. Partene anerkjenner gjensidig at uenighet fører alle videre. Dette er momenter som kjennetegner en åpen dialog. Det kan oppfattes som at det er rom og åpenhet for fornyelse og utvikling av Gudstjenesten, diakonien og menighetsfellesskapet i Vår Frue. Kirkens Bymisjon som organisasjon og de frivillige har på en måte gått tilbake til forestillingen om urmenighetens praksis. Samtidig er dette samrøret

¹⁴³ Læg Reid, Sissel. Skorgen, Torgeir (2001): *Hermeneutisk lesebok* s 151

mellom ritualet og diakonien i Vår Frue, med utydelige grenser et hinder for at de frivillige og gjestene kan kommunisere og dele egne og felles livserfaringer.

Kanskje kan vi gå tilbake til urmenigheten for å forsøke å forstå det som skjer i Vår Frue under Torsdagsmessen. I urmenigheten var det at forholdet mellom leiturgia, diakonia og koinonia fant sin naturlige form.¹⁴⁴ Hvor kristen spiritualitet ble utforsket og utviklet i menigheten gjennom arbeid og omsorg for nesten. Her snakker vi om den gode omsorgen som uttrykkes i handling, hvor den naturlige sansningen slippes til gjennom blikket, hørselen, lukten og de følsomme ord. Utvikling av omsorgen skjer gjennom systematisk refleksjon over praksis. Videre var det studier omkring meditasjon og gudstjeneste. I urmenigheten var de syke og døende en del av ritualene som gav de trengende deltagererfaring. Organisatorisk var urmenigheten fleksibel og tilpasningsdyktig ved at den flyttet sine kirkelige handlinger og ritualer ut dit folket var. På den måten var det tydelig for alle som kom i kontakt med menigheten at de var en del av det diakonale arbeidet. I den tilbakevendingen, eller videreføringen om en vil, til møte med mennesker som er skjedd i Kirkens Bymisjon ligger kraften til endring og tryggheten til de frivillige i møte med gjestene. Men som i klosterhospitalene er gudstjenesten, diakonien og menighetsfellesskapet samlet på et sted i Vår Frue Kirke i Trondheim. Tilskuerperspektivet kan gjenkjennes i middelalderens omsorgstradisjon, der den var forankret i og en del av det kristne ritualet. Klosterhospitalene er selve uttrykket for denne omsorgstradisjonen, der den syke leges og omformes og bearbeides til noe bedre i lys av den kristne forkynnelsen.¹⁴⁵ Går vi så tilbake til Vår Frue igjen så kan gjestene og de frivillige oppleve at det ligger påbud, krav og forventninger om at de skulle, eller i det minste burde delta i gudstjenesten. Jeg observerte under min praksis at mens noen av gjestene var raske til å gjøre seg ferdig med måltidet slik at de kunne gå ut av kirken og kirkerommet før gudstjenesten begynte, valgte noen få av gjestene å sitte ved bordet og spise under selve gudstjenesten. Jeg opplevde at det var aksept for dette, mens uro under gudstjenesten ikke i samme grad var godtatt. Opplever gjestene at formålet med samværet i Vår Frue er at de skal være tilstede, enten som tilskuer eller som deltaker under gudstjenesten? Blir de frivillige og profesjonelle utøvere av poiesis når samværet med gjestene foregår i kirkerommet og gudstjenesten står for døren? Vi snakker her om et instrumentalistisk perspektiv der målet for samværet er bestemt på forhånd. Nemlig at gjestene skal være tilskuere under det kristne ritualet. For Skjervheim er ikke etikk et spørsmål om lærte teknikker eller ferdigheter, men om en grunnleggende måte å forholde seg

¹⁴⁴ Wyller, Trygve (2001): Mellom klosterhospital og hermeneutisk relasjon Leiturgia= Gudstjenesten. Diakonia= diakonien. Koinonia= menighetsfellesskapet.

¹⁴⁵ Wyller, Trygve (2001): *Mellom klosterhospital og hermeneutisk relasjon* s. 91

til den Andre på. Skaper de frivillige og profesjonelle i Vår Frue med sin grunnleggende måte å forholde seg på i møte med gjesten, en situasjon der de oppleves som herrer som tar kontroll over gjestene? For deretter å omdanne og bearbeide gjestene etter en bestemt plan som i denne sammenheng ligger i det kristne ritualet, liturgien? Sett i relasjon til Kirkens Bymisjon sitt verdidokument kan også møte med gjesten fortone seg som noe problematisk, da et av målene er å formidle Jesu nestekjærlighet.¹⁴⁶

Får vi her et skille mellom frivillige og gjest, hvor gjesten blir et objekt det skal gjøres noe med? I det minste opplever jeg det som et dilemma med hensyn til hvor jeg skal plassere og hvordan jeg skal forstå handlingene i Vår Frue. Jeg kan ikke betegne handlingen som primæretikk og praxis, snarere vil jeg betegne handlingen som en formålsrasjonell handling, som har et mål utenfor seg selv. For Skjerveheim er grenser et positivt begrep, grenser skal beskytte mot invasjon, objektivisering og tingliggjøring. Den overlappingen av grensene mellom diakonien, gudstjenesten og menighetsfellesskap som skjer i Vår Frue under Torsdagsmessen kan sees på som en invasjon som fører til annullering av gjestens grenser, og dermed en ødeleggelse av rommet for selvforvaltning. Praxis må altså ligge til grunn for poiesis, mens i møte mellom frivillige og gjest i Vår Frue kan det kanskje synes som om poiesis ligger til grunn for møtet. Vi får det Skjerveheim betegnet som en to – leddet relasjon mellom frivillig og gjest. Noe som forøvrig samsvarer med et tilskuerperspektiv. Når den frivillige sier at gudstjenesten skal starte mottas dette som et faktum i gjestens verden. Denne tilstanden innbyr og engasjerer ikke til dialog, og gjesten kan objektiviseres av den frivillige. Hvordan den frivillige kan ivareta den tre – leddete relasjon innefor for de rammene som er lagt rundt samværet i Vår Frue under Torsdagsmessen er vanskelig å se. Det kan synes som om tradisjon og den organisatoriske rammen som er lagt rundt samværet mellom frivillig og gjest under Torsdagsmesse nesten kan bidra til å umuliggjøre en tre – leddete relasjon. Når den frivillige møter gjesten i praxis, med respekt for hans eller hennes saksforhold, vil den etiske relasjonen bli ivaretatt.

Hermeneutikken forstått som en generell filosofisk teori om hva forståelse er, gir etter mitt syn et godt grunnlag for forståelse av møte mellom frivillige og gjester. På tross av Gadammers forestilling om fullkommenhet hindrer det ikke leseren i å kritisere verket. Dialogen mellom verket og leser kan vise at leserens forforståelse var mer ”sann” enn verket, og at verket gjennom leseprosessen likevel ikke var fullkommet. Den hermeneutiske spiral blir på den måten en åpen prosess, som aldri kan avsluttes med en endelig sannhet.¹⁴⁷ Den filosofiske

¹⁴⁶ Virksomhetsplan(2004): *Blant gatefolk og husløse, om gateprestenes arbeid.*

¹⁴⁷ Krogh, Thomas mfl.(2003): *Historie, forståelse og fortolkning* s. 259

hermeneutikken er ment å være universell, noe som innebærer at den gjelder for all forståelse. Mens for Habermas er kritisk refleksjon noe som innebærer å stille seg kritisk til overleveringene, og for Habermas er dette like grunnleggende som å akseptere tradisjon og autoritet. Habermas og Ricoeur sin kritiske hermeneutikk er kanskje viktig i denne sammenheng. Makt er et sentralt begrep hos Habermas¹⁴⁸ og i hans ideologkritiske tenkning, om makt og forståelse av makt. Makt er noe som vi heller ikke kommer utenom i møte mellom de frivillige og gjester. I denne sammenheng vil jeg bruke definisjonen av makt slik den fremkommer i Makt- og demokratiundersøkelsen.

Makt er evne til å gjøre forskjell, nå et mål, skape en virkning, enten direkte i beslutnings- og tvangssituasjoner eller indirekte gjennom symboler, institusjoner og sosiale strukturer. Makten er ulikt fordelt ved at ressursgrunnlaget varierer og ved at de svakere bøyer seg for de mektiges krav, eller ved at institusjoner og strukturer tjener noen interesser i andres disfavør. Symbolske, institusjonelle maktforhold kan være utilsiktet og skjult for aktørene, men kan også påvirkes og formes strategisk.¹⁴⁹

Ut fra denne definisjonen av makt må det kunne hevdes at vi ikke snakker om symmetri i relasjonen mellom de frivillige og gjester i Vår Frue. Evnen til å gjøre forskjell, kunnskapen, ressursene og de religiøse symbolene i form av det kristne ritualet ligger hos de frivillige og profesjonelle. Ikke hos gjestene. I tillegg består de frivillige av kvinner mens de profesjonelle er menn. Åpenhet, tydelighet og redelighet kan være stikkord for det forestående møte mellom de frivillige og gjestene i Vår Frue. Gjestene må oppleve full frihet når det gjelder deltakelse i ritualet, dette gjelder også for de frivillige. For at Torsdagsmessen skal bære preg av reel frihet kan ikke Gudstjenesten knyttes så tett på fellesskapet, samtalene og måltidet som i dag. Forutsetningen om at gjestene skal delta i ritualet er hele tiden tilstede og konfronterer gjestene og de frivillige. En eventuell endring må innebære at religiøse aktiviteter aldri må knyttes til situasjoner der gjestene forutsetter å være tilstede. Samtidig har Stiftelsen Kirkens Bymisjon etablert Varmestuen som et tilbud til gjestene hver lørdag i Vår Frue. Det spesielle med Varmestuen er at det ikke er utarbeidet noe fast liturgi for dette fellesskapet.. Det som slår meg her i Varmestua er at i møtene, samværet, maten og samtalene er det et fullstendig fravær av dominerende relasjoner og hvor fellesskapet i seg selv fungerer som et ritual.

¹⁴⁸ Høybråten, Helge (1999): ” Kommunikativ makt og sanksjonsbasert makt hos Jürgen Habermas” (i kompendium) Vitenskapsteori Del 2 s. 173

¹⁴⁹, Østerud, Øyvind mfl (2003): *Makten og demokratiet* s. 15

6 Avsluttende kommentar

Utgangspunktet for denne studien var en observasjon jeg gjorde under min praksis i Vår Frue kirke. Nemlig den at forholdet mellom de frivillige og gjestene var veldig fint, de så ut til å sette gjensidig pris på hverandre. Dette gjorde meg nysgjerrig, og jeg fikk lyst til å undersøke følgende problemstilling:

Hva kan det komme av at gjestene verdsetter de frivillige i Vår Frue kirke i Trondheim?

Jeg ønsket å få innblikk i hva som særkjenner det de frivillige bringer inn i møte med gjestene, hvilken type kompetanse, og i neste omgang hva som eventuelt skiller denne kompetansen fra den som særkjenner de profesjonelle. Spørsmålene jeg stilte meg i denne sammenheng var blant annet: Hva er det som kjennetegner møte mellom de frivillige og gjestene? Hva er det de frivillige bidrar med? Hva er det gjestene bidrar med? Hva er det som kjennetegner gjestenes måte å møte de frivillige på? Hva er det som kjennetegner de frivillige sin måte å møte gjestene på i forhold til de profesjonelle? Hva kan eventuelt de profesjonelle lære av dette? Det er selve møte mellom gjestene og de frivillige jeg har tatt fokus på i denne studien.

Jeg har først forsøkt å belyse gjestenes opplevelser og tanker i møte med de frivillige. Dette er gjort ved at informantene i studien omtalte sine egne tanker og opplevelser med utgangspunkt i de spørsmål jeg har utarbeidet i intervjuguiden for gjestene. Se vedlegg 2. Det som kommer frem etter gjennomgangen av materialet er at gjestene synes å sette stor pris på de frivillige. Gjestene gir uttrykk for at de har tillit til de frivillige. Gjestene opplever de frivillige som medmennesker som møter dem med åpenhet og medmenneskelighet. Gjestene opplever i møte med de frivillige at de verken snakker forbi hverandre eller at de konfronterer hverandre. Gjestene opplever i møte med de frivillige at de heller snakker med hverandre og at det dermed bygges et felles utgangspunkt ut fra den saken de har felles. Sett fra gjestenes posisjon så er aktivitetene Stiftelsen Kirkens Bymisjon er ansvarlig for i Trondheim avhengig av de frivilliges engasjement og innsats. Jeg tenker her blant annet på Torsdagsmessen, Varmestua og Mandagsklubben..

Jeg har så forsøkt å belyse de frivilliges tanker og opplevelser i møte med gjestene. Dette er gjort ved at informantene beskrev sine egne tanker og opplevelser med utgangspunkt i de spørsmål jeg har utarbeidet i intervjuguiden for de frivillige. Se vedlegg 3. Det kan synes som om de frivilliges utsagn bekrefter gjestenes opplevelse av nærhet og gjensidighet i møte. De

frivillige er glad i gjestene og beskriver på ulike måter hvordan de ønsker å være åpen i møte med gjestene. Tendensen i materialet viser at de frivillige først og fremst ønsker å fremstå som et medmenneske i møte med gjestene. Et medmenneske som stiller opp og som ønsker å være tilstede for gjesten. De frivillige gir uttrykk for at de forsøker å unngå å gå inn i den tradisjonelle rollen som hjelper for gjesten. De frivillige ønsker ikke å være profesjonell i møte med gjestene. De frivillige forsøker å begrunne forskjellen på en profesjonell holdning og den holdningen de selv ønsker å ha i møte med gjestene. Her brukes begreper som å være et medmenneske og det å være tilstede for gjesten. De frivillige ønsker å se gjestene slik de er. De frivillige legger vekt på at gjestene skal trives og ønsker å være oppmerksomme på hvordan de har det. Dette samsvarer også med gjestens opplevelse av å bli møtt som et medmenneske i møte med de frivillige.

I møte med de profesjonelle fra det offentlige hjelpeapparat kan det ut fra denne studien virke som om gjestene sitter med en opplevelse av skuffelse og oppgitthet. I møte med de profesjonelle er tendensen sett fra gjestens posisjon til at de konfronterer hverandre og snakker forbi hverandre. På den måten opplever gjestene i møte med de profesjonelle at samtalen består i at den ene forsøker å trumfe gjennom sin mening på bekostning av den andres mening. Følgen er at det blir vanskelig å bygge opp et felles utgangspunkt ut fra den saken de profesjonelle og gjesten samtaler om. Gjestene mener at de profesjonelle har mye å lære av de frivillige i måten å være på, og i måten å snakke med folk på. Gjestene opplever at de profesjonelle går etter boka. Det kan synes som om gjestene har en forestilling om at de profesjonelle skjerner seg selv. At de profesjonelle er bundet opp av synlige og usynlige regler, påbud og forbud som hindrer dem i å forstå hvordan saken oppleves sett fra gjestens posisjon.

De frivillige uttrykker tilfredshet med Kirkens Bymisjon som oppdragsgiver. Tilfredshet med støtteapparatet som er etablert med prestene, veiledningen og erfaringene av å bli ivaretatt og satt pris på. Det kan ut fra denne studien synes som om det er samsvar mellom liv og lære i Kirkens Bymisjon. De frivillige erfarer åpenhet og medmenneskelighet i møte med sin oppdragsgiver. Mens når det gjelder utfordringene er de blant annet knyttet til hvor stor organisasjonen skal bli og i hvilken grad en vil makte å endre ritualet.

Det kan ut fra studien synes som om de frivillige har en mer allmennmenneskelig måte å møte gjestene på. De frivillige oppnår en mer umiddelbar og nær kontakt med gjestene. I

motsetning til gateprestene og de profesjonelle i det offentlige hjelpeapparatet som kanskje blir mer instrumentelle og distanserte. Bruker en Gadamer sin teori om horisontsammensmeltning kan en kanskje si at de profesjonell ikke evner og rehabiliterer sine egne fordommer. Gadamer sier at over alt støter man på problemet ved at forsøk på meddelelse strandede på mangelen på et felles språk. I arbeidet med denne studien kom jeg frem til at det var noe som skilte de frivillige i møte med gjestene fra de profesjonelles møte. Tendensen i det foreliggende materialet viser at de frivillige evner å hensette seg, det vil si de bringer seg selv med inn i møte med gjesten. En horisontsammensmeltning - en gjensidig relasjon. Forståelse er et møte mellom selvstendige horisonter. De frivillige hensetter seg, og bringer seg selv med inn i gjestens situasjon. Gjестene på sin side gir uttrykk for at de er glade i de frivillige, de frivillige er representanter for noe de liker. Gjестene opplever at de frivillige evner å forstå dem. Dette fordi også gjestene har muligheten til å hensette seg i de frivilliges situasjon, det vil si bringe seg selv med inn i møte med de frivillige. Det som muliggjør denne gjensidige relasjon er at begge parter ønsker å bli bevisst den andres fremmedhet og individualitet. Muligheten for at dette kan skje i møte mellom de frivillige og gjestene er kanskje nettopp frivilligheten. De frivillige ønsker å fremstå som et medmenneske i møte med gjesten, et medmenneske som har som mål å være tilstede for gjesten. Det er lettere å oppnå en horisontsammensmeltning dersom det ikke er noe krav utover selve møte. Dette fullstendige fraværet av dominerende relasjoner som jeg observerte i møte mellom de frivillig og gjestene synes å bekrefte opplevelsen som gjestene og de frivillige har i sitt møte. Derimot kan det synes som om dette blir vanskelig å oppnå i møte mellom profesjonelle og gjester. Det kan synes som at de profesjonelle ut fra en forestilling om profesjonaliteten ikke evner å hensette seg i gjestens situasjon. De profesjonelle åpner ikke opp for sine egne fordommer og horisont i møte med gjesten. Gjестene opplever dette som om de profesjonelle går etter boka. Følgen av det som da skjer er at vi ikke lengre kan snakke om at selvstendige horisonter møtes. Vel kan en si at våre egne fordommer begrenser vår forståelse. Men nettopp denne begrensningen er det som gjør det mulig for oss å lære av hverandre, og alltid være åpne for den Andres erfaringer. I tillegg hjelper det oss å bli oppmerksomme på slektskap og fellestrekk i gjestenes forståelser. De profesjonelle reduserer denne muligheten, nettopp fordi de ikke bringer seg selv med inn i møte med gjesten. Mens de frivillige og gjestene lærer av hverandre, og er åpne for hverandres livserfaringer. Kanskje først og fremst fordi de ikke ønsker å være profesjonelle i møte med gjestene. Det som kan bidra til å endre møte mellom de frivillige og gjester i Vår Frue kirke er profesjonalisering og sammenblandingen av roller og at diakonien og Gudstjenesten skjer i det samme kirkerommet. Det kan synes som om Gudstjenesten

endrer noe av karakteren i møte mellom de frivillige og gjestene. Slik at møte mellom de frivillige og gjestene blir mer lik det mellom de profesjonelle og gjestene. De frivillige og prestene etablerer nå en dominerende relasjon til gjestene. De frivillige viser en mer instrumentell og distansert holdning til gjestene. Presten tar på seg kappen og utstyret sitt, mens de frivillig benker seg ned i stolene foran alteret. De frivillige trekker seg tilbake fra forståelsessituasjonen med gjestene til sikker urørlighet. Samtidig som de fleste gjestene har benyttet anledningen til å forlate Vår Frue. Noen få gjester sitter fortsatt og spiser, mens en eller to av gjestene deltar under Gudstjenesten. Majoriteten består nå av frivillige. For meg kan det synes som at Helen Bjørnøys ord om at en snakker om hjelp uten betingelser er viktig. Horisontsammensmeltning - en gjensidig dialog er som kanskje nettopp avhengig av frivilligheten. Den Frivilliges funksjon er avhengig av at hjelpen gis uten betingelser, uten eksterne krav, en skult agenda eller et mål utenfor selve møte mellom de frivillige og gjestene. Den gradvise og tvetydige overgangen som skjer i møte mellom frivillig og gjest består i at målet med selve møte er selve samværet. Til at møte mellom partene blir et middel for å få med gjesten på Gudstjenesten for å ta i mot Evangeliet.

Gadamer har lært meg å sette ord på hva det er som skiller de frivillige fra de profesjonelle i møte med gjestene. Gadamar's understrekning av at en allerede må ha en horisont for å kunne hensette seg, og bestemt ikke se bort fra seg selv, men nettopp bringe seg selv inn i møte med den Andre for å forstå hverandre. Dette var det som hjalp meg til å forstå hva det er som særkjenner de frivillige i møte med gjesten. Ikke minst hjalp det meg til å forstå og til å sette ord på hva som skiller møte mellom frivillige og gjester, fra møte mellom profesjonelle og gjester.

For å forstå de frivillige har jeg også blitt opptatt av hva det er som kjennetegner Kirkens Bymisjon som organisasjon. Kirkens Bymisjon fremstår som en moderne organisasjon. Den har som tidligere sagt vært gode på å tilpasse seg både omgivelsenes krav, og ikke minst skape mening for den enkelte frivillige som melder seg til tjeneste. Kirkens Bymisjon fremstår som en konsistent organisasjon hvor det er samsvar mellom liv og lære. De frivillige opplever at bymisjonen setter seg inn i deres situasjon og er lydhøre for deres behov.

Kilden til dagens syn på frivilligheten og betydningen av sivilt engasjement både for enkeltmennesket, lokalsamfunnet og samfunnet som helhet ligger i den frivillige funksjons historiske tradisjon. I 1930 årene bidrog blant annet Einar Gerhardsen til splitte

sivilsamfunnet i tilhengere og motstandere. Motstanderne befant seg på det helse- og sosialpolitiske område og deres virksomhet ble fortolket som umoderne, uregulert, urettferdig og tilfeldig. Helse skal ikke kombineres med frelse. Med utgangspunkt i vitenskapen som tidens nye ideologi skulle velferdsstaten tuftes på profesjonell kompetanse hvor de frivilliges velvilje skulle bli erstattet med faglige funderte løsninger. Utviklingen medførte en svekkelse av de sivile praksisformer, og dermed ble også noe av grunnlaget for å utvikle sivile kulturer redusert. Innenfor utdanningsinstitusjonene i det helse- og sosialfaglige området medførte denne utviklingen at teorien i større grad ble styrende for praksis. De profesjonelle tjenesteyterne fikk en mer distansert og instrumentell holdning til tjenestemottakerne. Hvor møte mellom partene har et mål utenfor seg selv, gjerne basert på en metode som skal føre frem til et bestemt resultat. Både kalkylen som anviser hvordan målet kan nås og resultatet om eventuelle endringer av tjenestemottakeren er utviklet og bestemt av de profesjonelle. Men samfunnslivet og møte mellom mennesker er en sedelig realitet er basert på gjensidig respekt. Den faglige refleksjon i et klassisk kvinneyrke som omsorgyrke både kan og må hente næring fra fenomenologiske retninger innen moderne filosofi som moralfilosofi, livsfilosofi og kunst. Verken tillit eller utviklingen av et felles språk som er nødvendig for samtalsens gjensidighet kan utformes av en av partene i samtalen. I møte med den Andre kan en bare handle slik at en blir tillit verdig. Men man er bare verdig den Andres tillit dersom en ikke har en skjult agenda i møte med den Andre. Når en snakker med hverandre er det verken for å konfrontere hverandre eller snakke forbi hverandre. Når en snakker med hverandre bygges snarere et felles utgangspunkt ut fra den saken som en omtaler. Samtalen forvandler begge parter. En vellykket samtale er av en slik art at begge holder fast på den enigheten som oppstod. Det er dette fellesskapet som muliggjør moralsk og samfunnsmessig solidaritet. Ut fra denne studien kan det synes som om frivilligheten bidrar til å sikre den etiske kvaliteten i møte med den Andre. Den gamle motsetningen i synet på frivillighet og kanskje ikke minst frivillighetens betydning i arbeidet med etablering og utviklingen av velferdsstaten er kanskje ikke lenger så viktig. Både sosialdemokratiet og de borgelige partiene er enig om at frivilligheten og det sivile engasjement er helt avgjørende i utviklingen av velferdsstaten. Men fortsatt kan det synes som om støtten til frivilligheten er tvetydig og med visse forbehold. Det etableres stadige nye frivillige organisasjoner tuftet på religiøse eller etniske prinsipper uten formelle medlemskap og med uformell lederskap som bryter med tilvante ideer om sivil organisering. I denne studien av møte mellom de frivillige og gjestene i Vår Frue kirke har vi erfart at budskapet om frihet og behovet for sosial tilhørighet i fellesskapet er to sider av samme sak. Det er muligens dette budskapet som det er vanskelig å ta inn over seg. Da er vi igjen tilbake

at en må bringe seg selv med inn i den Andres situasjon. Da vil en forstå den Andre bli bevisst den Andres fremmedhet og hans uopløselige individualitet.

Avslutningsvis kan det være riktig å minne om at foreliggende studie involverte få informanter, tre gjester og fire frivillige, fordi en av gjestene som ble intervjuet i perioder også arbeider som frivillig. Jeg har deltatt to ganger på Varmestuen i Vår Frue. Videre har jeg har deltatt på Torsdagsmessen og Mandagsklubben fra våren 2004 og frem til oktober 2005. De resultatene og funn jeg beskriver ut fra denne studien kan derfor ikke generaliseres. Det kan imidlertid synes som om de offentlige myndigheter er blitt mer oppmerksom på hva som skjer i møte mellom tjenesteyterne og tjenestemottakerne. Det etablerte ser utfordringene som er knyttet til hvordan de profesjonelle i større grad skal make å sette seg selv inn i situasjonen til tjenestemottakeren. For å forstå hvordan den fremstår i deres posisjon. Det kan synes som Staten ved å gi økte rettigheter til tjenestemottakerne regulert gjennom nye lover og forskrifter til det offentlige hjelpeapparatet har et håp om endring. Men verken lovpålegg eller omorganiseringer kan i seg selv sikre en åpen og gjensidig dialog i møte mellom profesjonell og tjenestemottaker. Derfor synes jeg det hadde vært spennende å undersøke nærmere hvordan frivilligheten bidrar til å etablere og utvikle en mer gjensidig dialog mellom mennesker.

Referanseliste

- Bengtsson, Jan (1988): *Sammanflätningar* Bokforlaget Daidalos AB, Göteborg,
- Berggrav, Eivind (1950): Kirken og diakonien.” Nordisk diakoni-konferanse i Oslo
- Berggrav, Eivind (1952): ”Stat og kirke i dag etter Luthersk syn. Foredrag på den lutherske verdensforbunds møte i Hannover 1952”, i Tidsskriftet for kirke og kultur
- Bergo Olav (2003): ”Kjensler og moral Kva kjennetegner den såkalte nærhetsetikken”
<http://fuv.hivolda.no/prosjekt/bergool/Kjenslerogmoral.htm>
- Bjånesøy, , Kjartan Brügger (2004): ”Turbopresten” Portrettintervju med Helen Bjørnøy Generalsekretær i Kirkens Bymisjon i Dagbladets Lørdagsmagasin 10. april
- Christoffersen Svein Aage (1999): *Etikk, eksistens og modernitet Innføring i Løgstrups tenkning* Tano Aschehoug Oslo
- Christoffersen, Svein Aage, (1994):*Handling og dømmekraft. Etikk i lys av kristen kulturarv* Tano A.S Oslo
- Christoffersen, Svein Aage, og Wyller, Trygve (red)(1995): *Arv og utfordringer Menneske og samfunn i den kristne moraltradisjon* Universitetsforlaget i Oslo
- Dalland, Olav (2000):*Metode og oppgaveskrivning for studenter* Gyldendal Norsk Forlag 3. utgave
- Foss, Arild S (2003): ”Færre medlemmer, flere aksjonister” <http://www.forskning.no>
- Furre, Berge (1999): *Soga om Lars Oftedal* Det norske samlaget Oslo
- Furre, Berge (2003): ”Diakoni og samfunn; Om diakoniens røtter i reformasjonen” Førelsesning august, 28 sider
- Furre, Berge (2003): ”Diakonien kjem att” Førelsesning september 28 sider
- Furre, Berge (2003): ”Perspektiv på velferdsstaten” Førelsesning oktober 17 sider
- Furre, Berge(19989) ”Halling og Enerhougen Samfund – diakoni, opplysning og reintegrasjon?” (Red) Aukrust, Knut & Furre, Berge, ”Diakoni og samfunn” KULTs skriftserie nr 101 Norges Forskningsråd ss. 7 - 21
- Gerhardsen, Einar (1988):*Tillitsmannen En håndbok for tillitsvalgte*. Tiden Norsk forlag, 5. utgave, Oslo
- Gulddal, Jesper. Møller, Martin (1999): *Hermeneutikk En antologi om forståelse* Gyldendal Nordisk Forlag AS København
- Habermann, Ulla (2001): *Den postmoderne helgen – om motiver til frivillighed* LUND DISSERTATIONS IN SOCIAL WORK

- Hagen, Erik Bjerck (2003): *hva er LITTERATURVITENSKAP* Universitetsforlaget Oslo
- Henriksen, Lars Skov, Ibsen, Bjarne (2001): *Frivillighetens utfordringer* Odense Universitetsforlag s. 49 - 66
- Høybråten, Helge: (1999): ” Kommunikativ makt og sanksjonsbasert makt hos Jürgen Habermas” i (Red.) *Om makt. Teori og kritikk* Ad Notam Gyldendal AS
- Haavind, Hanne (2001): *Kjønn og fortolkende metode Metodiske muligheter i kvalitativ forskning*. Gyldendal Norsk Forlag, Oslo
- Kirkerådet, Oslo(2002): *Plan for diakoni i Den norske kirke. 9.opplag*
- Krogh, Thomas m.fl.(2003): *Historie, forståelse og fortolkning. De historisk-filosofiske fags fremvekst og arbeidsmåter* 4. utgave Gyldendal Norsk Forlag AS Oslo
- Kullerud, Dag (2005): *Kirkens Bymisjon respekt – omsorg – rettferd* Aschehoug, Oslo
- Kvalitetsutvikling i psykisk helsearbeid (2003) Rådet for psykisk helse
- Kvåle, Steinar (2001): *Det kvalitative forskningsintervju* Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo
- Lorentzen, Håkon (1994): *Frivillighetens integrasjon* Universitetsforlaget, Oslo
- Lorentzen, Håkon (2003): ”Velferds kommunen og de frivillige organisasjonene Dugnad, engasjement og velferd” Notat KOU Kommuneforlaget Oslo
- Lorentzen, Håkon (2004): ”Fri oss fra amatørerne” Samtiden NR 2. Tidsskrift for politikk, litteratur og samfunnsspørsmål.
- Lorentzen, Håkon (2004): *Fellesskapets fundament. Sivilsamfunnet og individualismen* Pax Forlag, Oslo
- Lorentzen, Per (2003): *Fra tilskuer til deltaker Samhandling og kommunikasjon med voksne psykisk utviklingshemmede* Universitetsforlaget Oslo
- Lægreid, Sissel Skorgen, Torgeir (red)(2001): *Hermeneutisk lesebok* Spartacus Forlag AS Oslo
- Løgstrup, K. E (1971):”Etiske begreper og problemer” (Red) Wigren, Gustaf & Arosen, Harry *Etikk och kristen tro* Liber Läromedel ss. 207 - 260
- Nerheim Hjørdis (1996): *Vitenskap og kommunikasjon* Oslo Universitetsforlaget A/S
- Nidaros Domkirkes Menighet og Vår Frue Menighet (2005): Menighetsblad nr 3-4
- Nylehn, Børre. Støkken, Anne Marie (2002): *De profesjonelle* Universitetsforlaget AS Oslo
- Popper, Karl (1981): ”Kap 2.2 Gjetninger og gjendrivelser” i *Fornuft og rimelig tenkemåte*. Dreyers Forlag ss. 17 - 43

- Repstad, Pål (2003): *Dype stille, sterke milde Religionens makt i dagens Norge* Gyldendal Forlag AS, Oslo
- Skjervheim, Hans (2002): *Mennesket* Universitetsforlaget, Oslo
- Skjervheim, Hans (2001): *Deltakar og tilskodar og andre essays* Aschehoug, Oslo
- Slagstad, Rune (1998): *De nasjonale strateger* Pax forlag A/S Oslo
- Solem, Jorunn (1999): "Makt som grense Usynlige grenser kjønn og makt." Foredragsmanus, NFR 8 sider
- Sommerschild, Hilchen. Moe, Einar (2005): *Da barnpsykiatrien kom til Norge* Universitetsforlaget A.S. Oslo
- Steen, Thorvald (2005): *Asylet Gaustad sykehus 150 år.* H. Aschehoug & W. Nygaard, Oslo
- Tønnessen, Aud V (2001): "Et diakonalt vendepunkt i norsk kirkeliv – Kirkens Nødhjelp" i (Red) Schjørring, Jens Holger. *Nordiske Folkekirker i opbrud. National identitet og international nyorientering etter 1945.* Aarhus Universitetsforlag ss. 118 – 129
- Virksomhetsplan (2004): "Avdeling gateprest" Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Trondheim
- Virksomhetsplan (2004): "Visjon og målsetting mv". Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Trondheim
- Wichern, Johan Hinrich (1962) "Utdrag" i *Sämtliche Werke, Band I* Lutherliches Verlagshaus
- Wyller, Trygve (2003): "Skjema med oversikt over de overlappende sirklene diakonia, koinonia og leiturgia."
- Wyller, Trygve. (2001): Kap 4.: Mellom klosterhospital og hermeneutisk relasjon En skisse av forholdet mellom deltaker og tilskuer i noen omsorgshistoriske perioder" i (red.) Ruyter, Knut, W. *Omsorgens tvetydighet – egenart, historie og praksis* Gyldendal Norsk Forlag
- Yeung, Anne Birgitta, (2004): *Individually Volunteering in Late Modernity: Social Work in the Finnish Church* The Finnish Federation for Social Welfare and Health, Helsinki
- Østerud, Øyvind,. Engelstad, Fredrik. Selle, Per (2003): *Makten og demokratiet En sluttbok fra Makt- og demokratiutredningen* Gyldendal Norsk Forlag AS
- Aakre, Dag (2003): "Mellom omsorg og endring Om å være kirke på gata". Artikkel

Vedlegg

1. Informasjonsskriv med samtykkeerklæring

Den frivillige funksjonen. En studie av frivillige og gjester i Vår Frue kirke i Trondheim

Mitt navn er Lars Eirik Nordbotn, jeg er utdannet vernepleier og har siden høsten 1971 arbeidet med mennesker med ulike hjelpebehov og ulik alder. For tiden er jeg student ved Universitetet i Oslo. Det teologiske fakultet, Masterprogrammet i profesjonsetikk og diakoni hvor jeg nå holder på med den avsluttende masteroppgaven.

Temaet for oppgaven er frivillig arbeid. I undersøkelsen ønsker jeg å se nærmere på hva det er som skjer i møtet mellom frivillige og gjester som deltar på aktiviteter i Vår frue kirke i Trondheim. Med aktiviteter mener jeg suppeserveringen, Torsdagsmessen og varmestuen på lørdager. I forbindelse med denne undersøkelsen ønsker jeg å intervju 3 frivillige og 3 gjester som har det til felles at de deltar i de nevnte aktivitetene i Vår Frue.

Spørsmålene vil dreie seg om det som skjer i møtet mellom frivillig og gjest. Og hva som er dine erfaringer og opplevelser av dette møtet?

Jeg kommer til å bruke båndopptaker og ta notater mens vi snakker sammen. Intervjuet forventes å ta ca 1 time, og vi blir sammen enige om tid og sted.

Det er frivillig å være med og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. Dersom du trekker deg vil alle innsamlede data om deg bli slettet. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og ingen enkeltpersoner vil kjenne seg igjen i den ferdigskrevne oppgaven. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig, innen den 1. juni 2005.

Dersom du har lyst til å være med på intervjuet, er det fint om du skriver under på samtykkeerklæringen og sender den til meg.

Hvis det er noe du lurer på kan du ringe meg tlf nr: 74 82 73 67. Mobiltelefon nr: 95723595 eller sende e-post. Min e-post adresse er: lars@nordbotn.no. Du kan også kontakte min veileder professor Trygve E. Wyller ved Det teologiske fakultet på telefon 22 85 03 00.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste A/S.

Stjørdal den 24.10.04
Med vennlig hilsen

Lars Eirik Nordbotn
Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt informasjon om studien av frivillige og gjester og ønsker å stille på intervju.

Signatur Telefonnummer

2. Intervjuguide for gjestene

Følgende spørsmål ønsker jeg å stille mine informanter:

- 1 Hva mener du er forskjellen på de frivillige og profesjonelle?
- 2 Kan du si noe om hvordan du blir møtt av de frivillige?
- 3 Kan du si noe om hvordan du blir møtt av de profesjonelle?
- 4 Hvorfor oppsøker du Torsdagsmessen, mandagsklubben og varmestuen?
- 5 Hva er din mening om Vår Frue uten de frivillige, kun med profesjonelle?
- 6 Beskriv to ulike situasjoner, hvor du som gjest etter din mening erfarte at du ble ivaretatt/ikke ivaretatt i møte med frivillige?
- 7 Din mening om betydningen av blandingen med frivillige og profesjonelle?
- 8 Hvem snakker du med om hva?
- 9 Hva mener du de profesjonelle kan lære av de frivillige?

3. Intervjuguide for de frivillige.

Følgende spørsmål ønsker jeg svar på av mine informanter:

- 1 Hva er bakgrunnen for at du meldte deg som frivillige hjelper?
- 2 Hvordan erfarer du samhandlingen med gjestene, deres sosiale nettverk, hjelpeapparatet og omgivelsene generelt?
- 3 Hva er det du konkret gjør som frivillig hjelper i møte med gjestene?
- 4 Hva særpreger dine egne erfaringer og følelsesmessige reaksjoner i møte med gjestene?
- 5 Beskriv to ulike situasjoner, hvor du som frivillig hjelper etter din mening lykkes/ikke lykkes, i møtet med gjester?
- 6 Hvordan er arbeidet du utfører organisert, herunder veiledning og oppfølging av deg som frivillig?
- 7 Hva preger dine egne planer og tanker om fremtiden, for gjestene, og for suppeserveringen, Torsdagsmessen og varmetuen i Vår Frue kirke?
- 8 Hvordan samhandler du med de profesjonelle (gateprestene)?
- 9 Har du en faglig bakgrunn, hvordan bruker du eventuelt denne i dette møtet?

4. Prosjektbeskrivelse - søknad til Personvernombudet

Meldeskjema¹

for forsknings- og studentprosjekt som medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt
(jf. personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter)

Meldeskjema sendes per post,
e-post eller faks, i ett eksemplar til:

Norsk samfunnsvitenskapelig datajeneste AS
Personvernombudet for forskning
Hans Holmboes gate 22
5007 BERGEN

personvernombudet@nord.uib.no / Telefaks: 55 58 96 50 / Telefon: 55 58 21 17

Vennligst les veiledning bakerst

1. BEHANDLINGSANSVARLIG²			
Institusjon: Universitetet i Oslo		Dato for innsending: 14.10.2004	
Adresse: Postboks 1023 Blindern		Postnr.: 0315	Poststed: Oslo
2. DAGLIG ANSVAR³			
Navn (fornavn - etternavn): Trygve E. Wyller			
Arbeidsted (avdeling/seksjon/institutt): Det teologiske fakultet		Stilling/grad:	
Adresse - arbeidsted: Postboks 1023		Postnr.: 0315	Poststed: Oslo
Telefon: 22 85 03 00	Telefaks: 22 85 03 01	Mobil:	E-postadresse: t.e.wyller@teologi.uio.no
3. VED STUDENTPROSJEKT⁴			
Navn (fornavn - etternavn) på studenten: Lars Erik Nordbøtn			
Studiested (avdeling/seksjon/institutt/institusjon): Universitetet i Oslo, Det teologiske fakultet, masterprogrammet i profesjonsrett og diakoni		Grad: Cand. Mag.	
Adresse - privat: Mathias Lunds gt 50		Postnr.: 7950	Poststed: Stjørdal
Telefon: 74 82 73 67	Telefaks:	Mobil: 85 72 35 85	E-postadresse: Lars@nordbøtn.no
4. PROSJEKTITTEL			
Den frivillige funksjon: En studie av frivillige og gjester i Vår Froue kirke i Trondheim			
5. FORMÅL MED PROSJEKTET			
Å belyse de frivilliges betydning for og innvirkning på velferdproduksjonen i det helse- og sosialpolitiske feltet. Å gi ny forståelse av hva profesjonsutøvelse er innen det helse- og sosiale feltet			
6. PROSJEKTPERIODE			
Planlagt start for datainnsamlingen (ddmmåååå): 01.11.2004 Planlagt prosjektslut (ddmmåååå): 01.06.2005			

Er det spørsmål i forbindelse med utfylling av skjemaet, ta gjerne kontakt med Personvernombudet hos NSD, telefon 55 58 21 17

7. UTVALGSBESKRIVELSE ¹	
Dersom flere utvalg inngår i undersøkelsen, gi en beskrivelse av hvert utvalg for seg.	
<p>Beskrivelse Gi en kort beskrivelse av utvalget.</p>	<p>Utvalg 1: 3 frivillige som arbeider i Kirken bymisjon i Trondheim. De frivillige er knyttet til aktivitetene Suppeserveren, Torsdagsmessen og Varmestuen i Vår Frue kirke.</p> <p>Utvalg 2: Gjester som oppsøker de ovennevnte aktivitetene i Vår Frue kirke.</p>
<p>Rekruttering og trekning Oppgi hvor utvalget rekrutteres eller trekkes fra og hvem som foretar rekrutteringen eller trekningen.</p>	<p>Utvalg 1: Rekrutteres fra de frivillige i Vår Frues kirke. De ansvarlige i Vår Frue kirke foretar rekrutteringen.</p> <p>Utvalg 2: Rekrutteres fra gjestene i Vår Frues kirke. De ansvarlige i Vår Frue kirke som foretar rekrutteringen.</p>
<p>Førstelegingskontakt Oppgi hvem som oppretter førstelegingskontakt med utvalget.</p>	<p>Utvalg 1: De ansvarlige i Vår Frue kirke oppretter førstelegingskontakt med de frivillige, og de gir sitt samtykke før de har kontakt med meg.</p> <p>Utvalg 2: De ansvarlige i Vår Frue kirke oppretter førstelegingskontakt med gjestene, og de gir sitt samtykke før de har kontakt med meg.</p>
<p>Inngår det personer under 18 år eller andre utyndige i utvalget?</p>	<p>☐ Ja</p> <p>☒ Nei</p>
8. INFORMASJON OG SAMTYKKE ² Vennligst se sjekkliste / veiledning.	
<p>Oppgi hvordan informasjon til utvalget gis.</p> <p>Dersom informasjonen gis skriftlig, legg ved informasjonskriv (eventuelt utkast). Dersom det gis muntlig informasjon, beskriv hva det informeres om.</p>	<p>Utvalg 1: Informantene blant de frivillige informeres muntlig og skriftlig pr. brev, se vedlegg.</p> <p>Utvalg 2: Informantene blant gjestene informeres muntlig og skriftlig pr. brev, se vedlegg.</p>
<p>Innhentes det samtykke fra den registrerte?³</p>	<p>☒ Ja</p> <p>Legg ved eventuelt samtykkeerklæring</p> <p>Hvordan innhentes samtykke fra den registrerte? Informasjonen innhentes i form av informert samtykke, se vedlegg.</p>
<p>☐ Nei</p>	<p>Beskriv hvorfor samtykke ikke kan innhentes.³</p> <p>Gi en lederegretas for hvorfor det er nødvendig å gjennomføre prosjektet.</p>
9. METODE FOR INNSAMLING AV PERSONOPPLYSNINGER ⁴	
Dersom flere utvalg inngår i undersøkelsen, gi en beskrivelse av metodebruk for hvert enkelt utvalg	
<p>Gi en kort beskrivelse av alle metoder og datakilder som brukes i datainnsamlingen.</p>	<p>Utvalg 1: Det vil bli gjennomført et personlig intervju med informantene. Intervjuet vil bli tatt opp på lydbandopptaker. Etter at intervjuet er skrevet ut vil informantene få gå gjennom teksten om ønskelig. I forbindelse med utskriften av intervjuet, vil jeg anonymisere teksten.</p> <p>Utvalg 2: Det vil bli gjennomført et personlig intervju med informantene. Intervjuet vil bli tatt opp på lydbandopptaker. Etter at intervjuet er skrevet ut vil informantene få gå gjennom teksten om ønskelig. I forbindelse med utskriften av intervjuet, vil jeg anonymisere teksten.</p>

Er det spørsmål / forbindelse med utfylling av skjemaet, ta gjerne kontakt med Personvernombudet hos MSD, telefon 55 98 21 17

10. DATAMATERIALETS INNHOLD	
<p>Gjør kort rede for hvilke opplysninger som skal samles inn.</p> <p>Legg ved spørreskjema, intervjuguide, registreringsskjema e. a., som foreligger ferdig utarbeidet eller som utkast.</p>	<p>Utvalg 1: Jeg vil konsentrere meg om matet mellom frivillige og gjester. Hva er det som særkjenner dette matet? Hva er det de frivillige bringer inn i dette matet, se vedlegg intervjuguide med frivillige.</p> <p>Utvalg 2: Jeg vil konsentrere meg om matet mellom frivillige og gjester. Hva er det som særkjenner dette matet? Hvordan opplever gjestene dette matet, se vedlegg intervjuguide med gjestene.</p>
Behandles det sensitive personopplysninger? *	☐ Ja ☒ Nei Eventuelle merknader:
Behandles det opplysninger om bedjeperson? **	☐ Ja ☒ Nei Eventuelle merknader:
11. INFORMASJONSSIKKERHET ^{***}	
Merk av identifikasjonsopplysninger	☐ Direkte personidentifiserbare opplysninger ^{***} ☐ Indirekte personidentifiserbare opplysninger ^{***}
	<p>Oppgi hvilke:</p> ☐ Navn, adresse, fødselsdato ☐ 11-sifret fødselsnummer
Dersom datamaterialet behandles elektronisk, oppgi hvordan direkte personidentifiserbare opplysninger (navn, 11-sifret fødselsnummer) registreres. ***	☒ Direkte personidentifiserbare opplysninger (spesifiser hvilke overfør) erstattes med et referansenummer som viser til en manuell/elektronisk navneliste som oppbevares atskilt fra det øvrige datamaterialet. ☐ Direkte personidentifiserbare opplysninger registreres sammen med det øvrige materialet. ☐ Annet:
Hvordan skal datamaterialet registreres, oppbevares og bearbejdes? Sett gjerne flere kryss	☒ Isolert pc ☐ Pc i netverksystem ☐ Pc tilknyttet Internett ☐ Digitalt lyd/bildeopptak ☒ Analogt lydopptak ☐ Manuelt kãrtetek ☐ Annet:
Vil personopplysningene bli utlevert til andre?	☐ Ja Til hvem? ☒ Nei
Sikkerhetsiltak	Utløres behandlingen i henhold til sikkerhetsbestemmelsene i personopplysningsforordningen? *** ☒ Ja ☐ Nei Er risikovurdering foretatt? *** ☒ Ja ☐ Nei Overføres personopplysningene i elektronisk datanett (Loka, Internett)? *** ☐ Ja ☒ Nei
12. LAGRING ETTER PROSJEKTLUTT ^{***}	
Hvordan skal datamaterialet oppbevares etter prosjektstlutning?	☒ Datamaterialet skal anonymiseres ☐ Datamaterialet skal oppbevares med personidentifikasjon Begrunnelse:

Er det spørsmål i forbindelse med utfylling av skjemaet, se gjerne kontakt med Personvernombudet hos NSD, telefon 55 58 21 17

Hvor skal datamaterialet lagres? **	
Datamaterialet lagres på CD, anonymisert og i PC i mapper som har personlig passord. Alle opplysninger lagres uten noen direkte personopplysninger til masteroppgaven er avsluttet. Analog lydopptak oppbevares til prosjektet er avsluttet. Deretter slettes alle opplysninger.	
13. SPESIELLE TILLATELSER**	
Er det nødvendig å søke om dispensasjon fra taushetsplikt for å få tilgang til data?	☐ Ja ☒ Nei
Hvis ja, legg ved eller ettersend kopi av tillatelse fra:	
Er prosjektet fersliggesøpling for Regional komité for medisinsk forskningsetik?	☐ Ja ☒ Nei
Hvis ja, legg ved eller ettersend kopi av tilrdning	
14. FINANSIERING	
Dersom prosjektet mottar finansiering, for opp demde institusjoner som finansierer prosjektet (Forskningsrådet/område, departement, organisasjon e.l.)	
15. TILLEGGSOPPLYSNINGER	
Når jeg nevner de ansvarlige i Vår Frue kirke, mener jeg Jon Henrik Gulbrandsen , prest ved Kirkens Bymisjon i Trondheim jon.h.gulbrandsen@senserve.com	
16. ANTALL VEDLEGG	
Oppgi hvor mange vedlegg som legges ved meldeskjemaet	1. Prosjektbeskrivelsen 2. Interfuguide til de frivillige 3. Interfuguide til gjester 4. Samtykkesklærning

5. Godkjenning fra Personvernombudet

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Hans Heitlofft gate 27
N-5007 Bergen
Norge
Tel: +47 55 58 21 17
Fax: +47 55 58 90 58
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 521 884

Trygve Wyller
Det teologiske fakultet
Universitetet i Oslo

Postboks 1023 Blindern
0315 OSLO

Vår dato: 25.10.2004

Vår ref.: 200401303.95 /WH

Deres dato:

Deres ref.:

KVITTERING FRA PERSONVERNOMBUDET

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 13.10.2004. Meldingen gjelder prosjektet:

11642	<i>Den frivillige fackjøn: En studie av frivillige og gjester i Vår Frue kirke i Trondheim</i>
Behandlingsansvarlig	Universitetet i Oslo, ved Instituttets eneste leder
Daglig ansvarlig	Trygve Wyller
Stedst	Lars Eirik Nardvete

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS er utpekt som personvernombud av Universitetet i Oslo, jf. personopplysningsforskriften § 7-12. Ordningen innebærer at meldeplikten til Datainspektoratet erstattes av meldeplikt til personvernombudet.

Personvernombudets vurdering

Etter gjennomgang av meldeskjema og dokumentasjon finner personvernombudet at behandlingen av personopplysningene vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Dette betyr at behandlingen av personopplysningene vil være unntatt fra konsekvensplikt etter personopplysningsloven § 33 første ledd, men underlagt meldeplikt etter personopplysningsloven § 31 første ledd, jf. personopplysningsforskriften § 7-20.

Unntak fra konsekvensplikten etter § 7-27 gjelder bare dersom vilkårene i punktene a) – e) alle er oppfylt:

- første gangs kontakt opprettes på grunnlag av offentlig tilgjengelige registre eller gjennom en faglig ansvarlig person ved virksomheten der respondenten er registrert,
- respondenten, eller dennes verge dersom vedkommende er umyndig, har samtykket i alle deler av undersøkelsen,
- prosjektet skal avsluttes på et tidspunkt som er fastsatt før prosjektet settes i gang,
- det innsamlende materialet anonymiseres eller slettes ved avslutning,
- prosjektet ikke gjør bruk av elektronisk sammenstilling av personregistre.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres slik det er beskrevet i vedlegget.

Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Avdelingskontorene / Divisjoner:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1019 Blindern, 0319 Oslo. Tel: +47 22 85 52 11, nsd@nsd.uib.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7401 Trondheim. Tel: +47 72 59 19 67, lgrn.nardvete@ntnu.no
BIRKBEKK: NSD, Sivil Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47 77 64 63 96, nsd@uio.no

Ny melding

Det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de punktene som ligger til grunn for personvernombudets vurdering.

Selv om det ikke skjer endringer i behandlingsopplegget, skal det gis ny melding tre år etter at forrige melding ble gitt dersom prosjektet fortsatt pågår.

Ny melding skal skje skriftlig til personvernombudet.

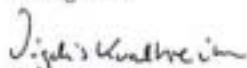
Offentlig register

Personvernombudet har lagt ut meldingen i et offentlig register, www.nsd.uib.no/personvern/register/

Ny kontakt

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.06.2005, rette en henvendelse angående status for prosjektet.

Vennlig hilsen

Vigdis Kvalheim

Synnøve Serigstad

Kontaktperson: Synnøve Serigstad tlf: 55583542

Vedlegg: Personvernombudets vurdering

Kopi: Lars Erik Nordbotn
Mathias Lundsgate 50
7500 STJØRDAL

6. Søknad om forlenget frist for avslutning av prosjektet

Lars Eirik Nordbotn
Mathias Lundsgate 50
7500 Stjørdal
lars@nordbotn.no

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
Hans Holmboes gate 22
N-5007 Bergen
Norway

STATUS FOR STUDENTPROSJEKT

Prosjekt: 11642 Den frivillige funksjon: *En studie av frivillige og gjester i Vår Frue Kirke i Trondheim*

I det jeg viser til Deres skriv av 13.06.05 underskrevet av Bjørn Henrichsen og Siv Midthassel kan det bekreftes at ovennevnte prosjekt ikke er avsluttet.

Årsaken er at jeg som masterstudent dessverre ikke har fått avsluttet arbeidet med min masteroppgave i profesjonsetikk og diakoni som forutsatt denne våren.

Jeg har i samtale med min veileder Trygve Wyller nå satt meg som mål å levere masteroppgaven i løpet av høsten 2005. Dette innebærer at prosjektet blir avsluttet og alle data anonymisert innen 31 desember 2005.

Om mulig ber jeg om en bekreftelse på at min tilbakemelding om ny prosjektslutt og begrunnelse hvorfor prosjektet ikke er avsluttet blir godkjent.

Skulle det være behov for ytterligere opplysninger står jeg til Deres tjeneste når det måtte pass.

Vennlig hilsen

Lars Eirik Nordbotn

Kopi: Behandlingsansvarlig Trygve Wyller

7. Bekreftelse på utsatt frist for avslutning av prosjektet

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Hans Holmboes gate 22
N-5007 Bergen
Norge
Tel: +47 55 58 21 17
Fak: +47 55 58 96 98
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Orgnr: 985 321 884

Lars Eirik Nordboen
Mathias Lundsgate 50
7500 STJØRDAL

Vår dato: 13.06.2005 Vår ref.: 2004013025 / 801 Deres dato: Deres ref.:

STATUS FOR STUDENTPROSJEKT

Prosjekt: 11642 *Det frivillige frivillige: En studie av frivillige og gjester i Vår Frue kirke i Trondheim*

Vi viser til innsendt meldeskjema og til vårt svarbrev, hvor det gikk frem at vi ville ta kontakt ved prosjektslutt angående status for prosjektet.

Ifølge våre opplysninger skal prosjektet nå være avsluttet og datamaterialet anonymisert.

Dersom prosjektet ikke er avsluttet og det fortsatt er behov for oppbevaring av personopplysninger, ber vi om at prosjektleder gir tilbakemelding om ny prosjektslutt samt en kort begrunnelse hvorfor prosjektet ikke er avsluttet.

Tilbakemelding kan enten skje pr. brev, e-post eller telefon.

Vi ber om tilbakemelding innen 3 uker. Dersom vi ikke hører noe innen den tid, antar vi at prosjektet er avsluttet og alle data anonymisert.

Vennlig hilsen

Bjørn Henriksen

Siv Midthassel

Kopi: Behandlingsansvarlig Trygve Wyllet

8. Godkjenning fra Kirkens Bymisjon Trondheim

Side 1 av 1

Lars Eirik Nordbotn

Til: Lars Eirik Nordbotn

Emne: SV: Prosjektbeskrivelse - Den frivillige funksjon: en studie av frivillige og gjester i vår frue kirke

VS: Prosjektbeskrivelse - Den frivillige funksjon: en studie av frivillige og gjester i vår frue kirke

-----Opprinnelig melding-----

Fra: Lars Eirik Nordbotn [mailto:lars@nordbotn.no]

Sendt: 24. mai 2005 20:21

Til: Lars Eirik Nordbotn

Emne: VS: Prosjektbeskrivelse - Den frivillige funksjon: en studie av frivillige og gjester i vår frue kirke

-----Opprinnelig melding-----

Fra: Jon Henrik Gulbrandsen [mailto:jon.h.gulbrandsen@sensewave.com]

Sendt: 6. oktober 2004 10:15

Til: Lars Eirik Nordbotn

Emne: Re: Prosjektbeskrivelse - Den frivillige funksjon: en studie av frivillige og gjester i vår frue kirke

Hei

Synes dette ser spennende ut!

Ufordringen blir nok å finne noen av våre gjester som kan tenke seg å stille opp, særlig hvis det dreier seg om et lengre intervju. Vi får se hva vi kan få til. Ta kontakt. Jeg er borte fra jobb torsdag og fredag denne uken og ons-fre neste uke.

Hilsen Jon Henrik

----- Original Message -----

From: Lars Eirik Nordbotn

To: Jon H. Gulbrandsen

Cc: l.e.wyller@teologi.no

Sent: Thursday, September 30, 2004 10:38 PM

Subject: AD: Prosjektbeskrivelse - Den frivillige funksjon: en studie av frivillige og gjester i vår frue kirke

Jon H. Gulbrandsen

Sender som avtalt min prosjektbeskrivelse. For å ivareta den sårbare Andre, i denne sammenheng gjestene i vår frue kirke er det i følge Trygve Wyller ingen ting i veien for å gjøre dette ved en såkalt klausul i følge erklæring. En slik klausul vil sikre at ingen får tilgang til masteroppgaven uten tillatelse. Før jeg sender en formell søknad til Kirkens Bymisjon for om mulig å få lov til å gjennomføre undersøkelsen ber jeg om at du leser gjennom prosjektbeskrivelsen. Gi meg gjerne tilbakemelding om det er noe som er uklart.

Med vennlig hilsen

Lars Eirik Nordbotn

25.05.2005

9. Torsdagsmessen i Vår Frue kirke – bilde 1

Foto: Nils Nordbotn 29/9 2005

Til høyre i bildet sees alteret med lysoppsats, i midten ser vi hvor menigheten sitter under gudstjenesten... I venstre og bakre del av bildet foregår diakonien med bl.a. samtale, servering av suppe til gjestene. Bildet er tatt like etter at Torsdagsmessen er avsluttet.

10. Liturgien for Torsdagsmessen i Vår Frue kirke

torsdagsmesse

i vår frue kirke

PRELUDIUM

INNGANGSORD

L1: Nåde være med dere og fred fra Gud vår Far og Herren Jesus Kristus

L2: Her er vi, Herre.

Vi har kommet fra hvert vårt sted.

Vi venter på din nåde og godhet. Kom! Bli hos oss!

Amen

INNGANGSSANG

LYSTENNING

L1: La oss tenne våre lys i tillit til Gud

Alle: *A Gud, hør vår bønn. A Gud, hør vår bønn.*

Når vi ber, gi oss svar.

A Gud, hør vår bønn. A Gud, hør vår bønn.

Kom og vær du oss nær!

LYSTENNINGSBØNN

L1: Gud, du som er livets kilde!

Du ser det synlige og usynlige vi bærer fram til deg.

Du kjenner vår smerte og vår glede.

Nå har vi tent våre lys.

Ta fra oss våre byrder og fyll våre lengsler. Ta imot våre liv.

Amen

BIBELTEKST

PREKEN/TEKSTMEDITASJON

SALME

NATTVERDBØNN

L1: Herre, du som har skapt alt. Av din rikdom har vi mottatt brød og vin.

Det er en frukt av jorden og menneskers arbeid.

Nå bærer vi det fram til ditt bord.

Kom, Hellig Ånd, og gjør brødet og vinen til Kristi legeme og blod.

Amen

SALME

Nå dekkes bordet, nå tenner lyset,

og den som vil kan få slå seg ned

og legge av seg alt det som tynger,

og ta imot Herren Jesu fred.

Rop ut på torget, rop ut på gaten

at det er tid til å komme hjem.

Og den som lytter skal finne veien,

og den som leter skal finne frem.

Nå tenner lyset langs alle gater,

og bordet dekkes på byens torg,

og bordet venter oss i Guds himmel,

der ingen bærer på savn og sorg.

ORD OM NATTVERDEN

L2: Vi er sanlet slik disiplene var sammen med Jesus kvelden før han døde.

Da, mens Jesus delte ut brød og vin sa han noe som forundret disiplene:

"Dette er mitt legeme. Dette er mitt blod."

I kveld skal vi feire dette måltidet til minne om ham. Ta imot en bit brød,

og dypp brødbiten i vinen. Vit at det er Jesu legeme og blod som gjør død

til liv for oss

BØNN

L1: La oss be:

Herre Jesus Kristus, du har ikke kommet for å kalle rettferdige, men

syndere. Derfor kan vi våge å gå fram til ditt bord.

Vi trenger tilgivelse, kjærlighet og fellesskapet med deg og hverandre.

Gi oss livets brød og velsignelsens vin

Alle: *Fader vår, du som er i himmelen.*

La ditt navn holdes hellig,

La ditt rike komme,

La din vilje skje på jorden som i himmelen.

*Gi oss idag vårt daglige brød.
Forlat oss vår skyld som vi og forlater våre skyldmere.
Led oss ikke inn i fristelse,
Men frels oss fra det onde.
For riket er ditt, makten og æren i evighet.
Amen*

INNSTIFTELSESDORDENE

- L1: Mens de holdt måltid, tok Jesus et brød, takket, brøt det, ga disiplene og sa: Ta dette og et det. Dette er mitt legeme som gis for dere. Gjør dette til minne om meg. Likeså tok han kalken etter måltidet, takket ga dem og sa: Drikk alle av den. Denne kalk er den nye pakt i mitt blod som utses for dere til syndenes forlatelse. Gjør dette så ofte som dere drikker det, til minne om meg

SANG

Alle: *Du Guds lam, som bar all verdens synder, miskunne deg over oss (2T)
Du Guds lam, som bar all verdens synder, gi oss din fred*

INVITASJON

- L1: Kom til bordet, og ta imot brødet og vinen, som gjør død til liv for oss

NATTVERDMÅLTID

TILSIGELSESORD

- L1: Den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus har nå gitt oss sitt hellige legeme og blod, som gir tilgivelse og frelse. Han gi oss mot til å leve og mot til å tro. Fred være med dere!

KVELDSBØNN

- L2: Herre, vi takker deg for nattverdens brød og vin.
Vi takker deg for din kjærlighet som er for alle.
Bli hos oss nå når det er kveld og vi skal gå hver vår vei.
Bli hos oss med din nåde og godhet.
Bli hos oss så vi kan hvile hos deg i trygghet,
slik vi en gang i dåpen hvilte i din favn.
Bli hos oss så vi med håp og glede kan se fram mot den dagen da vi ikke lenger skal være gjester og fremmede på jorden, men barn hos Gud.
Gi oss ro i dine vingers skygge.
Amen

KVELDSSALME

VELSIGNELSE

- L1: Herren velsigne deg og bevare deg.
Herren la sitt ansikt lyse over deg og være deg nådig.
Herren løfte sitt åsyn på deg og gi deg fred. Amen

POSTLUDIUM

UTGANGSORD

- L1: Når lysene slukkes, når mørket kommer, da er Gud fortsatt hos oss med sin kjærlighet. Mer enn vi ser og forstår.
Gå i fred!

